

ADALET BAKANLIğI TARAFINDAN ÇIKARILIR

ADALET DERGİSİ

YIL : 41

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

SAYI :11

Ankara Yeni Cezaevi Matbaası

1 9 5 0

ST

ADALET DERGİSİ

Sayısı 100, yıllık abonesi 1000 kuruştur.

Adalet Bakanlığı tarafından bastırılan veya satın alınan ve mevcudu bulunan kitapların adları, fiyatları, aşağıda: elde etme yolu da kapağın içinde gösterilmiştir.

<u>Adı</u>	<u>Fiyatı Kır</u>	<u>Adı</u>	<u>Fiyatı Kır</u>
Avukatlık kanunu	50	Ceza Muhakemeleri Usulu Kanunu alfabetik fihristi	75
Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu	175	Deniz Ticareti Kanunu	50
Bağlamlar Kanunu şerhi (H Oser) .150		Hâkimler Kanunu	50
Ceza Kanunu üzerinde bir inceleme 75		Meğhut Suçlar Kanunu	15
Cezalı kanunlar ve bunları tatbik eden merciler kanunu mülâhazalar 40		"" "" "" talimatı 15	
Ceza Muhakemeleri Kanununun es- babı mucibesi	50	Varşova konferansı	75
Adalet Mantiğı	300	Tamimler mec. (1928—1937). 175	
(941—942) Yılları Yargıtay Ceza Kararları	300	"" "" (1938) 100	
Zürih Şerhi Borçlar Hukuku C. 1 300		"" "" (1939—1940) 100	
"" "" Giriş ve Kişinin Hukuku 300		Noter Kanunu	50
Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu üzerinde bâzı izahlar	50	Devletler umumi hukuku	300
		Madrid Konferansı	100
		Aynı Haklar 1 inci kısım	600
		Aynı Haklar 2 inci kısım	750
		Z. Ş. Ail Hukuku (949)	300
		Deniz Ticaret Hukuku	500

Dergiye konulmak üzere gönderilen yazılar,
yeni türkçe terimlerle yazılmış olmalıdır.

SM

ADALET DERGİSİ

Yıl : 41

Kasım : 1950

Sayı : 11

İÇİNDEKİLER

İNCELEMELER :

<i>Dr. Hadi TAN</i>	Çocuk Suçluluğu	1411—1427
<i>M. Zeki AKIN</i>	İslâm miras hukukunun esasları ve Osmanlı Kanunnamelerinde buna aykırı hükümler	1428—1446
<i>Servet SEVGİN</i>	Batıl hukukî senetlerle T.C.K. nunun 505 inci maddesi üzerinde bir inceleme	1447—1454
<i>Necmettin GÜCER</i>	Kocanın işlediği zina suçunda şikâyet müddetinin başlangıcı	1455—1466
<i>Müfit BİRSEN</i>	Adalet Bakanlığında istatistik işleri ve mahkemeler ile Adalet Dairelerinin 1949 yılı iş vaziyeti	1467—1478
<i>Abdullah GÜNER</i>	Çocuk suçluluğunun ilmî esasları ve çeşitli bakımdan memleketimizdeki durum	1479—1502
<i>İ. Hakkı AYIK</i>	Milletlerarası tanınmış gemi tasnif müesseselerinin yabancı hukuktaki durum ve mes'uliyetler	1503—1522
<i>N. Aydın AYSOY</i>	Tatbikatta asli müdahale	1523—1526
BİBLİYOGRAFYA	1527—1536
YARGITAY HUKUK KARARLARI	1537—1557
YARGITAY CEZA KARARLARI	1558—1563

SAB

SA

ADALLET DERGİSİ

Sayı : II

Kasım : 1950

Yılı : 41

İÇİNDEKİLER

İNCELEMELER

Adı	Kı. Sayısı	Adı
1411-1423	56	ÖZBAŞTAN Çocuk Suçluğunu
1423-1448	57	M. ZEMİN ARIN İslam miras hukukunun esasları ve Osmanlı Kanunnamelerinde buna aykırı hükümler
1447-1454	58	BATIL BULUNAN ŞEYLERİN T.C.K. NÜSAN 505 İNCELEMESİ
1455-1466	59	KOCANIN İŞLEDİĞİ ZINA SUÇUNDA ŞİKAYET MÜDDETİNİN BAŞLANGICI
1467-1473	60	ADALET BAKANLIĞINDA İSTATİSTİK İŞLERİ VE MAHKEMELERİN ADALET DAİRESİNİN 1949 YILI İŞ VERİMLİLİĞİ
1473-1503	61	ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN İNCELEMESİ VE ÇEŞİTLİ BAKIMININ MEMLEKETİMİZDEKİ DURUMU
1503-1522	62	MİLLETMECİNİN YERİNE HUKUKSAL DURUM VE MESULİYETLER
1523-1536	63	TANITIMININ İNCELEMESİ
1537-1557	64	YARGITAY HUKUK KARARLARI
1558-1563	65	YARGITAY CEZA KARARLARI

575

ÇOCUK SUÇLULUĞU (1)

Çeviren : **Dr. Hadi TAN**

Tasnif :

I — Giriş

II — Çocuk suçluluğunun harici sebepleri,

III — Çocuk suçluluğunun dahili sebepleri,

IV — Harb esnasında ve harpten sonra çocuk suçluluğunun vasıfları,

V — Delege devletlerde çocuk suçluluğuna karşı ittihaz olunan tedbirler,

VI — Netice ve karar,

I — Giriş :

Çocuk suçluluğu, suçluluğa karşı mücadelenin en ehemmiyetli meselelerinden biridir. Zira, bunun halli reşit suçluluğuna karşı mücadeleyi ziyadesiyle kolaylaştırır. Filhakika kriminoloji bize suçluların ekseriyetinin en hafif cezbe bile dayanamayacak derecede bozuldukları gençlik çağı devamınca suçluluk mesleğine başladıklarını müşahede etmemize imkân vermektedir. Esasen ileri yaşlarda suçluluğa başlaması nisbeten ender bir hâdisedir.

Her iki cihan harbinden sonra suçluluk ve bilhassa çocuk suçluluğu artmış bulunmaktadır. Bazı devletlerde, bu artış, şimdiye kadar görülmemiş bir seviyeye balığ olmuştur. Harb sonrası neticeler daha bir çok seneler uzayabileceğine göre çocuk suçluluğu ile meşgul olmak zaruridir. Zira küçükler, reşit suçlular çevresini durmadan genişleten bir sınıf teşkil etmektedir.

Son harpten biraz sonra Reis Bay LOUWAGE, yukarda arz edilen şartları nazarı itibara alarak çocuk suçluluğu hakkında umumî bir rapor hazırlanması emrini verdi. Delege devletler tarafından gönderilmiş olan dokümantasyon bol olmadığından 1947 umumî içtimanda mütemmim malû-

(1) 1948 yılında toplanan Milletlerarası Cinal Polis Komisyonuna çocuk suçluluğu hakkında delege Ladislav Srp'm verdiği dikkate şayan rapor.

mat talebedilemesine ve daha mufassal bir rapor hazırlanmasına karar verildi. Gönderilen malûmatın zengin olmasına rağmen, mevzuat farkları, küçüklerin yaşa göre tasnifi ve bilhassa istatistiklerin tenevvüü mukayese-yi mümkün kılmamakta ise de sadece grafikler ve neticeler çıkarmaya imkân vermektedir.

Bu güçlükler, meselenin farklı bir şekilde anlaşılmasını tevlit etmektedir. Esaslı sebep, kanaatimce, suçluluğa karşı verimli bir mücadelenin şartı, hasmın mükemmel bir şekilde bilinmesi üzerine müesestir. Diğer bir deyimle suçlunun değil, fakat fert üzerinde en fazla kuvvetle işleyen ve onu suçluluk yoluna sürüklileyen tesirlerin bilinmesi gerekir. Bu mülâhazalar beni bu raporu kriminel - biolojik noktai nazardan; ferdi ve cemi-yetî, dahilî ve haricî tesirleri nazarı itibara alarak, hazırlamaya sevketti. Bu da bizi çocuk suçluluğunun etiolojisi meselesini nazarı itibara almağa götürmektedir.

Demekki bu raporun gayesi her şeyden evvel çocuk suçluluğunun harb-ernasında ve harbten sonra nüksetmesini tahrik eden sebepleri göstermek ve tafsil etmektir.

II — Çocuk suçluluğunun haricî sebepleri :

Son harb dünya devletlerinin hemen hepsinin hayatına derin iğtişaş-lar getirdi ve her harbte olduğu gibi çocuk suçluluğunun kuvvetli bir şe-kilde nüksettiği müşahade olundu. Bu yalnız harbin tahrip ettiği devlet-lerde değil aynı zamanda istilâ edilmeksizin harbe iştirak eden ve hatta bitaraf kalan devletlerde de müşahade olundu.

Artmalar Almanya'da, matbuat haberlerine göre, 1.000 %, Finlandiya'da harbin başına nisbetle kuvvetli bir artma bildiriliyor ki nisbet 420 %, Hollanda'da 300 %, İsviçre, Belçika, Danimarka, Çekoslovakya'da artma nisbeti % 200 ile 250 % dür. İrlanda'da artış 100 % nisbetindedir. Rakam vermeksizin aşağıdaki devletler de çocuk suçluluğunun kuvvetli bir şekilde nüksettiğini bildirmektedirler : İtalya, Fransa, İngiltere; Nor-veç ve İran'da artma ortadır. Macaristan'da azdır ve Lüksemburg'da ise hemen hemen yoktur.

Artmanın en yüksek seviyeye vasıl olduğu senelere işaret etmek ye-rinde olur. 1941 den 1943 e kadar yükselme bundan sonra hemen her yer-de büyük bir azalma müşahade olundu, bu devamlı ve daimî idi ve İtalya, Danimarka, Çekoslovakya gibi memleketlerde harbten evvelki seviyeyi buldu.

Bazı yerlerde çocuk suçluluğu oldukça müstakar bir temevvüç arzedi-yor ve harbten sonra çabucak azalıyor, İngilterede olduğu gibi. Bazan

1941 - 1943 had senelerinde açık bir azalma ve harbten sonra yeni bir artma kaydediliyor. İsviçre meselâ, harbten evvelkinin % 160 ına 1945 te ve % 140 ına 1946 da ulaşıyor, Belçika harbten evvelki rakamın % 168 ine 1945 te, Fransa % 200 üne 1945 te ulaşıyor. Aynı şekilde İrlanda, Norveç, İran, Türkiye, —istatistiklere göre— harbten sonra çocuk suçluluğunun yeniden nüks ettiğini müşahede ediyorlar. En yeni mütalâalara göre, bu suçluluğun devamlı bir azalışını hemen her yerde, hatta harbten sonra geçici bir nüksetme müşahede olunan devletlerde bile, tesbit etmek mümkündür.

Elde edilen dokümantasyonu hülâsa ederek çocuk suçluluğunun harbin başından itibaren, yani 1939 dan beri, yavaş yavaş arttığını ve 1941 - 1943 senelerinde en yüksek noktasını bulduğunu, müşahede edebiliriz. Bundan sonra biraz farklı bir temevvüç göstermektedir. Bazı devletlerde harbten evvelki seviyeye kadar devamlı bir azalma; diğerlerinde bir iniş, fakat, umumiyetle az bir zaman için olmak üzere, sonradan yeni bir artış kaydedilmektedir. Bundan Almanya'yı istisna etmek lâzımdır, fevkalâde şartlar çocuk suçluluğunun pek az bir artışını doğurmuş, fakat mağlûbiyetten sonra süratle artmıştır.

Harb, bizatihi suçluluğu tevlit eden bir faktör teşkil etmezse de, milletlerin ve fertlerin hayatlarında geniş değişmeler, suçluluğun yayılmasına müsait şartlar doğurmaya müstait tahavvüller meydana getirmektedir.

Harb hâdiseleri aile ocağının, yakın akrabaların kaybını, malların ve hayat için zarurî olan kaynakların yok olmasını, iâşe güçlüklerini ve her şeyden evvel iyi bir eğitim ve gençliğin nezareti imkânlarının bertaraf edilmesini mucip olmaktadır. Buna piskolojik neticeleri, bilhassa insanların şiddetli ölümlerle yok olduklarını, yaralıları, evlerin yıkıldığını, malların harab olduğunu görmenin olgunlar ve çocuklar üzerindeki kuvvetli tesirleri ilâve edersek gençlik çağı üzerinde işbu tesirlerin kuvvetle işlediğini anlarız.

Harb esnasında içtimaî muhit pek çok değişmektedir. Olgunların (Resit) ve bilhassa erkeklerin yokluğu derece derece artmaktadır. İlk önce aile babaları, sonra öğretmenler, mürebbiler, patronlar ve gençliğe ailede, mektepte, mesleğinde, boş vakitlerinde, sporda ve diğer bütün müşterek münasebetlerde nezaret eden ve idare eden kimseler azalmıştır. Erkeklerin faaliyeti ordu ve savunma hizmetlerine hasr edilmektedir. Bu hal bertaraf devletlerde aynı idi zira onlar da harbin geniş askeri tedbirlerinden kurtulamamışlardır. Bundan başka erkeklerin yokluğunda ailenin geçim vazifeleri zarurî olarak kadına terettüp etti ve bu bilhassa ağır şartların kendini göstermesi halinde olmuştur. Bu da gençliğin nezaretsiz kalması-

882 577

nı ve kendi kendine yaşamasını, kendi menfaat ve temayüllerile birlikte terk edilmesini doğurmuştur.

Umumî değişmeler tabii olarak hemen hemen münhasıran harb için çalışan iktisadî hayata da tesir etmiştir. İktisadî istikrarda memleketin bütününde ve aile içinde akisler yapan yer değiştirmeler ve dalgalanmalar meydana gelmektedir. Bir aile, babasının askere gitmesi dolayısıyla gelirlerinde pek çok bir azalmaya düçar olduğu ve az çok büyük bir sefaletle düştüğü halde buna mukabil başka bir ailede ise, evvelce çalışmayan diğer aile âzalarının da çalışmaları ile bazan pek çok artan aile reisinin harb kazançlarından doğan malî imkân bolluğu görülmektedir. Bu hâdiselerden hiç biri gerek topluluğun ve gerek ferdin devamlı ve feyizli iktisadî gelişmesine müsait değildir. Harb esnasında normal ticaret ve aynı şekilde dış ticaret az bir tahdidata tâbidirler, o kadar ki, kötü neticeler harbe iştirak etmeyen devletlerde ve hatta bitaraf devletlerde de tezahür etmektedir.

Nihayet kültürel hayatın başıboş bırakılmasını kaydetmeyi de unutmamak lâzımdır. En iptidaî kültürel ihtiyaçların kifayetsiz tatmini, şüpheli bir şekilde oyalanmak isteyen veya kültürel meeslelerden tamamen alâkasızlaşan gençlik üzerinde maddî ve manevî zararlı tesirler husule getirmektedir. Kültürü dar mânasında, bilhassa şahsî temayüllerin inkişafı üzerinde sanatın müsait tesiri mânasında alıyorum. Okul eğitimi de, öğretmen, müessese, kitap ve öğretme vasıtalarının yokluğundan müztarip olmaktadır. Bunun neticesinde de tedrisat gayri muntazam ve natamam olmaktadır. İşgal edilen memleketlerde tedrisatın değiştirildiğini de buna ilâve etmek lâzımdır. Bundan başka fizik eğitim de harbten müteessir olmuştur. Böylece gençliğin dahili disiplini de gelişmemiştir. Kültürel hâdiselere, savaş esnasında umumî bir gerileme halinde olan manevî ve ahlâkî seviye de katılmaktadır. Örfü adetin ve ahlâkî sezîşin tereddidi yalnız suçluluğun, alkolizmin ve fuhuşun nüksetmesiyle tezahür etmez fakat bilhassa haklı ile haksız, kanunî ile gayri kanununin tefsirindeki değişme ile tezahür eder. Böylece ekseriya kanaat değişmektedir, o kadar ki mahrukat hırsızlığı, bu maddelerin yokluğu halinde caiz görülmektedir. Bundan şu netice çıkıyor ki geçlik, bilhassa manevî prensipleri henüz kat'î bir istikrar kesbetmemiş gençlik, bilhassa ağır bir şekilde tehdit edilmiş mntakalarda umumîleşen bu gibi kanaatleri iktisap etmeğe müstaittir.

Şimdiye kadar ferdî muhit üzerinde zarurî olarak gayri müsait inkişafı olan müşterek muhitin şartlarından bahsettik. Çocuk suçluluğunun vasıfları ve bu suçluluğun sebepleri üzerindeki kanaatleri hakkında delege devletlerin raporlarını daha yakından tetkik edelim : Türkiye bu meseleye şu şekilde cevap veriyor : «Çocukların ika ettikleri cinayetlerin ekserisi malın can aleyhinde işlenen fiillerden ibaret basit cinayetlerdir.

Bunun sebebi de bu çocukların her hangi bir aile terbiyesinden mahrum olmaları ve bundan dolayı bir taraftan psikopati ve iktisadi kriz başlıca sebepleri teşkil etmektedir.» İsviçre istatistiğine göre 1945 senesinde gençler tarafından ika edilen suçların % 75 mal aleyhinde, % 7,5 âdabı umumiye aleyhine, % 4,8 şahıslara karşı cürümlerdir.

Hollanda da hırsızlık gençlik arasında en sık rastlanan cürüm olarak bildirilmektedir ve 1946 - 1947 yıllarında gençliğin hemen hemen kara borsaya iştirak etmediği kaydediliyor.

İrlanda raporu şöyle demektedir : «küçükler tarafından ika edilen suçların ekserisi adi hırsızlık ve meskende hırsızlıktır.» Bu hallerin ekserisinde bu suçluluğun sebebi ebeveynin ve velilerin nezaretinin yokluğuna atfedilmektedir.

Diğer faktörlerinde tesirini unutmamalıdır. Ezcümle, çocuk gansterliği, cinayet için birleşmeler, kargaşalık, ve muayyen bir ölçüde zaruret.

Norveç dökümantasyonları şöyle demektedir : «ikinci dünya harbinden sonra küçükler arasında en çok rastlanan suçlar hırsızlıklar ve bilhassa motörlü taşıtların hırsızlığıdır. Sebepler muhtelifdir : Fakat harb esnasında kanun dışı hayat, zihin meşguliyeti ve gayri kanuni çalışma itiyatları gibi faktörlerin icra eylediği rol kayde değer mahiyettedir. Bazı küçükler harb sonrası şartlarına intibak etmekte müşkülât çekmektedirler.»

İran şunu müşahede ediyor : «bu genç caniler tarafından işlenen suçların büyük ekseriyeti adi hırsızlıklardır : % 70 yankesicilik, % 20 adi hırsızlık ve % 10 diğer suçlardır.»

Lüksemburg'da erkek çocuklarda en sık rastlanan suçlar mal aleyhine ve kız çocuklarda ise fuhuşa mütaaliktir.

Macarista'nın raporu 1947 senesinde Budapeştede hırsızlıktan mevkuf 2.339 küçüğün bulunduğunu, 631 nin yataklık, 409 nun ihtikâr, 37 nin dolandırıcılık ve 11 nin yağma olduğunu bildiriyor.

İtalyada küçükler tarafından en sık ika edilen suç kara borsaya, hırsızlığa ve bazı hallerde yağmaya mütaaliktir.

Finlandiya'da bilhassa mal aleyhine suçlar müşahede edilmiştir. Bu suçun gençler tarafından ika edilen rakamı reşitlerinkinden üç defa fazladır.

Çekoslovakya'da suçlular umumi yekünundan % 6,1 nin küçükler olduğu ve bunların ekserisinin cam yahut kapı kırarak yapılan hırsızlık ve adi hırsızlık olduğu ve bundan sonra da âdabı umumiye aleyhine cinayet-

000 519

ler, sair cinayetleri, muhtelif cinayetler ve son olarak da ihtilâsların gelmekte olduğu bildirilmektedir.

Hülâsa olarak bu dokümantasyon küçüklerin kendilerine has suç mal aleyhine suç ve hususiyle de hırsızlık olduğunu meydana koyuyor. Bununla beraber yalnız ferdi hallerde, bu suçun en sık rastlanılan olması ve bundan başka tecrübe ve hususî aklı ehliyet istemeyen bir suçun bahis mevzuu olması —ki bu da onu çocuklarda müşterek kılmıştır— ile harbin tesirlerini görebiliriz. Demekki harbin, neticeleriyle birlikte, çocuk suçluluğunun vasfı üzerinde hiç bir tesiri olmadığını müşahede edebiliriz.

Delege devletler, hülâsa olarak yukarda zikredilen kriminolojik şartlara tetabuk eden bu suçluluğu muhtelif şekillerde izah etmektedirler. İlk başta, harbe murtabit olarak terbiye ve nezaret noksanı zikredilmektedir. Almanya tarafından işgal edilen Norveç, hususî sebep olarak, işgal edenlere karşı gayri kanunî faaliyet, kanun dışı hayat ve bunlardan doğan gayri müsait neticeleri zikretmektedir. Hollanda ve Finlandiya bir yerde temerküz ettirilen yerlilerin çocuk suçluluğu üzerindeki gayri müsait neticesini zikretmektedirler. Fakat burada sulh zamanında da zikredilen bir hâdise bahis mevzuudur, şöyle ki : burada harb halinin doğrudan doğruya bir in'ikasını görmek mümkün değildir.

Şimdiye kadar daha ziyade harb esnasında çocuk suçluluğundan bahsettik. İstatistikler gösteriyor ki, suçluluk dalgası harbin sonunda yeni bir nüksetme hali kaydetmiştir. Bu hâdise anlaşılır bir şeydir; zira, hakikatte aynı buhranlı devre, harbin son haddini bulduğu, 1941 - 1943 seneleri imtidadınca da vâki oldu. Harbin başlangıcındanberi çocuk suçluluğu yükselmeye başlıyor, buhranlı devreye geldikten sonra, yalnız harbtan sulha anî geçişin tahrik ettiği anî bir inhirafıla katedilerek inmeye devam ediyor. Bu anî geçiş, en kuvvetlisi harbtan doğan her türlü tahdidata karşı şiddetli umumî aksülâmel ve bilhassa maişete mütaallik endişelerin zail olması olan gayrimüsait tesirlerden kurtulamadı. İktisadî ve içtimâî şartların her ümemê, hemen her yerde çocuk suçluluğunun bir azalması takibetti.

Harb içinde ve harbtan sonra çocuk suçluluğunun sebeplerini, yani haricî sebepleri, hülâsa edersek çocuk suçluluğunun doğrudan doğruya harb hâdiselerine, iktisadî ve içtimâî şartlara tâbi olduğunu ve gayri müsait şartların tesirile yükseldiğini ve nihayet bu şartların tahkim edilmeye azaldığını müşahede ederiz. Nüks sebebi tabii olarak doğrudan doğruya muhitteki değişmelere atfedilemez, fakat bunlar bilvasıta olarak genç-

liğin normal eğitim ve kâfi nezaret imkânlarını azaltıyor, o suretleki gençliğin suçluluğa karşı temayül arzeden kısmı sukut ediyor. Kemiyet ve diğer bazı şartlar bakımından çocuk suçluluğu reşit suçluluğundan fazla inhiraf etmemektedir.

III — Çocuk suçluluğunun dahili sebepleri :

Bu konuda delege devletlere yollanan sualler listesi mesuliyet yaşını ve suçlu çocukların ortalama yaşlarını tazyih ve tazyin ettirdi. Cevaplar oldukça alâka vericidir : Bununla beraber bunları tefsir ederken muhtelif mevzuatlarda tatbik edilen muhtelif yaş hadlerini nazarı itibare almak lâzımdır. Suçlu çocukların en düşük ortalama yaşı, Belçika'da 14½ tur. İngiltere, İrlanda, İran, Macaristan, İtalya'da 15 ile 15½; İsveç, Hollanda, Lüksemburg, Çekoslovakya'da 16 ile 17 arasındır. U. S. A. ile İsviçre'de 17 ile 18, Danimarka, Norveç ve Türkiye'de 18 ile 19 arasındır.

Verilen bütün istatistik mütalâaların ortalamasını alırsak suçlu çocukların ortalama yaşının 16½ olduğunu görürüz. Bu rakamı kaydi ihtirazi ile kabul etmek lâzımdır. Zira bu çağ, gençliğin serbest harekete meylettiği reşitlerin hayatını misal olarak almağa başladığı ve kanunla ihtilâfı doğuran ihtiyaçlarla malî imkânların farklılaşmağa başladığı bir çağdır.

Mufassal istatistiklerdeki malûmat, aynı zamanda çocuk suçluluğunun daha küçük gruplar halinde yer değiştirmesine delâlet etmektedir. Böylece, meselâ Türkiye'de 1939 senesinde 16 yaşından aşağı suçlularla, 16 ile 21 yaş arasındaki suçlular arasındaki nisbet 1,6 iken 1943 yılında sadece 1,4 tü. Yine İrlanda istatistiği 1939 da 14 yaşından aşağı çocuklar için % 40 bir nisbet gösterirken 1946 da % 60 göstermektedir. İsviçrede ise 17 yaşından küçük suçlularda 1942 senesinde % 45 bir nüks alâimi tesbit edilmiş 1943 - 1945 te ise % 50.

Bu mütalâalar gösteriyorki harb esnasında daha genç suçlular için daha fazla tehlike mevcuttur. Bunlar terbiye ve nezaret noksanını daha kuvvetle hissediyorlar ve harici tesirlerle daha çabuk sukut ediyorlar.

En kuvvetli cinaî tesirlerden biri de cinsiyettir. Esaslı olarak iki mesele sorulmaktadır : Bülûę, suçluluk üzerinde ne şekilde doğrudan doğruya bir tesir icra etmektedir ve her iki cinsiyette suçluluk ne gibi bir fark göstermektedir? Göderilen istatistikler umumî neticeler istihraç etmeğe müsait değildir; demekki bize sadece bazı müşahedeleri tetkik etmek kalyor. Bülûğun tesiri ve bundan doğan ahlâkî ve manevî intibah kısmî bir şekilde yaşın çocuk suçluluğu üzerindeki tesiri bahsinde incelenmişti, zira 13 ile 18 yaş arasındaki seneler başta olarak bülûğ ve tesirleri ile vasıflandırılır. Suçlu kızlar rakamının en yüksekęi Finlandiya'da müşahede olun-

muştur. Burada % 40 a çıkmıştır. Halbuki İsviçre'de % 15, İrlanda'da 1939 da % 9, 1948 de % 12 dir. Lüksemburg gibi bazı devletlerde ise bu nüks alâimi fuhuş sahasında olmuştur.

İsviçre istatistikleri cinsiyetlerin münasebeti altında suçluluk tezahürüne en iyi misali veriyor; 1946 senesi için aşağıdaki rakamları göstermektedir :

Cürümler	17 yaşından aşağı		18 ilâ 19 yaşında	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız
Şahıs aleyhine	% 4,4	% 0,3	% 5,0	% 1,1
Mal aleyhine	% 59,9	% 11,7	% 60,8	% 12,3
Âdabı umumiye	% 13,2	% 1,0	% 10,6	% 0,4
Sair suçlar	% 7,8	% 1,7	% 8,2	% 1,6
	% 85,3	% 14,7	% 84,6	% 15,4
	% 100	% 100	% 100	% 100

Yaşı nazarı itibara almaksızın ayrı ayrı erkek çocuk suçluluğu ile kız çocuk suçluluğunu mukayese edersek alâka verici rakamlar elde ederiz :

Cürümler	Erkek çocuk	Kız çocuk
Şahıs aleyhine	% 5,5	% 5,5
Mal aleyhine	% 68,8	% 80,4
Âdabı umumiye aleyhine	% 8,0	% 4,8

Bundan şu netice çıkıyor ki küçüklerin işlediği mal aleyhindeki suçların rakamı çok yüksek olduğu halde âdabı umumiye aleyhindekiler çok düşüktür. Şahıs aleyhindeki cürümlerde her iki cinsiyette aynı seviyededirler ki bu kadın cinsi için gayri müsaittir. Bununla beraber daha salâhiyetli bir hüküm verebilmek için aynı neviden mufassal istatistiklerle—harbten evvelki senelere ait istatistiklerle diğer devletlere ait istatistiklerle— mukayese yapabilmek imkânı gerekir ki, bu da mümkün olamamıştır.

Çocuk suçlarının entellektüel seviyesini tetkik edersek, zayıf akıllılar tarafından işlenmiş suçların hayret verici bir yüzdeyi bulduğunu müşahade ediyoruz. İspat makamına olmak üzere, Bale Kantonu savcısı ve çocuk yargıçısı Dr. E. Frey tarafından Belçika İlimler Enstitüsünün konferan-

182 382

sına 17/Ekim/1947 de arzedilen İsviçre Adaletinin müşahedelerini ele alalım. Bu zata göre, % 48 normal, % 11 aklen zayıf, % 36 aklen cılız ve % 5 ahmaktır. Demekki yarısından fazlası akıl bakımından noksandır. Tabii olarak, bu akli noksanların ekserisi menşe itibarile irsi olduğundan, burada harbin tesiri görülemez.

Cinaî tesirlerin araştırılması münasebetile akli gayri tabilikten bilhassa prikopatiden hususi bir şekil de bahsedildi. Dr. Frey tarafından takip edilen kimselerin takriben yarısı akıl doktoru tarafından «psikopat» olarak tavsif edildi. Fakat, bizatihi «psikopatlık» teşhisi de izaha muhtaçtır. Araştırmalara göre, kriminolojik bakımdan psikopatlığın esaslı şekilleri şunlardır : Psikoastenikler, kararsızlar, psikopatlar, bilfiil karşı koymaktan acizler, aşırı derecede kendisini göstermek veya methedilmek arzusu gösteren psikopatlar, bu psikopatlık hallerinin ekserisi akli meleke noksanlıklarına bağlı olarak meydana çıkarlar. Bununla beraber, mufasal bir etüd yapılmadan harbin ve bundan doğan aksulâmelin, bilâhare suçluluk sahasında kendisini gösteren psikopatlıkların doğumuna müsait bir muhit yarattığını ifade etmek güçtür.

Elde edilen bir tek dokömantasyonla, psikopatlıkların, alkolizmin, suçluluğun, nizamsızlığın irsiyet karşısında ve bu harbin çocuk suçluluğunun nüksetmesindeki tesadüfi tesirleri bakımından neticeler çıkarmak güç olacaktır.

IV — Harb esnasında ve harbten sonra çocuk suçluluğunun vasfları:

Harici ve dahili kriminolojik tesirler hakkında bütün söylenenleri hü-lâsa edersek, şu neticeye varıyoruz ki harbin ve harb sonrasının intizamsız şartları, bilhassa içtimai, iktisadî ve eğitim muhitinde, suçluluğun ve bilhassa çocuk suçluluğunun kuvvetle artışı tahrir ediyor. Dahili biolojik müsait faktörlerin bulunmadığı yerlerde tesadüfi suçluluk meydana çıkıyor, bunların buldukları yerde de itiyadî suçluluk (tekerrür) meydana çıkıyor. İstatistikler harb esnasında yükselmiş olan çocuk suçluluğu dalgasının harbi takip eden seneler içinde azaldığını veya azalmakta olduğunu ve er geç harbten evvelki seviyesini bulduğunu meydana koyuyor. Bundan şu netice çıkıyor ki, harb bilhassa, içtimai ve iktisadi şartların düzenlenmesile, sıhhatli ve ailevi eğitimin avdetile azalan tesadüfi suçluluğu tahrir ediyor, halbuki mükerrer suçluluk, biyolojik şartları değiştirmedigine göre, harb bunların tadiline sebep olamıyor. Mükerrer suçluluk ve bilhassa cinaî olaylar, zabıtayı alâkadar ediyor, zira bu müstakbel caniler ordusuna taallük ediyor. Bununla beraber tesadüfi suçluluk kâfi derecede ehemmiyetlidir, zira cinaî faaliyeti normal şartlara avdet ile duran

bu nevi suçlular bir nev'i, normal şartlar kendisi için müsait olur olmaz hareket hattına geçecek olan ihtiyat cinayet ordusuna benzetilebilir.

Daha genç küçüklerin suçluluğunun nüksetmesi de aynı şekilde çok ehemmiyetlidir, zira bu, içtimai, iktisadi ve eğitim şartlarının makineleşmesinin bilhassa çok genç kimseler üzerinde tesir ettiğini isbat eder.

İşte suçluluğun kemmi faktörü hakkında söylenilmesi lâzım gelen budur.

Keyfiyet faktörüne dönersek suçların nevini nazarı itibare almak lâzım gelir. Bu maksatla küçük suçluların bütünü üzerine yüzde nisbeti Çekoslovak istatistiğini misal olarak alalım :

	Sene 1946	Sene 1947
Adam öldürme	10,6	2,9
Ahlâk suçları (umumi adap aleyhine)	24,5	15,4
Tehlikeli fiiller	22,2	12,3
Mevsuf hırsızlık	15,6	19,1
Adi hırsızlıklar	11,4	11,5
Mesken hırsızlığı	5,1	5,5

Şu bir kaç rakam küçüklerin tipik adam öldürme, ahlâk suçları ve diğerleri gibi daha tesadüfi vasıfta olan suçların görünür bir azalmada olduklarını, halbuki muayyen taammüt isteyen veya mevsuf suçların artışa doğru temayülü olduklarını meydana koyar.

Burada suçlular arasında kristalizasyon dâvasının bir işaretini görebiliriz, zira bu harbin tesiri neticesinde —harbin sonundan beri suçlu gençlik azaldıkça müstakbel mükerrirler faaliyet gösteriyorlar. Yukarıdaki miktarı İsviçre istatistiği ile mukayese edelim ve göreceğiz ki esaslı ayrılık vardır. Mal aleyhindeki cürümler İsviçredeki bütün cürümlerin 2/3 nü teşkil ettiği halde Çekoslovakya'da 1/3 nü teşkil eder. Şiddet kullanmak suretile işlenen suçların yüksek rakamı, metodları alt üst eden işgal ile izah edilebilir. Bu hal muhtemelen başka devletlerde de vâki olmuştur. Halbuki diğerinden daha az ehemmiyetli olmanın tesadüfi suçluluğun takdirinde ehemmiyetli olan bizzat bu şarttır, zira tesadüf insanı yalnız hırsız yapmaz aynı zamanda katil de yapar.

V — Delege devlet'lerde çocuk suçluluğuna karşı ittihaz olunan tedbirler :

Evveleminde gençliğin yaş bakımından, muhtelif devletlerde ne şekil-

282 996

de sınıflandırıldığını müşahede edelim :

Belçika	12-13, 15-16-17-18
Danimarka	14-15, 17-18, 21
Finlandiya	14-15, 20
Fransa	15-16-17-18
İngiltere	8, 13-14, 16-17
Hollanda	13-14, 17-18
Macaristan	11-12, 17-18
İran	17-18
İrlanda	14-15-16-17
Lüksemburg	17-18
İtalya	17-18
Norveç	17-18
İsveç	14-15, 17-18, 21
İsviçre	13-14, 17-18, 20
Çekoslovakya	13-14, 18-19, 21
U. S. A.	17-18, 20

Demekki devletlerin ekserisi onyedî yaş had yaş olarak kabul ediyor ki bundan beriye gençlik mefhumu tatbik edilmektedir. Bir çok devletler aşağı yaş hadleri kabul etmektedirler ve yukarı yaş hadleri onsekizden başlayarak 20, bazen 21 e çıkmaktadır.

Küçüklerin takibinde hâkim olan temel prensipler hakkında muhtelif devletlerden sorulan suallere aşağıdaki cevaplar alınmıştır :

Türkiye'de ceza bakımından on yaşında olan küçükler ve bazı hallerde 15 yaşındaki küçükler eğitim evlerine kabul edilmekle, ademi mesul telâkki edilirler, bu haller dışında 11 den 21 yaşına kadar küçükler cezalandırılırlar, fakat ceza hususi bir rejime tâbidir. Ceza, normal ceza evlerinde fakat hususi odalarda infaz edilir. Gençlik için hususi mahkemeler yoksa da duruşma gizli yapılır. Hususi mahkemeler halen hazırlanmak üzeredir (1).

Fakat tam cezaî mesuliyet yirmi bir yaşında başlar, kısmi mesuliyet onbir ile yirmi bir yaş arasındadır, küçükler üç sınıfa ayrılmışlardır, onbir ilâ onbeş yaş, 16 ilâ 18 yaş ve 19 ilâ 21 yaş. Türk polisi küçükler mevzuunda sıkı bir şekilde alâkalı müesseselerle, bilhassa yeniden terbiyeleri için tutuk küçüklerin kendilerine tevdi edildiği çocukları koruma cemiyetleri ile iş birliği etmektedir.

(1) Memleketimiz hakkında verilen bu bilgi noksan ve yanlıştır.

222 885

İsviçre Ceza Kanununda; çocuklara ve gençlere mütaallik hususi hükümler mevcuttur. Kanun 6 yaşını ikmal etmemiş çocuklara tatbik edilmez. 6 yaşından yukarı ve 14 yaşından aşağı bir çocuk kanun tarafından cezalandırılan bir fiili ika ederse muhtelif hükümler kabili tatbiktir. Çocuk manen terkedilmiş, bozulmuş veya bozulmak tehlikesinde bulunmuşsa nezaret altında eğitim, çocuk bir akıl hastalığına, akıl zayıflığı v.s. tutulmuşsa uygun bir tedavi. Çocuk ne manen terkedilmiş ne bozulmuş, ne de bozulmak tehlikesinde ise disiplin tedbirlerine mevzu teşkil eder. 14 yaşından yukarı fakat 18 yaşını ikmal etmemiş bir genç cezayı müstelzim bir fiil ika ederse aşağıdaki hükümler kabili tatbiktir. Genç manen terkedilmiş, v.s. ise salâhiyetli merci onun eğitim müessesesine gönderilmesini emreder veya onu itimada lâıyk bir ailenin yanına kor, ne manen terkedilmiş ne bozulmuş, ne de bozulmak tehlikesinde ise merci kendisine bir tevbih verir veya bir cezai nakdi veya bir günden bir seneye kadar hapis hükmeder. Kanun 18 den 20 yaşına kadar küçükler için bazı tahfifatı ihtiva etmektedir. Bu kanunun diğer maddeleri çocuklar ve gençler hakkındaki usule ait malûmat vermektedir. Umumiyetle çocuklara ve gençlere ait dâvalarda takip olunacak usul, mercilerin ve çocukların himayesile meşgul hususi cemiyetlerin tâynini işi kendilerine bırakılan kantonlar tarafından tesbit edilir. Bu usul kantondan kantona değişen fakat birbirinden çok az farklı olan liberal hükümlere tevfikân tatminkâr bir şekilde yürür.

İsviçre Ceza Kanunu yeni olup Ocak/1942 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İsviçre polis merkez bürosu suçlu çocuklar hakkında derpiş edilen tetbirleri bugün bu memleketin ihtiyaçlarına en iyi cevap veren tedbir olarak telâkki etmektedir.

Hollanda'da 16 yaşından küçük olanlara cezai müeyyide tatbik edilmemesi ve fakat yalnız eğitim tedbirlerinin tatbik edilmesi hakkında bir temayül mevcuttur. Bu sebepten dolayı Adalet Bakanı küçüklerin ceza hukukunu gözden geçirmekle muvazzaf bir komisyon meydana getirmiştir. Pratikte halen ceza tatbikından ziyade eğitim sistemi kabul edilmiştir. Böylece gençlik için bir çok içtimaî yardım müesseseleri şimdiden kurulmuştur. Bu müesseselere yerleştirilmek hâdisesinin cezai bir vasfı yoktur. Bu müesseseler bir nevi pansiyon gibi telâkki edilebilirler. Yerleştirilme aşağıdaki hallerde olur :

- 1 — Bir vasinin tensibi ve bir çocuk hâkiminin emri üzerine,
- 2 — Bir küçük suçlunun müşahede altına alınması için çocuk hâkiminin kararı üzerine,
- 3 — Tecilli bir mahkûmiyete bağlı bir şartın temini için,

282 386

Norveç Ceza Kanununda çocuklar hakkında, on beşinci maddenin hükümü müstesna, hususi prensipler yoktur : Mad. 15 (18 yaşından aşağı şahıslar tarafından ika edilen cezayı müstelzim bir fiil bahis mevzuu olursa, daimî bir ceza tatbik olunamaz ve hatta kabili tatbik olan Ceza Kanununun derpiş ettiği ceza asgari hadden aşağı indirilebilir); «Çocuk» tarifi mevcut değildir ve ceza bakımından gençlik için hususi mahkemelerde yoktur. Çocuk suçlular istisnai hallerde tevkif olunurlar.

Tevkif kararı Oslo'daki «Gençlik için hususi müesseselerde» infaz olunur. Her kazada koruyucu cemiyetler, yani polisle işbirliği yapan ve genç suçluların aileleri ve çalışma yerleri üzerinde tetkikler yapan içtimai müesseseler mevcuttur. Netice ekseriya infazın tehiri ve tecil ile tahliyedir. Muayyen bir müddet zarfında suçlu koruyucu cemiyetin nezareti altındadır. Müddetin hululünde; suçlu çocuk, yeni bir suç işlememişse artık takibat altında değildir, ve cezayı çekmeğe de mecbur değildir, nezaret hitam bulur. Suçlu 18 yaşından aşağı olduğu takdirde koruyucu cemiyetin, lüzumlu ise, suçluyu mecburi bir mektebe vermeğe hakkı vardır.

İran'da 18 yaşından aşağı olan çocuklar için hususi rejim mevcuttur; çocuk prensip itibariyle, hatta cinayetler için bile ceza mahkemesinin salâhiyetinden kurtulur, fakat çocuğun reşit suç ortakları varsa umumî kaideye dönülür.

Lüksemburg'da, gençliğin himayesi hakkındaki 2/Ağustos/1939 kanunu Belçika'nın 1912 kanununun modeli üzerine yapılmıştır ve prensipler aynıdır. Bununla beraber lüksemburg Vazîi Kanunu cezaî küçüklük yaşını 18 e çıkarmıştır. Halbuki Belçika'da 16 dır. Çocuk mahkemeleri Lüksemburg ve Diekirch kaza mahkemelerine bağlanmıştır. Umumiyet itibariyle polis uzuvlarına, gene suçluları alâkadar eden tahkikat muamelelerinin yapılması bahis mevzuu olduğu takdirde bunları sivil olarak yapmaları emredilmiştir. Seyyar hastabakıcı veya içtimai yardım müesseseleri bulunan merkezlerde, aile muhitini alâkadar eden soruşturmalarda bunların yardımına müracaat etmek tercih edilmektedir.

Macar ceza mevzuatında «çocuklar» mefhumu 16 - 18 yaş arasındaki devreye tatbik olunur. 12 yaşından aşağı bir çocuğun işlediği cinayet ne olursa olsun, aleyhinde cezaî takibatta bulunulamaz. Cezaî çocukluk istisnai olarak 20 yaşa kadar uzatılabilir. Çalışma ve İçtimai Basiret Bakanlığına tâbi muhtelif müesseseler mevcuttur.

İtalya'da 18 yaşındaki küçükler, 20/Temmuz/1934 kanunu gereğince her istinaf mahkemesi nezdinde bulunan çocuk mahkemesinde muhakeme edilmek üzere, normal mahkemelerden alınmışlardır. Bu mahkeme nezdinde bir adli ıslah evi, bir ıslah evi ve bir müşahede merkezi bulunur. Po-

887

lis onların emrine, terkedilmiş veya kaybolmuş küçükler için bir melce vererek ve terkden mesul şahısları ihbar ederek veya küçükleri koruyan bir çok kanunlara riayet edilmesini temin ederek işbirliği yapar. Her kes-torlükte küçükler için polis bürosu denilen hususi uzuvlar meydana ge-tirilmiştir, orada bir meslek öğrenebilecek küçükleri toplamak ve bunla-rı mesuliyet hissine alıştırmak için çocuk köyleri kuracaktır. Çocuklara muavenet işini inkişaf ettirecek, tanzim edecek, kontrol edecek kadın po-lis ve çocukların manevi korunması için milli birlik gibi hususi bir teşki-lâtın meydana getirilmesi nazarı itibara alınmıştır.

İsveç'te gençliğe kabili tatbik cezai kaza sistemi tatminkâr telâkki edilmemektedir. Halen muhtelif şekillerde çocuk suçluluğu ile mücadele edilmeğe çalışılmaktadır. Prensip olarak içtimai teşekkülleri gençlikle meşgul olmağa bırakmak temayülü mevcuttur. Onların emrinde daha mü-kemmel bir hayat tarzını teşkilâtlandırmağa çalışan hususi evler veril-mektedir. İsveç Ceza Kanunu gençlik bahsinde reform yolundadır. Mem-leketin muhtelif şehirlerinin polisinde genç suçlular için ihtisaslaştırılmış erkek ve kadın elemanlar mevcuttur ve tahkikatları bunlar icra etmekte-dirler. Polis metodları günden güne içtimaî basirete yaklaşmakta ve po-lis, mümessillerinin gençliğe ait tahkikatlarda hazır bulunduğu içtimai ba-siret teşekkülleri ile sıkı bir işbirliği tesis etmektedir.

Diğer devletlerin raporları bazı teferruatta fark arz etmektedir. Bu-nunla beraber temel prensiplerde birleşmektedirler. Demekki çocuk suç-luluğuna karşı tedbirleri bir kaç nokta üzerinde tahakkuk ettirebiliriz.

1 — Suçlu çocuklar mefhumu, bilhassa aşağı had yaşı, yeknesak bir şekilde tesbit edilmemiş olup pek çok farklar arz etmektedir. Umumiyet itibarile 12 ile 14 yaş arasındaki devre cezai mesuliyet için başlangıç nok-tası olarak telâkki edilmektedir. Bu huduttan evvel cezai mesuliyet he-men hiç tatbik edilmemektedir, fakat ıslah tedbirleri derpiş edilmiştir. Sureti mahsusada «çocuk» mefhumunun tatbik edildiği kimseler 14 ten 17 ve 18 yaşını ikmal etmiş olanlara kadar çıkmaktadır.

2 — 14 ile 18 yaş arasındaki çocuk suçlular için prensip olarak eğitim veya ıslah tedbirleri, istisnai olarak da, mümkün olduğu kadar buna uy-gun müesseselerde olmak üzere, cezai müeyyideler tatbik edilmektedir. Devletlerin ekseriyetinde gençlik için hususi mahkemeler ve ceza kanun-larında hususi hükümler mevcuttur. Terbiyevi ıslah metodları devlet veya hususi müesseselerde, bazan da itimada lâyıık aileler içinde tatbik edil-mektedir.

3 — 17, 18 den 20 yaşına kadar bazan da 21 yaşına kadar olan suçlu çocuklar için delege devletlerin cezai mevzuatında, umumiyet itibarı ile,

888

tahfif hükümleri mevcuttur. Daha şimdiden resitlerde olduğu gibi ceza tatbik edilmekte isede bu bir tahfif baremi dahilinde yapılmaktadır.

4 — Suçlara ve önleyici tedbirlere dair soruşturmalar hakkında delegeler devletler ekseriyetle, hususi polis ve teşkilât uzuvları, bilhassa kadın polis kullanmaktadırlar ve bu organlara sivil elbise giyerek faaliyette bulunmaları tavsiye olunmaktadır.

5 — Küçükler tarafından işlenen cezaî suçlar hakkında soruşturma dahi bahis mevzuu olsa, polis içtimâî müesseselerle sıkı bir işbirliği tesis etmektedir ve alâkalı tehdit altında bulunan gençliğin nezaretini ve aile veya müesseseler içinde eğitiminin kontrolü, umumiyet itibarile onlara bırakılmaktadır.

6 — Bazı raporlarda akıl doktoru ve psikoloğla işbirliğine bilhassa işaret edilmiştir zira onlar, muayyen hallerde zecri ve önleyici tedbirlere istikamet veren akli seviye ve manevi tehlikeyi tâyin edebilecek vaziyettedirler.

7 — Önleyici tedbirlere bilhassa ehemmiyet verilmekte ezcümle şu noktalar nazarı itibara alınmaktadır :

- a) İktisadi sefaleti hafifletmek,
- b) Matbuat, radyo ve filim ile muvafık bir propaganda,
- c) Küçüklerin, gece müesseseleri v.s. gibi yaşları ile kabili telif olmayan işlerden uzaklaştırılması,
- d) Çocuklara daimî bir dikkat sarfetmek,
- e) İçtimâî ve ailevi bakımdan yeknesak bir eğitim,
- f) Kültür fizik teşkilâtları ve gençlikle meşgul sair teşkilâtlarla sıkı bir işbirliği,
- g) Polis nezdinde münhasıran çocuk suçluluğuna karşı mücadele ile meşgul olacak hususî bir şubenin teşkili,
- h) Kendilerine bir meslekle uğraşmakla beraber çocukları ile de münasip bir şekilde meşgul olmağı mümkün kılacak şekilde, kadınların çalışma şartlarının tanzimi,
- i) Mektebe devamını müessir bir şekilde kontrolü,
- j) Alkolizmle mücadele,

- k) Mükemmel bir eğitim merkezi olan ailenin himayesi,
 l) Gençliğin korunmasının cinaî olmıyan hallere de teşmili ve ferdi eğitimin kuvvetle mevkii tatbika konulması,
 m) Dini eğitimin ve mektep öncesi eğitimin kuvvetlendirilmesi,
 n) Bu meselenin tatbiki ile meşgul olacak, neticeleri kıymetlendirecek ve sonra çocuk suçluluğuna karşı önleyici tedbirler için umumî direktifleri hazırlayacak beynelmilel bir müessesenin teşkili.

Çocuk suçluluğunun beynelmilel vasfı haiz olmasından, bunun bizzat bu plânda tetkik edilebilmesi ve sebeplerinin bulunmasının mümkün olması vakıasile, şüphe edilemez. Mademki polis sahası bahis mevzuudur ve mademki bu tetkiki bir çok senelere, pratik olarak normal sulh devrinin avdetine kadar, taksim etmek lâzımdır, bu vazifeyi üzerine alacak bir müessesenin teşkilini nazarı itibara almak muvafık olacaktır. Kriminel polis beynelmilel komisyonu, bu branşın son derece beynelmilel müessesesi olmak sıfatı ile, birinci derecede olarak bu vazifeyi üzerine almaya ve bunu bütün delege devletlerin temsil edileceği hususi bir tali komisyona tevdi etmeğe tahsis olunduğu itiraz kabul etmez. Bu tali komisyon azalarının vazifesi, verilen direktifler mucibince çocuk suçluluğuna mütâallik hâdiseleri takip etmek ve nihai rapor için mukayese ve kıymetlendirilmeğe elverişli bir unsurlar ve istatistikler mecmuası vermek olacaktır.

VI — Netice ve karar tasarısı :

Çocuk suçluluğu ile mücadele kriminel polisin en ehemmiyetli vazifesidir, zira itiyati suçluların hemen ekserisi suçluluk yoluna gençliklerinden itibaren girmektedirler. Bu suçluluk, her harb imtidadınca inkişaf etmekte ve son dünya ihtilâfi esnasında bazı memleketlerde pek çok şekilde artmış bulunmaktadır. Normal sulh şartlarının avdeti ile bu suçluluk azaldığına ve çocuk suçluluğunun nüksetmesinde itiyadi suçlular ve mükerrirler pek ziyade artmadığına göre, tesadüfi suçluluğun sebep olduğu neticesine varılabilir. Her ne kadar harb içtimaî şartları değiştirmişse de —ki bu değişikliklerin neticesi tesadüfi suçluluğun nüksetmesi olmuştur— prensip itibarile bilhassa itiyadi suçluluğa bağlanan biyolojik şartları değiştirmez. Hiç şüpheşiz harb esnasında ve harbtен sonra müstakbel itiyadi suçlulara karşı mücadele etmemiz vazifemizi azaltmaz, zira her ne kadar suçlu çocuklar hayata geri dönmekte iseler de daha müsait şartlar meydana çıkınca derhal cinayet yoluna sapmak için bunlarda bir temayül mevcuttur.

Demekki burada vasıf ve adet itibarile tehlikeli olan bir ihtiyat ordusu bahis mevzuudur.

023 590

İSLÂM MİRAS HUKUKUNUN UMUMÎ ESASLARI

V E

OSMANLI KANUNNAMESİNDE BUNA AYKIRI HÜKÜMLER (*)

M. Zeki AKIN

Ankara Yargıç Adayı

Plân

A — İSLÂM MİRAS HUKUKUNUN UMUMÎ ESASLARI :

- 1 — Verasetin şartları,
- 2 — İrs sebepleri,
- 3 — İslâm hukukunda irse mâni haller,
- 4 — İrsin hükümleri,
- 5 — Mirasın açılması.

B — MİRASÇILAR :

- 1 — Esnabül - feraiz,
- 2 — Asabe,
- 3 — Zevilerham.

C — MİRÎ ARAZİNİN İNTİKAL HÜKÜMLERİNDE İSLÂM MİRAS HÜKÜMLERİNE AYKIRI OLAN TARAFLAR :

A — İSLÂM MİRAS HUKUKUNUN UMUMÎ ESASLARI :

Medenî Kanunun neşrinden evvel memleketimizde meriyül icra olan miras sistemi, islâm miras sisteminin aynı idi. Bu sebeptendir ki halen 1926 tarihinden evvel vefat etmiş olan murisin mirası, eski sistem üzerinden muamele görmektedir. Esasen Medenî Kanunun mevki mer'iyete vaz'ına dair kanunun 16 ncı maddesi de bu şekildeki miras işlerinin eski ahkâma göre muamele göreceğine dair bir hüküm ihtiva etmektedir.

İslâm miras hukukunda tereke veya mevrus, müteveffanın bıraktığı mala denir. Bu malın miras yolu ile mirasçılara geçmesine (İNTİKAL) tesmiye edilir. İntikal feraiz yolu ile vereseğe geçmişse bu, ŞER'İ İNTİKAL'dir.

Mirî arazi ve musakkafat ve müstagallatı vakfiyenin intikali de feraiz ahkâmına tâbi olmayarak hususî kanunlarla vâki olduğu için buna da ADÎ İNTİKAL denir.

(*) Bibliyografya için bak: Adalet Dergisi sayı: 10, S: 1330.

102 592

vefat edip geriye bir mal bırakana (MİRİS, MÜVERİRİS) denir. Terekeden hisse alacak olana veya hissesi bulunması lâzım gelene (VARİS, MİRASÇI) tâbir edilir (1).

İslâm miras müessesesi nev'i şahsına münhasır bir mahiyet arzeder.

Bu hukuk sisteminde mirasçı nasbı usulü olmadığı gibi, vasiyet tarikile de kanunî mirasçılık bertaraf edilemez. Ölüme bağlı tasarruflar pek dar ve mahdud bir saha içinde yapılabilir. Mirasta üniverseklik yoktur. Mirasçı, ancak terekeden aldığı miktar ile murisin alacaklılarına karşı sorumludur. Binaenaleyh, borcu terekesinden fazla olan müteveffanın ödenmeyen borçları sakıt olur. Yine bunun tabii bir neticesi olarak mirasçılardan mirası reddetmeleri usulü de yoktur. Modern hukukta terekeyi reddetmekten güdülen gaye, mirasçıyı haksız yere mutazarrır etmeği önlemektir. Zira bu sistemde univérsalite prensibi cari olup, mirasçı terekenin borçlarından ötürü bütün varlığı ile mesuldür. Borca batık bir mirası kabul etmek suretile onu kendi malı ile tasfiye etmek yoluna gidecek olan varise, bu terekeyi kabul edip etmemesi hususunda tanınan hiyar hakkı yukarıda serdettiğimiz mülâhazaya müstenittir. İslâm hukukunda böyle bir şey varit olmadığına göre mirası ret hakkının tanınmaması da doğrudur.

1 — Verasetin şartları :

a — Murisin ölümü : Bu ölüm hakikî veya hükmi olabilir. Murisin gerçekten öldüğü şahitle ve alâkadarların ikrarlarile sabit olabilir. Hükmi ölüm, hâkim tarafından, gaip olan kimsenin öldüğüne hüküm verilmesidir. Buna «gaybeti munkatîa ile gaip» denir. Mefkudun ölümüne hükmedilinceye kadar malları taksim veya tevfiz olunamaz. Böyle bir kimsenin hükmen ölümü şer'an beklenilmesi gereken zamanın geçmesiyle hâkim tarafından hüküm altına alınmakla olur. Bu müddet doğumdan itibaren 90 yıldır.

Ölümüne hükmedilen mefkudun emvali, o zaman hazır ve mevcut olan veresesine verilir. Mefkudun ölümüne hükmedilmeden evvel iki oğlundan biri vefat eder ve ahiren kendisinin ölümüne hükmedilirse bütün mirası sağ kalan oğluna verilir. Müteveffadan evvel ölen oğlunun veresesine bir şey düşmez. Yani fûruun halefiyet tarikile babayı temsili caiz değildir.

Ölümüne hükmedilen kimse ahiren zuhur etse taksime tâbi tutulan

(1) Berki (Ali Himmet) : İrs ve İntikal, S: 13

Üçok (Coşkun) : Türk Hukuk Tarihi Dersleri, S: 83.

Mahmut Esat Efendi : Feraizülferai, S: 17 ve d.

mallarından ancak verese elinde mevcut olanı istirdat edebilir. Sarfedilen kısım hakkında bir mutalebede bulunamaz.

b — Varisin, müteveffanın ölümü anında berhayat olması lâzımdır. Bu hayatiyet iki türlü olur :

Hayatiyet gerçek olabilir. Bu, bir kimsenin görülüp bilinen halihazır mevcudiyetidir.

Takdiri veya hükmi hayatiyet olabilir. Haml vaziyetinde olan çocuğun berhayat olduğuna hükmedilmesi demektir. Böyle bir çocuğun varis olabilmesi için ana ve babası arasında sahih bir nikâhın bulunması zâruuridir.

Müteveffanın ölümü anında ana rahminde olmanın irs kabiliyeti yoktur. Bunun gibi doğum zamanında berhayat olmayan çocuk da varis olamaz. Yani doğumdan itibaren çocuğun hayatiyet gösterecek kadar bir zaman zarfında sağ bulunması lâzımdır. Çocuğun müteveffaya, ve müteveffanın veresesinin de çocuğa varis olabilmeleri için, doğumun haml müddeti içinde olması şarttır.

Haml müddeti imamlar arasında ihtilâfıdır. Bu müddeti İmam-ı Âzam, en çok iki sene, İmam-ı Şafi-î dört ve diğer bazı âlimler ise 3 - 5 sene olarak kabul etmişlerdir (2). En az müddet ise altı aydır. Fakat galip gelen fikir, bunu dokuz ay olarak kabul eden fikirdir. Bu hususata Anadolu'nun muhtelif yerlerinde 9 ay 10 gün gibi bir müddete itibar edilir. Halk arasında da «Anam beni 9 ay 10 gün karnında taşıdı.» diye söylenir. Medenî Kanunumuz da bu hususta 180 ilâ 300 gün kabul etmiştir ki bu, 6 ay ile 10 ay arasındadır.

c — Ciheti tevarüsün bilinmesidir :

2 — İRS SEBEPLERİ ÜÇTÜR :

a — Nesep hısımlığı : Karı kocadan başka ölene varis olanlar, farz sahipleri, aşabe, ve Zevilerham denilen nesep akrabalarıdır.

b — Nikâh,

c — Velâ : Velâ sebeble mirasçılık itaktan ve muvalattan doğan mirasçılıktır.

Veraset sebebinin bilinmemesi veya mevcut olmaması, irse mâni bir haldir. Bu da yukarda izah ettiğimiz müddetler içinde doğumla, veya nikâhla babaya nisbet ile olur. Nikâhın sahih veya fasit olması, tevarüsün ce-

(2) Mahmut Esat Efendi : Feraizülferaiç, S: 31.

592

reyanında rol oynar. Mahmut Esat Efendi nikâhın mevcudiyetine itibar ederek bunun fasit veya sahih olmasına bakmaz (3).

Ali Himmet Berki, tevarüsün cereyan edebilmesi için nikâhın sahih olması icap ettiğini söyler (4).

Profesör Sabri Şakir Ansay'da aynı fikirdedir (5).

3 — İSLÂM HUKUKUNDA İRSE MÂNİ HALLER :

İrse mâni hal demek, öyle bir hal zuhur edebilir ki, kendisinde irs sebebi mevcut olan kimseyi bu haktan mahrum bırakmak üzere, işbu irs sebebini düşürür. Artık o kimse varis olmaktan mahrum olur.

İrse mâni haller şunlardır :

a — RİK; köle ve kölelik anlamınadır. Köle, efendisine varis olamaz.

b — KATİL; ölüme sebebiyet veren müessir bir fiildir. Katil, beş türdür :

1 — Âmid ile katil : Bir kimseyi yaralayıcı aletlerle kasten ve haksız olarak öldürmektir,

2 — Şibih âmid : Katli meşru olmıyan bir kimseyi, ölümü intaç etmesi pek az ihtimal dahilinde olan bir aletle kasten öldürmektir.

3 — Hata: Öldürmek ve yaralamak kasti olmaksızın, katli meşru olmıyan bir kimsenin ölümünü intaç edecek bir hareket bulunulmasıdır.

4 — Hata mecrasına cari katil : İhtiyarda olmıyarak ika edilen fiil ile vuku bulan öldürmedir.

Bu dört hal kat'i surette irse mâni teşkil ederler. Yalnız tessebbüben katil irse mâni değildir. Fikrimizce hata halinin de irse mâni olmaması makuldür. Katlin irse mâni olabilmesi için, katilin âkil ve bâliğ olması şarttır. Binaenaleyh deli ve küçüğün ika edecekleri fiilin irse mâni olması icap eder. Meşru müdafaa halî için de hüküm böyledir.

c — DİN İHTİLÂFI : Bu ihtilâf her iki taraf için de irse mânidir. Ne müslim gayri müslime, ne de gayri müslim müslime varis olabilir. İrtidat ettikten sonra ölen kimsenin müslim iken kazandığı mal, müslim olan vereseesi arasında taksim edilir. İrtidattan sonra kazandığı ise, Beytülmale kalır (6). Fakat irtidat eden bir kadın olursa, gerek müslimken ve gerekse gayri müslim iken kazandığı mal, vereseeye verilir. Mürtedin vefatında

(3) Mahmut Esat Efendi : Feraizülferaiç, S: 28.

(4) Berki (A. H.) : İrs ve İntikal, S: 15.

(5) Ansay (S. Ş.) : İslâm Hukuku, S: 107.

(6) Mahmut Esat Efendi : Adı geçen eser, S: 91.

400 595

varis olan kimselere itibar edilir. Bunların riddet zamanında mevcudiyetleriyle sonradan meydana gelmeleri arasında fark yoktur. Maamafih, bu cihet imamlar arasında ihtilâflıdır. Bazıları varisin riddet zamanında mevcudiyetine itibar ederler. Bunun mürtedden evvel vefat etmesiyle hakkının sakit olmayacağını ileri sürerler.

İslâm dininin mezhepleri arasındaki ihtilâf, irs mâniî değildir.

d — Tabiiyet ihtilâfı (İhtilâfı dar); bu ihtilâf, varisle murisin başka başka memleket tabiiyetinde olmalarından ileri gelir. Her iki taraf birbirlerine düşman oldukları ve birbirlerini katlettikleri için bu ihtilâf irse mâniîdir.

Mahmut Esat Efendi, iki memleket arasında tedafü ve tecavüzî anlaşma mevcut olduğu takdirde irs mâniînin ortadan kalkacağını dermeyer eder (8).

İmam-ı Şafiîye göre tabiiyet ihtilâfı asla irse mâniî olamaz (9).

İslâm hukukunda irs manii olarak bir de (hacip) vardır. Bu, bir kimsenin vücudu ile başka birini mirastan tamamen veya kısmen mahrum etmesi demektir. Konumuza taallûku olmaması hasebile biz, bunun çeşitlerini saymaktan sarfınazar ediyoruz.

Ölüm tarihinin bilinmemesi veya varisin kim olduğunun tâyin edilememesi de irse mâniî teşkil eder. Meselâ; bir doğum evinde müslim ve gayri müslim iki anadan doğan çocuklardan hangisinin hangi anaya ait olduğu tâyin edilemezse her iki çocukta mirastan mahrum kalır.

4 — İRSİN HÜKÜMLERİ :

Varis, ecnebi memleketlerde kaybolur ve hayatı bilinmezse hakkında mefkut hükmü tatbik edilir. Ve malı, netice anlaşılmacaya kadar taksim edilemez. Ve zevcesi başkasile evlenemez. Verese bu kimsenin irtidat ettiğini isbat ederse, hâkim, zevcesinin evlenmesine ve malının taksimine izin verebilir.

Umumî hâdiseler sebebiyle ölüpte aralarında irs sebebi bulunmasına rağmen hangisinin daha evvel öldüğü bilinemezse şahısların hepsinin aynı zamanda öldüklerine hükmedilir. Bu gibilerin mirası, berhayat olan vereseleri arasında paylaşılır. İslâm hukukuna göre aralarında irs sebebi bulunup şarkta ve garpte aynı zamanda ölen iki kişiden, garpteki şarktakine varis olur. Çünkü şarktakinin daha evvel öldüğünü kabul etmek güneş

(7) Mahmut Esat Efendi : Adı geçen eser. S: 92.

(8) Mahmut Esat Efendi : Adı geçen eser. S: 94.

(9) Mahmut Esat Efendi : Adı geçen eser. S: 94.

202 996

saati icabındandır. Böyle bir hal zuhur edince bu örf üzere amel edilmek gerektir (10). Ancak bugün için artık böyle bir meseleye itibar edilmemesi icap eder. Zira ortada beynelmilel bir saat ayarı vardır. Fakat islâmî esaslara göre miras taksimi yapılan memleketlerde bu prensibinin yine cari olduğuna şüphe yoktur.

Bunlardan başka olarak LİAN'ı da bir irs mânii olarak saymak gerektir.

5 — MİRASIN AÇILMASI :

İslâm hukukunda terekenin açılması ve taksiminde mutlak bir sıra gözetilir. Buna göre ;

1 — Terkeden önce ölüyü gömme, tekfin ve techiz masrafları çıkarılır.

İkinci olarak, ölenin borçları ödenir. Müteveffanın müeccel borçları varsa bunlar, ölüm ile muaccel olurlar. Müteveffanın borçları, mevcut malları nisbetinde ödenir. Yoksa mirasçılara, varis olmaları hasebile her hangi bir mükellefiyet teveccüh etmez. Varis, mirasçısına terkeden her hangi bir şey verilmemesini şart koşmuş ise bu şart, o mirasçının terekenin taksimi sırasında mal almasını önleyemez. Çünkü islâm miras hukukundaki mirasçılar, zarurî mirasçılardır.

Üçüncü olarak, borçlar ödendikten sonra, eğer varsa, vasiyetler yerine getirilir. Vasiyet terekenin 1/3 inden fazla olamaz. Ancak bu kaide, mirasçılarının izni ve esasen kimsenin bulunmaması halinde değişebilir.

İşte bu suretle vasiyet eda edildikten sonra geriye bir şey kalırsa o da mirasçılar arasında, usul ve kaideleri din kitaplarında yazılı olan şekiller dairesinde taksim edilir.

İslâm miras hukukundaki bu sistem gayet ileri bir içtimaî düşünüşün eseridir. Mirasın taksiminde tekfin ve techiz masraflarının önce çıkarılması ölenin ahır zamanında kimseye muhtaç olmamasını temin eder. Akabinde borçların ödenmesi kimsenin hak ve hukukunun heba olup gitmesine meydan verilmemesini sağlaması bakımında önemlidir. En iyi hukuk sistem ve nizamı, haklıya daima hakkını teslim eden hukuk sistem ve nizamıdır.

Müteakiben vasiyetlere geçilmesi son arzulara bağlı tasarruflara verilen değeri belirtmesi bakımından enteresandır. Bu suretle murisin bütün ömrü boyunca çalışıp kazandığı malları üzerinde dilediği gibi tasarruf etmek hakkı bir sıraya tâbi tutulmuş oluyor.

Bu dört hal derece üzeredir. Bir evvelki daima bir sonrakine tercih

(10) Mahmut Esat Efendi : Adı geçen eser. S: 98.

edilir. Yani meselâ, müteveffanın borçları dururken vasiyetleri eda edilemez. Bunun gibi vasiyetler yerine getirilmeden terekenin verese arasında taksimine imkân yoktur.

B — MİRASÇILAR :

Vasiyetler eda edildikten sonra terekeden bir şey kalırsa, bu, KİTAP SÜNNET ve İCMAİ-ÜMMET ile tâyin edilmiş olan mirasçılara verilir. Bu mirasçılar bir sıra dahilinde hisselerini alırlar. Bunlar dokuz derece olup şunlardır :

1 — Farz sahipleri, 2 — Nesep asabeleri, 3 — Sebep cihetinden asabeler, 4 — Nesep cihetinden müteveffaya intisabı bulunan farz sahiplerine ret, 5 — Zevilerham, 6 — Mevlel - Muvalat, 7 — Müteveffanın, nesebini başka bir şahsa isnat etmek suretile kendi akrabasından olduğunu ikrar ettiği kimse, (Mukirrünleḥ binnesep alel gayır), 8 — Kendisine 1/3 ten fazla bir şey vasiyet edilen kimse, 9 — Beytümal (11).

Şimdi bunları sırasile inceliyelim : Fakat bunlar arasında en önemlileri farz sahipleri, asabeler ve zevilerham olması hasebile biz, daha çok bunlar üzerinde duracağız ve ilerde yapacağımız mukayesede de bunları esas olarak alacağız.

1 — ESHABÜL FERAİZ :

Eshabül Feraiz, Kur'anda, Sünnet veya İcmaî-Ümmet'te kendileri için muayyen sehimler ayrılmış olan kimselerdir. Bunlar daima zarurî olarak mirasçılardır. Aralarında çok kuvvetli bir derece farkı vardır. Bu derece farkı, birinci sırada bulunan mirasçıların mevcudiyeti halinde ikinci sırada bulunanların mirasçı olamayacakları esası üzerine değil, fakat birinci sırada muayyen sehimli alacak olan varis, mevcutken ikinci sırada bulunan varisin ancak muayyen hisse alabilmesi esası üzerine müessesidir.

Eshabül feraizden olanlar hisselerini aldıktan sonra geriye bir şey kalırsa bu da asabe arasında paylaşılır.

Farz sahipleri için kabul edilen prensibin en büyük hususiyeti, yakın kadın akraba için, erkeklerin hisselerinde bir tahdit meydana getirmek suretile, hisse ayrılması olmuştur.

(11) Bazı müellifler bu taksimi yediden yukarıya çıkarmamaktadırlar. Ezcümle : Coşkun Üçok, Türk Hukuk Tarihi Dersleri, S: 87 ve

Von Wilhelm Padel, Das Grundeigentum in der Türkei Nach der Neueren Gesetzgebung. adını taşıyıp Mittheilungen des Seminars für Orientalische Sprachen, dergisinin 1901 senesine ait sayısında intişar eden makalesinde aynı yedili tasnife rastlanmaktadır.

3 — ANA BİR KARDEŞLER (ana bir erkek kardeşi; -ahli-üm-; ana bir kız kardeşi; -uht li-üm-) :

Bunlar müteveffanın ana tarafından erkek ve kız kardeşleridir. Mirasta üç vaziyette bulunurlar :

a — Müteveffanın baba ve dedelerinden evlâd ve ahfadı olmayıpta yalnız bir ana bir oğlan veya kız kardeşi bulunursa terekeden 1/6 hisse alırlar.

b — Bunlar müteaddit olurlarsa hepsi birden 1/3 alırlar ve bunu müsvi surette bölüşürler.

c — Bunlar, müteveffanın oğlu ve kızı veya oğlunun oğlu ve kızı yahut babası veya babasının babası ile bulunurlarsa terekeden bir şey almazlar. Ve düşerler.

4 — ZEVÇ :

Zevcin varis olabilmesi için sahih nikâhla bağlı olması şarttır.

Mirasta iki halde bulunur :

a — Zevce, müteveffanın erkek ve kız çocukları veya bunların erkek ve kız çocuklarıyla birleşirse terekeden 1/4 hisse alır.

b — Müteveffanın erkek ve kız çocukları veya oğlunun erkek ve kız çocukları bulunmazsa zevce, 1/2 hisse alır.

5 — ZEVCE :

Bunun da veraseti sahih nikâha müstenittir. Zevcenin tevarüsü şu iki hale müncerdir :

a — Zevce, müteveffanın oğlu veya kızı veya oğlunun veya oğlunun oğlu veya kızı ile içtima ederse 1/8 alır.

b — Bunlardan kimse bulunmazsa 1/4 alır.

6 — KIZ (Sulbiye, Bint) :

Bunun tevarüsü de üç suret üzeredir :

a — Müteveffanın oğlundan başka diğer varislerle içtima eden kız, 1/2 alır.

b — Oğul olmaz, iki veya daha çok kız bulunursa 2/3 nisbeti aralarında müsavat üzere paylaşırlar.

c — Müteveffanın oğlu ile içtima eden kızlar asabeden sayılırlar. Farz sahiplerinden kalan hisseyi oğul ve kızlar, ikili birli sisteme göre, aralarında paylaşırlar.

600

7 — OĞLUN veya OĞLUN OĞLUNUN KIZI (İbniye) :

Bunun tevarüsü altı hale müncerdir :

a — Müteveffanın oğlu ve kızı olmayıp ta yalnız bir ibniyesi bulunursa malın 1/2 sini alır.

b — Yukardaki halde ibniye taaddüt ederse malın 2/3 si aralarında müsavat üzere taksim edilir.

Bu iki halde sulbiye, yani kız mevcut olmadıkça ibniye onun yerine kaim olur.

c — Müteveffanın oğlu olmazda yalnız bir kızı ile ibniyesi birlikte bulunurlarsa bunlar 1/6 alırlar.

d — Müteveffanın iki veya daha çok sulbiyesile beraber bulunan ibniye terekeden bir şey alamaz.

e — İbniye, müteveffanın oğlunun oğlu veya bu sonuncunun oğlu ile bulunursa asabeden olur. Ve farz sahiplerinden kalan mal aralarında ikili birli taksim edilir.

f — İbniye, müteveffanın oğlu ve kendi derecesinin fevkinde bir kadının bulunması ile düşer.

8 — ANA-BABA BİR KIZ KARDEŞ (Uht lehüma) :

Bunların tevarüsünde beş hal görülür :

a — Uht lehüma, tek başına olduğu zaman 1/2 alır.

b — Bunların taaddüdü halinde 2/3 miktar aralarında müsavat üzere taksim edilir.

c — Uht lehüma, müteveffanın ana-baba bir erkek kardeşile bulunursa beraber asabeden olurlar ve tereke aralarında ikili birli taksim edilir.

d — Müteveffanın kızı veya oğlunun kızı veya bu sonuncunun kızı ile beraber bulunan uht lehüma, asabeden olup kalan malı alır.

e — Müteveffanın oğlu veya oğlunun oğlu veya babası veya dedelerinden biri ile bulunan uht lehüma, terekeden bir şey alamaz, düşer.

9 — BABA BİR KIZ KARDEŞ (Uht lieb) :

Bunların tevarüsünde yedi hal bulunur :

a — Yalnız başına 1/2 alır.

b — Mirasçı olarak yalnız kendileri bulunur ve taaddüt ederlerse 2/3 hisseyi müsavatan bölüşürler.

c — Yalnız bir uht lehüma ile beraber bulunurlarsa 1/6 alırlar.

d — Birden çok uht lehüma ile içtima eden uht lieb düşer.

f — Müteveffanın baba bir erkek kardeşile içtima eden uht lieb, asabeden olur. Farz sahiplerinden kalan mal aralarında ikili birli bölüşülür. —

g — Müteveffanın oğlu veya oğlunun oğlu veya babası ile bulunurlarsa düşerler.

h — Müteveffanın kızı, oğlunun kızı ve oğlunun oğlunun kızı ile bulunan uht lieb, asabei mahza olur.

10 — ANA (Üm) :

Ananın tevarüsünde üç vaziyet görülür :

a — Müteveffanın oğlu veya kızı veya oğlunun evlâdı bulunursa ana 1/6 alır. Ananın, müteveffanın birden fazla kardeşile birlikte bulunması halinde de hüküm böyledir.

b — Bunlar bulunmadığı takdirde 1/3 alır.

c — Ana, koca ve baba veya karı ve baba ile bulunursa koca ve karı sehimlerini aldıktan sonra kalandan 1/3 hisse alır.

11 — NİNE (Ceddeî sahiha) :

Bu, müteveffaya nisbetinde araya gayri sahih cedde girmeyen kimse değildir. Babanın anası, babanın babasının anası, ananın anası gibi Araya ceddeî faside girerse bunlar zevilerhamdan olurlar.

Ninenin tevarüsünde iki durum görülür :

a — Derecede muvazi olan nineler 1/6 hisse alırlar.

b — Bu ikinci hal sukut olup dört vaziyet arzeder :

1 — Ana, büyük anaların hepsini düşürür. Büyük anaların ana veya baba tarafından olmalarının önemi yoktur.

2 — Baba, baba tarafından olan büyük anaları düşürür. Ana tarafına hâlel gelmez.

3 — Baba tarafından olan büyük anaları, dede düşürür.

4 — Derecede muvazi olmayan ninelerden karabet derecesi yakın olan diğerlerine tercih edilir.

İşte muayyen sehimleri olup terekeden önce hisse alan farz sahipleri bunlardan ibarettir. Bu on iki farz sahibinin tevarüsünde yukarda bahsettiğimiz kırk hal vardır.

Şimid asabe müessesesini görelim :

2 — ASABE :

Kitap, Sünnet ve İcma'da belli farz sahiplerinden kalan fazla hisseyi alan ve yalnız bulunduğu zaman bütün tereke kendisine ait olan mirasçıdır.

Asabe, nesep veya sebep cihetinden olabilir. Nesep cihetinden asabelik keza üç kısma ayrılır :

1 — Binefsini asabe,

2 — Bigayrihi asabe,

3 — Maa gayrihi asabe.

Bu tasnif, asabelerin derece yakınlığı esasına müstenittir. Çünkü asabelerde evvelâ derece yakınlığına bakılır.

Nesep cihetinden asabe : Ölene, bu cihetten karabeti olan kimsedir. Terekeden önce bunlar hisse alırlar. Bunlar üç sınıfa ayrılır :

1 — Asabe binefsihi : Müteveffaya intisabı bir kadın dolayısıyla olmayan kimsedir. Kadın, binefsihi asabe olamaz. Bunlar yalnız buldukları vakit bütün terekeyi alırlar. Asabe binefsihi dört sınıfa ayrılır :

a — Ölenin ferileri : Oğlu ve oğlunun oğlu...

b — Ölenin usulü : Babası, babasının babası...

c — Babanın ferileri : Babanın oğlu ve bu sonuncunun oğlu... Yani müteveffanın ana-baba bir ve baba bir erkek kardeşleri ve bunların oğulları ve oğulların oğulları gibi...

d — Dedenin ferileri : Babanın babasının ve bu sonuncunun babasının oğulları ve onların oğulları, yani amcalar ve onların oğulları...

Bu sınıflardan hangisine mensup olursa olsun, tek başına bulunan asabe, farz sahiplerinden kalan malın hepsini alır. Birden fazla oldukları takdirde kendisinde tercih sebebi bulunan malı alır diğerleri düşerler.

Tercih sebepleri :

1 — Cihette yakınlık,

2 — Derecede yakınlık,

3 — Yakınlıkta kuvvet olmak üzere üçe ayrılır.

1 — Cihette yakınlık : Bu tercih dört sınıf arasında aranır. Birinci sınıftan olanlar diğerlerine üstün tutulur. Yani ölenin babası ile oğlu içtima ettikte oğlu üstün tutulur.

2 — Derecede yakınlık : Bu, derecede aynı sınıfta olanlar arasında aranır. Ölene en yakın olan tercih edilir. Meselâ : oğul ile oğlun oğlu birleşirse oğul tercih edilir.

3 — Yakınlıkta kuvvet : Bu tercih, üç veya dördüncü sınıfta bulunan aynı derecedeki kimseler arasında olur. Meselâ, ölenin ana - baba bir erkek kardeşiyle baba bir erkek kardeşi birleşirse birincisi tercih edilir.

2 — Asabe bigayrihi :

Yalnız oldukları zaman muayyen sehim (1/2) aldıkları halde asabeden olan erkeklerle içtima ettiklerinde birlikte asabe olan kadınlarıdır.

Kızlar oğullarla ve oğlun kızları oğullarıyla, ana - baba bir kız kardeşler ana - baba bir erkek kardeşlerle, baba bir kız kardeşler baba bir erkek kardeşlerle, buldukları zaman asabe olurlar.

Asabe bigayrihi kadına mahsustur. Bir kızın asabe olabilmesi için kendisiyle beraber bulunan erkeğin asabe olması şarttır.

3 — Asabe maa gayrihi :

Başka bir kadınla bulunduğu takdirde asabe olan kadındır. Ana - baba bir ve baba bir kız kardeşler...

Bunlar iki sınıftır :

1 — Şekika (ana - baba bir kız kardeş); kız veya ibniye (oğlun kızı) ile beraber olursa asabeden olur.

2 — Kız veya oğlun kızı ile beraber bulunan baba bir kız kardeş asabe olur.

Bu iki sınıf birleşirse birinci sınıf tercih edilir.

2 — Sebep cihetinden asabelik :

Bu nevi asabelik, mevlel ataka ve onun asabesidir. Mevlel ataka, bir köleyi azat eden kimsedir. Azat edilen bu köle, ölür veya asabesi bulunmazsa azat eden veya onun asabesi, azat edilene mirasçı olur. Mevlel atakanın vârislerinden kadınlar için hisse yoktur. Yani mevlel atakanın kadın olan vârisleri köleye vâris olamazlar. Mevlel ataka kadın ve erkek olabilir. Mevlel ataka binefsihi asabe olduğu için, bunun binefsihi olan nesep cihetinden asabesi vâris olur.

Asabe hakkında da verdiğimiz bu izahattan sonra şimdi zevilerhama geçebiliriz.

3 — ZEVİLERHAM :

Eshabül-feraizden ve murisin asabesinden olmayıp, müteveffaya ak-raba oldukları için terekeden hisse almağa hak kazanan kimselerdir. Bunlar bir kadın vasitisiyle murisle hısımlık tesis etmişlerdir. Yahutta eshabül-feraizden olmadıkları için hisseye hak kazanan kadınlardır. Bunların mirastan hisse alabilmesi için eshabül-feraizden ve asabeden kimse-nin bulunmaması lâzımdır.

Zevilerham, dört sınıfa ayrılır :

1 — Müteveffanın ferileri : Müteveffanın kızlarının ve oğlunun ve oğlunun oğlunun kızlarının ferileridir.

2 — Müteveffanın usulü : Sahih olmıyan ced ve ceddelerdir.

Sahih olmıyan ced ve cedde, müteveffaya nisbetinde ana ve baba dahil olan kimselerdir. Meselâ ananın babası, ananın babasının babası, ve ana-nın babasının anası, ananın babasının anasının anası...

3 — Müteveffanın baba ve anasının ferileri :

Mutlaka kız kardeşlerin ferileriyle ana - baba bir ve baba bir erkek kardeşlerin ve bu sonuncuların oğullarının kızları ve bunların ferileri

bol

ve ana bir erkek kardeşlerin oğulları ve kızları ve bu sonuncuların fûruudur.

4 — Büyük baba ve büyük ananın ferileridir :

Mutlaka halalar, ana bir amcalar, mutlaka dayılar ve teyzeler ve bunların fûruları ve ana - baba bir veya baba bir amcaların ve bunların oğullarının ve bu sonuncuların oğullarının kızları ve bunların fûruudur.

Müteveffanın ana ve babasının ve ced ve ceddесinin asabeden olmıyan amca, hala, dayı ve teyzeleri ve bunların fûruu da bu sınıfa dahildir.

Zevilerhamda da tercih sebebi üçtür :

Cihette, derecede ve yakınlıkta kuvvet aranır. Vâris, yalnız zürâhimden bir kişi ise terekenin hepsini alır. Bir kaç kişi olup ta aynı sınıfta olan zürâhim arasında ölüye en yakın olan tercih edilir. Meselâ : Müteveffanın kızının kızı ile oğlunun kızının kızı bir arada bulunursa birincisi tercih edilir. Ve bütün malı o alır. Kalanlar arasında derecede müsavat varsa vârisin ferileri tercih edilir.

Müteveffanın kızının oğlunun kızı ile kızının oğlunun oğlu içtima ettikte derece aynı olduğundan ve sıfatlar da bir olduğundan tereke ikili birli aralarında taksim edilir.

Zevilerhamdan sonra altıncı derecede mirasçı, mevlel muvalattır.

Bu, nesebi bilinmiyen bir kimsenin, «Sen benim mevlâm ol, malıma vâris ol.» demesine karşılık, bunu kabul eden kimsenin mirasçılığıdır (12).

Yedinci derecede mirasçı, nesebi bilinmiyen kimsedir.

Sekizinci derecede mirasçı, ödenecek masraf, müteveffanın yaptığı vasiyetten 1/3 ini aşan kısımdır.

Dokuzuncu derecede mirasçı, bütün bu yedi derecedeki mirasçılardan kimsenin bulunmaması halinde mirası alacak olan Beytûlmaldır.

Beytûlmal, mirasçı sıfatıyla değil, terekenin kendisine intikal edeceği kimse bulunmadığı için onu almaktadır. Mamafih, Şafii ve Malikiiler Beytûlmalı zevilerhamdan evvel sayarlar (13).

C — MİRİ ARAZİNİN İNTİKAL HÜKÜMLERİNDE İSLÂM MİRAS HÜKÜMLERİNE AYKIRI OLAN TARAFLAR.

Yukarda izah ettiğimiz İslâm miras sistemi prensipleri her bakımdan kamusal görüşün dar bir telâkkisiyle liberal mülkiyet sistemine az

(12) Ansay (S. Ş.) : İslâm Hukuku. S: 85, not: 167.

(13) Berki (A. H.) : Miras ve Tatbikatı. S: 71.

609

çok muarız bulunmuştur. Bütün fertler hakkında güdülen bu noktai nazar, erkekle bir tutulmasında şer'i mahzur olduğu iddia edilen kadın için elbetteki daha fazlasiyle hükmünü icra edecekti. Bu görüşten hareket edildiği için miras hukukuna göre muayyen tahditler altında hisse alması gereken kadının, intikal eden miri araziden hisse almaması yoluna gidilmişti.

Fakat ferdi mülkiyet hakkının yavaş yavaş revaç bulduğu Avrupada yaşayan zihniyetin zaman zaman İslâmî müesseselere tesir edeceği de tabii idi. Nitekim asırların geçmesiyle İslâm devletlerinde garba doğru bazı kaymalar olmuş ve bunun en kuvvetli tesiri Osmanlı Devletinde kendini göstermiştir.

Geniş bir ülke üzerinde türlü örf ve âdete sahip, türlü milletlerden müteşekkil bir devleti idare etmekle mükellef olan Osmanlı idarî makamları, gerek bu örf ve âdetlerin, gerek tanzim ve tatbik etmek mecburiyetinde olduğu iktisadî ve malî rejimin düzenlenmesi ihtiyacı ve gerekse yanibaşında ferdiyetçilik sistemi gütmeğe başlayan Avrupaya ayak uydurmak mecburiyeti, Osmanlı devletini, İslâm miras sisteminin dar esasları içinden çıkararak, yeni hükümler koymakla karşı karşıya bırakmıştır.

Hele, tanzimatgibi yep yeni sistemleri memlekete sokmağa çalışan bir kalkınma hareketinden sonra, hiç olmazsa arazinin tarzi idaresinden olsun İslâm miras esaslarından nisbeten ayrılmamak imkânsızdı.

İşte bu sebeplerle Devlet, İslâm miras hukukuna aykırı esaslar ısdar etmek zorunda kaldı. Aynı zamanda arazinin faraza, kız evlâda erkekle müsavaten intikaline dair olan aykırılık ise daha çok irsî kira zihniyetinin yaşamasını temin ve arazinin muayyen zamanlar zarfında dahi olsun boş kalmamasını sağlamak ve binnetice Devlet hazinesinin verim kaynaklarındainkita husule getirmemek yani iktisadî ve malî bütünlüğü daima temin etmek düşüncesinden ileri gelmiştir. İşte bu esas düşünceler saiki, ısdar edilen kanunnamelerin hepsinde görülmüş ve Devletin son zamanlarına yaklaştıkça kuvvetli bir vaziyet arz etmiştir.

Miras sisteminde vasiyet caizdir. Hisse üzerinde bey, hibe, rehin gibi hukukî muameleler cereyan edebilir. Fakat miri arazi, mal hükmünde olmadığından üzerinde bu muamelelerin yapılmasına imkân yoktur.

Mirasta vâris, terekenin borçlarından mesul değildir. Halbuki miri arazide mutasarrıfın vermek mecburiyetinde olduğu rüsum ve âşar intikal sahiplerince de muntazaman ödenmek gerektir.

Mefkudun ölümüne hükmedilinceye kadar malları vereseye veril-

bob

mezken miri olan arazisi, «hukuku toprağı siyanet için», intikal sahiplerine verilir.

Mirasta fûruun, halefiyet tarikiyle babalarını temsil etmeleri caiz değildir. Arazide bu, caiz addedilmiştir.

Ölümüne hükmedilen kimse zuhur ederse, vereseye taksim edilmiş olan mallarından ancak onlar elinde mevcut olan miktarı alır. Fazlasını isteyemez. Arazide ise, böyle bir kimse bütün araziyi alır. Veya taksim edilen kimselerle aynı derecede ise onlara ortak olur.

Mirasta mevcut olan irs mânilerinden rik, arazide yoktur. Çünkü intikal sahipleri belli ve mahduttur. Bu kimselerin bulunmaması halinde arazi, arz sahibine dolayısıyla beytülmale intikal eder.

Mirasta vârisler bir sıra dahilinde bulunup, terekede muayyen hisseleri olan kimselerden teşekkül ederler. Fakat bir zümreden olanlar arasında mevcut olan derece farkı, o zümre mensuplarının hisse almalarına mâni teşkil etmez. Hattâ bir zümreden olanlar, muayyen hisselerini aldıktan sonra geriye bir şey kalırsa bu da ikinci zümre olan asebeğe verilir. Arazide ise bu durum mevcut değildir. Bir evvelki derecede bulunan intikal sahipleri bütün araziyi alırlar. Bunlar sağ oldukça ikinci dereceden olanlara geçmesi imkânsızdır.

Farz sahipleri, ki bunlar İslâm miras sisteminin birinci zümresini teşkil ederler, ve zarurî olarak mirasçılardır, nesebî ve sebebî olarak ayrıldıkları gibi, ayrıca kadınla erkek arasında da ayrılık vardır.

Nesep cihetinden farz sahipleri mevcutken sebep cihetinden olanlar bir şey alabilmek için sıralarını beklemek zorundadırlar. Bunun gibi erkeklerle kadınlar arasında da, hisseler bakımından tefrikler vardır. Halbuki miri arazinin intikalinde intikal sahipleri arasında böyle bir tefrik olmadığı gibi, son zamanlarda ısdar edilen kanunnamelere göre de erkekle kadın arasında fark gözetilmemiştir.

Farz sahiplerinden baba, müteveffanın erkek ferileriyle birleşirse 1/6 hisse almaktadır. Müteveffanın kız ferileriyle birleşince de 1/6 hisseyi farz sahibi olarak alıyor ve sonra asabe sıfatıyla de yine paya iştirak ediyor. Halbuki bütün Osmanlı kanunnamelerinde mutasarrıfın evlâdı sağ oldukça babası bir şey alamamaktadır.

İslâm miras sisteminde kız evlâtla iştirak eden baba, mümtaz bir durum almaktadır. Miri arazide buna da imkân yoktur. Fazla olarak Osmanlı kanunnamelerinde kadınla erkek arasında fark bile yoktur.

İslâm miras hukukunda dede ve nineler keza farz sahibi sıfatıyla pay almaktadırlar. Osmanlı Kanunnamelerindeki intikal sahiplerinin sınırı.

607

müteveffa mutasarrıfın babasına kadar gider. Yalnız 1328 tarihli kanuna göre (Emvali Gayrimenkulenin İntikalâtı Hakkında Kanun) ced ve ceddeye ve onların fûruuna intikal hakkı tanınmıştır. Binaenaleyh, burada da miras sitemine bir aykırılık vardır. Yine bu zümreden olan ana bir kardeşlerin mirastaki durumlarıyla, arazii miriyedeki durumları arasında fark vardır. Bunlar mirasta üç hal üzerinden muamele görürlerken arazii miriyenin intikalinde mutasarrıfın evlât ve ahfadı ve baba ve anası ve ana - baba bir erkek ve kız kardeşleri olmadığı takdirde araziye alabilmektedirler. Bunlar on sene zarfında araziye almak için bir mutalebede bulunmazlarsa bu hakları sâkit olur. Halbuki mirasta daima mirasçılardır. Sonra bunlara intikal külliyyet vâki olur. Halbuki mirasta muayyen sehimleri vardır.

Mühim farklardan birisi müteveffanın kızının durumunda görülür. Mirasta kız, müteveffanın oğlu ile bulunursa asabeden olur. Ve miras ikili birli aralarında paylaşılır. Arazide oğul ile kıza aynı zamanda intikal müsavat üzere vâki olur. Her ne kadar ilk zamanlardaki kanunnamelerde (Bak, birinci etüd. Adalet Dergisi, sayı: 10, sayfa: 1337) kız için şartlı bir hisse ayrılmakta idi ise de bu usulden vazgeçilmiş ve en mütekâmil şekilde Tevsii İntikal Kanunu ile müsavat tesis edilmiştir.

Kız, müteveffanın oğlu ile içtima etmese bile yine mirastan muayyen hisseler alır. Arazide ise yalnız başına bulunsa intikal tamamen kendisine vâki olur.

İbniye, yani oğuln veya oğulun kızı, mirasta altı halde bulunuyor ve muhtelif kimselerle muhtelif hisseler alıyor. Halbuki bu kimse arazide ahfad durumundadır. İntikal eshabından sayılır. Mirasta ibniye, müteveffanın oğulun oğlu veya bu sonuncunun oğlu ile bulunursa asabeden sayılır. Halbuki bunların ikisi de murisin ahfadıdır. Araziden müştereken ve mütesaviyen hisse alırlar.

Yine mirasta ana-baba bir kız kardeş beş hal üzere hisse almaktadır. Arazide ise evvelâ hiç bir şey alamazken âhiren kimsesi bulunmıyan mutasarrıfın arazisinde, daha sonra arazinin bulunduğu mahalde ikamet etmek şartıyla, en sonrada ikamet şartına tâbi tutulmaksızın berhayat olmalarıyle intikale nail oluyorlardı. Tabiatıyla mutasarrıfın derecede mukaddem hisismları bulununca kız kardeş bir şey alamazdı. Baba bir kız kardeş için mirasta, farklı yedi hal mevcuten, arazide ana - baba bir ve baba bir kız kardeş arasında fark gözetilmemiştir.

Mirasta ananın tevarüsünde üç vazivet mevcuten, arazide bunlar olmayıp ana, evvelâ hiç bir hisse alamazken âhiren babadan sonra gel-

f00
600

mek üzere bir derece teşkil etti. Sonra bundan da vazgeçilerek ana - baba müstereken bir derece teşkil ettiler.

Nineler (cededî sahiha), mirasta muhtelif kimeslerle iştirak etmekle muhtelif hisseler alırlarken, arazide evvelâ bir şey alamıyan yani bir derece teşkil etmiyen ninelerin durumu, en son 1328 tarihli kanun ile bir dereceye bağlanmıştır.

Farz sahiplerinden karı ve koca için muayyen hisseler mevcut olup bunlar mutlaka mirasçılardır. Arazide evvelâ karı için bir hüküm mevcut değilken âhiren Tevsîf İntikal Kanunu ile sekizinci derece olarak karıdan kocaya ve kocadan karıya intikal vâki olmaktadır. Şu kadar ki ilk yedi derecedeki intikal sahiplerinden kimse bulunmasın.

Farz sahipleri hakkında bu izahatı verdikten sonra asabeden olanlar hakkında da bazı aykırılıklar tesbit etmek mümkündür.

En mühim aykırılık ölenin erkek ferilerinin asabeden olmalarıdır. Bunlar farz sahiplerinden kalan hisseyi alırlar. Ve feriler devam edip gider. Halbuki arazide mutasarrıfın oğlu, kızı ile beraber birinci dereceyi teşkil etmektedir. Ve arazi ancak mutasarrıfın ahfadına kadar intikal edebilir. Ondan daha ileri gidemez. Fakat 1328 tarihli kanunla ahfadın evladına da intikal hakkı tanınmıştır.

Yine mirasta ölenin usulü asabeden sayılır. Ve bu devam edip gider. Arazide mutasarrıfın babası, evvelâ bir dereceyi tek başına teşkil edip bilâhare müteveffanın anası ile birlikte bu dereceyi teşkil etmişlerdir. Bunlardan daha yukarda bulunan usule intikal vâki olmazdı. 1328 tarihli kanun müteveffanın ebeveyninin fûruuna ve ced ve ceddelerile onların fûruuna da intikal hakkı tanımıştır.

Müteveffanın kız ahfadı ve onların kız fûruu, zevilerhamdan sayılarak hisse alırken ve bunlar devam edip giderken arazide yalnız ahfadı ikinci dereceyi teşkil eder. Ve erkekler arasında fark yoktur. Müteveffanın ana-babasının ferileri, mutlaka kız kardeşler ve sair zevilerhamdan olarak hisse alırlarken arazide yalnız kız kardeşlere intikal vâki olur. Bunların ferilerine geçmez.

Mutasarrıfın halaları, amcaları ve bunların ferileri intikale nail olmazlar. Fakat sonradan 1328 tarihli kanunla bunlara da bu hak tanınmıştır.

Bütün İslâm devletlerindeki mirî arazinin tarzı idaresi ve hukukî durumu etrafında ittihaz edilen prensiplerin dayandıkları ana fikir, memleket bütünlüğünü ve askerî teşkilâtın kuvvetlenmesini temin gayesine matuftur.

Birinci etüdümüzde izahını yaptığımız gibi, askerî teşkilâtın bir nizama girmesini sağlamak maksadile onlara araziden hisseler vermek icap

609

BATIL HUKUKİ SENETLERLE; T. C. K. NUNUN

505 İNCİ MADDESİ ÜZERİNDE BİR

İNCELEME

Yazan : Servet SEZGİN

K. D. Ereğlisi Ceza Yargıcı

Plân :

- 1 — Mevzu'un önemi,
- 2 — 505 inci maddenin ceza altına aldığı suçun unsurları,
- 3 — Suç unsurlarının tesbit ve izahı,
 - a — Hukukça hükmü havi bir senet,
 - b — Bu senedin bir küçük, mahcur veya ehil olmayan bir şahıstan alınması
 - c — Bu senedin küçüğün, mahcur veya ehil olmayan şahsın ihtiyaçlarının, heves veya tecrübesizliklerini su'i istimal suretiyle alınmış olması,
 - d — Alınan senedin mahcur, küçük veya ehil olmayan şahsa veya başkasına zarar verecek kabiliyette olması,
 - e — Nihayet sübjektif unsur yani kast.

I — Mevzu'un önemi :

Husufi hukuk, çerçevesinde batıl sayılan senetlerin pek çoğu ya bir mahcurun durumundan veya diğcr tarafın ehliyetsizliği ile yaş küçüklüğünden istifade edilecek gayri muhik büyük menfaatler temini zımında hileli şekilde düzenlenmektedirler. İhtiyarlık ile gelen hastalıklarda mirasa hak kazanmayan bazı yakın akrabaların, bu halden istifade ile gayrimenkul satış senetleri düzenlediklerine sık sık tesadüf edilmektedir. Husufi hukuk müvacehesinde hükümsüz olan bu akitlerde su'iniyetli olan tarafın cezasız kalmasının büyük kötülöklere ve zararlara yol açacağı mülahazası ile bir çok memleketler mevzuatlarına bunu önlemeye matuf müeyyideler koymuşlardır.

Batıl hukukî senetler karşısında mehzamız olan Zanardelli kanunu projesine 505 inci madde konmazdan önce bu madde Sardunya Ceza Ka-

64

nununun 629, Toskana Ceza Kanununun 407 nci maddelerinde yer almıştı. Hatta Toskana Ceza Kanununun 408 inci maddesiyle daha ileriye giderek borç para almak ihtiyaç ve zorunda olup borç aldığı paranın değerinedn çok yüksek değerde eşya vermek ıztırarında kalma hallerinde, borç para veren kimseleri de şiddetli cezalara tâbi tutarak, yalnız mutlak butlan ile malûl olan senetleri değil, nisbi butlan ile malûl gabin şeklindeki her türlü akitlerde de su'niyetli tarafı ceza tehdidi altına almıştır. Bu hüküm Zanardelli kanununa alınmadı ve oradan da bize geçmedi.

Kanunumuzun 505 inci maddesine tekabül eden Zanardelli kanununun 415 inci maddesi hakkında, Meclisi Meb'usan komisyonu aşağıdaki düşüncelyi ileri sürmüştür.

— Aktin yapıldığı sırada, taraflardan birinin, kanuni hacir sebebiyle, mahcur, veya hukukî ehliyeti haiz bulunmaması takdirinde, bu aktin yok addedilmesi umumî kaideler icabından isede; mahcurun veya ehil olmayan kimsenin ihtiyaçlarını veya heveslerini veya tecrübesizliğini şüistimal ile yapılan akitlerin mahiyetinde cezaî hilenin mefruz ve mevcut olduğu pek tabiidir. Kanunda tasrih ve tadat edilen muhtelif şekillere uymaması habesbiyle aktin batıl ve hüküm ifadesine gayri salih olduğu düşüncesi ile bu nevi hallerin cezaı istilzam etmediğini iddia etmek hiçte doğru değildir. Çünkü içtimaî nizam bu halden müteessir olmuş, intizamı âmme ihlâl edilmiştir. —

Bu düşüncelerle 505 inci madde kanunda yer alırken, öte taraftan bunun sınırları Toskana Kanununda olduğu kadar genişletilememiş, Ticaret Kanununa nazaran tacir sayılmayan, fakat ticarî muameleler sonunda, takiratlı hareketleri veya hileleri ile icraî takibatı hükümsüz bırakanlar hakkındaki cezaların Ticret Kanunu ile İcra ve İflâs Kanunundan ayrı olarak Ceza Kanununda yer alması, murabahacıların ehliyeti olmayan kimseleri sahte senet tanzimine teşvik fiillerinin ayrı bir ceza ile bu fasılda cezalandırılması fikri bir çok ilmî düşünce ve münakaşalar sonunda kabul edilmemiştir. Mevzuumuzun hacmi bu hususta fazla tafsilâta girmeye imkân bırakmamaktadır.

II — 505 inci maddenin ceza altına aldığı suçun unsurları :

Majno bu maddede yazılı suçun teşekkülü için beş unsurun tahakkuku lâzım geldiğini söylemektedir. (Majno Türk ve İtalyan Ceza Kanunları serhi, Cilt : 4, Sahife : 118).

a — Hukukça hükmü havi bir senet,

b — Bu senedin ehil olmayan, küçük veya mahcur bir şahıstan alınması,

100
600

c — Bu senedin küçüğün, mahcur veya ehil olmayan şahsın ihtiyaçlarının, heves veya tecrübesizliklerini su'î istimal suretiyle alınmış olması,

d — Alınan senedin mahcur, küçük veya ehil olmayan şahsa veya başkasına zarar verecek kabiliyette olması,

e — Nihayet sübjektif unsur yani kast.

III — Suç unsurlarının tesbit ve izahı :

a — Hukukça hükmü havi bir senet :

Kanun senet ile olmayan bağtaları bu maddenin şümulü dışında bırakmıştır. Bu maddenin uygulanabilmesi için bağtın mutlaka bir senet ile yapılması lâzımdır. Hâdiseyi inceleyecek yargıç evvelâ ortada bir senet bulunup bulunmadığına bakacaktır. Mücerret senedin mevcudiyeti suçun vukuuna kâfi değildir. Bu senedin hukukça bir hükmü, değeri olabilmelidir. İşte burada memleketimizde sıkıca raslanan bir hal ile karşılaşılmaktadır. 505 inci maddenin en çok tatbik yeri bulduğu haller, gayrimenkullerin haricen adi veya noter senetleri ile satılmalarıdır.

Tapu kayıtlarının memleketimizde tesise başlanmasından sonrada harici satışların devamı karşısında, hâkimlerin bu nevi dâvaları rü'yetten men edilmelerine dair çıkan kanuna mukabil, köylümüzün cehaleti, tapu dairelerinde satışlar için alınan bir sürü harçlar ve satış muamelelerinin tekemmülü için köylünün günlerce şehirde bekleyip masraf yapmak zorunda kalması münakale vasıtalarının yokluğu gibi sebepler, harici satışları önleyememiş bu satışları çoğaltmış, tapu kayıtlarındaki sahiplerine nazaran gayrimenkuller elden ele haricen sahip değiştirmişlerdir. Medenî Kanunu mütaakipte bu hal durmayarak devam etmiş, hatta ilk kayıtlardan sonra, mirasçılarn intikal yaptırmamaları ve Medenî Kanunun iştirak halindeki mülkiyete ait hükümleri bu satışları adeta zorlamıştır. Borçlar Kanunu hükümlerinin aleyhe tefsiri, noter senedi ile satışlarında hükümsüz addine sebebiyet vermiştir. Nihayet noterler tarafından yapılan satışların dayandığı içtimaî zaruretler gözönünde tutularak, 4166 sayılı kanunla noterlerin gayrimenkul satış vâdi senetleri düzenlemeleri muteber addedilip, yüksek Yargıtaycada bu senetlerin bayii satışa zorlayacağı kabul edilerek durum bu bakımdan düzeltilmiştir. 4166 sayılı kanun muvacehesinde noterlikçe düzenlenen her senet artık hukuken hükmü havi bir senet mahiyetindedir.

Fakat adi senetler bakımından durum oldukça münakaşalı ve karışık-
tır. Gayrimenkullerin harici satışına mütaallik bu senetlerde asıl müşkilât

gayrimenkulün tapuda kayıtlı olması halinden doğmaktadır. Bu sebeple adi senetlerle yapılan satışları mütalâa ederken, evvelâ bu gayrimenkulün tapuya kayıtlı olup olmadığını gözönünde tutmak lâzımdır. Tapuda kayıtlı olmayan gayrimenkul, zilliyetlik gibi haricen senetle ve hatta şahitle satılabilir. Bu itibarla satışa dair senette muteberdir. Bu yönden tereddüde mahal yoktur. Asıl mühim mesele gayrimenkulün tapuda kayıtlı olmasıdır. Bu şekildeki satışlarda memleketimizde devam edip gitmektedir.

Tapuda kayıtlı gayrimenkullerin haricen satışı yani senetle adi satışı muteber değildir. Bu husustaki tevhibi içtihadı, Hukuk Genel Kurulu ile, Yargıtay 1 inci ve 3 üncü Hukuk Dairelerinin takarrur eden içtihatlarına nazaran adi senetle yapılan bu nevi satışlar hukuki bir kıymetten mahrumdurlar. Satış batıl olmakla beraber 10/7/1940 gün ve 77 sayılı İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu kararına nazaran; satış bedeli iade edilmedikçe, satın alanın buradan intifa'na mâni olunmağa imkân bulunmamaktadır. Satın alan, faiz isteyememekle beraber gayrimenkulde intifaa yetkilidir. Satın alan da bedeli ödemedikçe onu buradan çıkaramaz ve ecri mîsil de isteyemez. İşte bir taraftan adi senetle yapılan satışlar hukuken muteber sayılmazken, içtimaî zaruretler ve memleketimizde doğan ihtiyaç ve adetler bu şekilde bir tevhibi içtihadın çıkmasına meydan vermiştir. Adi senetle yapılan bir satış dolayısıyla 505 inci maddede yazılı diğer suç unsurlarının mevcudiyeti halinde yüksek Yargıtay Ceza Dairelerinin nasıl bir düşüncede olduğunu gösteren elimizde henüz bir içtihat ta yoktur. Biz araştırmalarımızda böyle bir içtihadı tesadüf edemedik.

b — Ehliyetsizlik, küçüklük ve hacir :
505 inci maddenin tatbiki için hukukça kıymeti haiz olan bu senedin, ehil olmayan küçük veya mahcur bir şahısla yapılmış olması lâzımdır. Ehil olan kimse ile yapılan senetlerde bu madde uygulanamaz. Bu takdirde hâdise sadece hususî hukuk çerçevesinde kalacaktır. Bu unsur ile önümüze ehliyetin tâyini gibi mühim ve medenî hukukta oldukça muğlak, münakaşalı mevzu çıkmaktadır.

Türk Medenî Kanunu ehliyeti 14 üncü maddesinde menfi bir ifade tarzı ile tarif ederken, mümeyyiz olmayan küçükler ve mahcurların medenî hakları kullanmaya ehil olmadıklarını söyler. Bu hale göre küçüklük, mahcuriyet bizatihi ehliyetsizliktir. Asıl mesele mümeyyiz olmayanın tâyini dir. Ehil olmayan şahıs temyiz kudretinden mahrum kimse demektir. Temyiz kudreti hakkında da Medenî Kanunumuz 13 üncü maddesinde, yaşının küçüklüğü sebebiyle, yahut akıl hastalığı veya akıl zayıflığı veya sarhoşluk ve bunlara benzer sebeplerden biri ile makul surette hareket etmek iktidarından mahrum olmayan her şahıs Medenî Kanunca mümeyyizdir demektir.

bu

Madde metnine göre, akıl hastalığı, yaş küçüklüğü, sarhoşluk gibi haller makul surette hareket kudretini selbedebilirler. Bu takdirde o şahıs mümeyyiz yani ehil değildir.

Bu nevi hastalıklarla, yaş küçüklüklerinin her hâdisede mutlaka temyiz kudretini izale ettiği iddia olunamaz. Her hususi vâkıada ademi mesuliyeti mucip bir halin bulunup bulunmadığını, hukukî bir fiilin makul surette icrası için ne dereceye kadar bir muhakeme ve temyiz kudreti icabedeceğini daima ayrı ayrı tetkik etmek lâzım gelir. Aklen zayıf bir şahıs nazik ve müşkül bir iş için ehliyetsiz addolunabileceği halde, daha sade basit bir işte ehliyet sahibi sayılabilir. İlmî ve kazaî içtihatlarda bu yoldadır. (Eugene Curti, Medenî Kanun şerhi cilt 1. m. 16). Nitekim şarih Rossel de, Curti ile aynı fikirde olarak, temyiz kudretinin şahsa göre değil, şahsın akit ânındaki durumuna ve hâdisenin şartlarına uygun olarak, hâkim tarafından serbestçe takdir ve tayin edilmesi lâzım geldiği mütalâasını ileri sürdükten sonra, erbabı ilim ve fennin ehlihîbre sıfatıyla fikir ve reylerini, dermeyeran ettikleri vakit bile, buna itimat bahşedip etmemek hakkını hâkimler muhafaza etmelidirler. Çünkü tabibi adliler, marazın vücuduna, çok kolaylıkla hükmetmek temayülündedirler demektedir. (Rossel İsviçre Medenî Kanunu şerhi, Cilt 1. sahife 132).

Bu ilmî içtihatlara uygun olarak Zurich Yüksek Mahkemesi Şevicher dâvasında ehliyeti zihniye (Capacite intellectuelle) nin sadece noksanlığını, yâni hâdisemizde olduğu gibi akıl zayıflığının, bir vasiyetname hükmünün icrasına karşı, ademi ehliyeti icabettirmeyeceğini karar vermiştir. Yine aynı mahkeme Bl. Zr. VII. numara 104 de yayınlanan bir kararında, 1904 yılı Aralık ayında, bir sayfiyenin mobilyesini siparişten önce, Mart ayından itibaren müterakki felç halinde olduğu sabit ve 1905 yılında da tımarhaneye konulmasına rağmen, temyiz kudretinin yokluğunun, felcin iptidai devresinin nihayet bulmasından sonra başlayacağı ve ancak bu devreden sonra akli muhakemeyi ortadan kaldıracak, şuurun ihlâlî alâmetlerinin tezahür edeceği düşüncesi ile, bu adamın murislerinin mobilye bedelini ödemelerine karar verdiğini görüyöruz. Buna mümasil olarak Ereğli'de Rıza Tahtabaş isimli ihtiyar bir şahsın yeğenine olan borcu mukabili bir takım gayrimenkullerini 10/5/948 tarihinde evinde düzenlenen bir noter senedi ile yeğenine devretmesi ve bunu takiben bir kaç ay sonra da hastahannede ölmesi üzerine, mirasçıları tarafından Ereğli Asliye Hukuk Mahkemesine açılan iptal dâvasında adı geçen mahkeme, hastahannede müşahede edilen durumu tıbbî adli meclisine bildirmiş ve adli tıp işleri meclisi, Ali Rıza'nın, Cerrah adli meclisine bildirmiş ve adli tıp işleri meclisi, Ali Rıza'nın, Cerrah-

22

608

paşa Hastahanesinde görülen müzmin hastalıklara ve Bakırköy Akıl Hastahanesi Sıhhi Kurulunun raporuna göre Ali Rıza'nın 10/5/1948 tarihinde şeyhi atehle malûl olduğu ve medenî haklarını kullanacak durumda bulunmadığını bildirmiş mahkemece satışın iptaline karar verilerek, bu karar Yüksek Yargıtay Birinci Hukuk Dairesinin 27/1/1950 gün ve 9017/394 sayılı ilâmiyle de tasdik olunarak kesinleşmiş iken, mirasçılar, Tefvik Oğuz hakkında 505 inci madde hükmünün uygulanması zımında cezaî takibat dileğinde bulunmuşlar ve Tefvik Oğuz hakkında bu maddenin tatbiki gayesiyle âmme dâvası ikame edilmiştir. Ceza mahkemesi, tıbbî adli meclisi raporu ile Bakırköy hastahanesi raporunun akitten sonraki hale taallük etmesine, ve Rıza Tahtabaş'ın, şeyhi atehle malûl olup, bu nevi hastalıklar her ne kadar temyiz kudretinin ziyana sebebiyet verirlerse de gayrimenkule ve maal mütaallik işlerde bu hastaların çok titiz ve hassas oldukları cimrilikleri hasebilen böyle bir akitte makul hareket kudretinden mahrum sayılmıyacağı mütalâası ile Tefvik Oğuz'un beraetine karar vermiş ve bu kararda Yüksek Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesinin 20/4/1950 gün ve 4080/5092 sayılı ilâmiyle dosyaya gerekçeye ve takdire göre hükmü yerinde gördüğünden bahisle tasdik etmiştir. Şeyhi ateh hallerinde hastaların bariz vasıf ve hususiyetlerinden biri de hasislik, mala ve paraya düşkünlüktür. Bu nevi insanlardan paralarını sakaldığı bankalarla gizledikleri ağaç diplerini söylemeden ölenlerin pek çok olduğunu kıymetli bilginimiz Mazhar Osman Uzman söylemektedir. (Mazhar Osman, Akıl Hastalıkları yıl 928, sahife 311).

Bütün bunlar ehliyetsizlik meselesinin ehlihibre raporları ile hemen kestirilip atılmıyacağını göstermektedir.

Medenî Kanun temyiz kudretini zayi eden sebepleri yaş küçüklüğü, akıl zayıflığı veya sarhoşluk olarak tahdidî şekilde değil; bunlara benzer sebeplerden biri ile genişletirken, bütün bu hallerin yalnız başına mevcudiyetinin kâfi olmayıp, bu nevi sebeplerin, makul surette hareket kudretini ihlâl etmesi şartı ile kabul etmektedir. Had bir alkolizm hali temyiz kudretini ziyaa uğratabilir. Bunun her hâdisenin hususiyetine göre mütalâası zaruridir.

Temyiz kudretini kaldıracabilecek hüllere; hummalı hezeyan, Narkoz, Seyrifilmenam, Hypnos, kendinden geçiş, çok şiddetli teheyücat, gebeğin verdiği gayri tabii hal, yüksek dereceli afyonkeşlik, kokain ve sair ruşturucu maddelerle zehirlenme misal olarak gösterilebilir (Egger).

Yaş küçüklüğüne gelince :
Türk Medenî Kanununu bu hususta bir yaş haddi tayin etmiş değildir.

666

Alman Medenî Kanunu ise küçüklük için 7 yaşını kabul etmiştir. Ceza Kanunumuza göre 15 yaşını bitiren çocuk fârik ve mümeyyizdir. Her hâdisenin hususiyetine göre hâkim yaş küçüklüğünün ve yaş derecesinin makul hareket kudretini ortadan kaldırıp kaldırmadığını araştırması lâzımdır.

Maهوريyet:

Medenî Kanununun 14 üncü maddesine göre, medenî hakları kullanmak salâhiyetinden, mahcuriyet, mahrumiyeti tevhit eder. Bu takdirde karşımıza resmen mahcuriyet kararının verilmesinden önceki mahcuriyet hallerinin nazara alınıp alınmayacağı meselesi çıkmaktadır. Mahcuriyetten ötürü, aktin butlanı ve 505 inci maddenin tatbiki için resmen mahcuriyet kararının verilmesinden sonra senedin düzenlenmesi şarttır. Aksi takdirde karardan önce, ehliyetsizliğin mevcut olup olmadığı araştırılmalıdır. Şârih Curti de bu fikirdedir. (Adı geçen eseri, sahife 40). Medenî Kanununun 357 nci maddesine göre mahkûmiyetten doğan mahcuriyet hallerinde mahcur ile yapılan akitlerde 505 inci maddenin tatbik edilip edilemeyeceği meselesi de ortaya çıkmaktadır. 505 inci madde zayıfları korumaya mâruf bir müeyyidedir. Makul surette hareket kudretinden mahrum olanları himaye zımında vazedilmiştir. Bu sebeple şahsî düşüncemize göre 357 nci maddeye binaen hacir altına alınanlarla yapılan hukukî senetler hakkında 505 inci madde uygulanamaz.

c — Senedin, ehil olmıyan şahsın, küçük veya mahcurun heves veya tecrübesizliklerini, veya ihtiyaçlarını suiistimal suretiyle alınmış olması lâzımdır.

Mücerret hukukça kıymeti havi senedin, bir küçük veya mahcur veya ehil olmıyan kimse ile düzenlenmesi, suçun teşekkülü için kâfi değildir. Bu şahısların heves, ihtiyaç veya tecrübesizliklerinin suiistimali suretiyle düzenlenmesi lâzımdır. Meselâ bu şahıslarla hakikaten borçlarına mukabil ve bu nisbette bir senet düzenlenmiş ise ortada bir suiistimal yoksa suç ta teşekkül edemeyecektir. Suiistimalin tesbit ve tâyini şüphesiz ki hâkimin takdirine bırakılmıştır. Suiistimalin mevcudiyeti halinde ise 503 üncü maddede belirtilen bir hileyi aramaya artık lüzam ve zaruret yoktur.

d — Senedin küçüğe, mahcur veya ehliyetsize veya başkalarına zarar verecek durumda olması lâzımdır :

Senedin hukukî kıymeti olmasına, mukabil tarafın ehliyetsiz küçük veya mahcur olmasına rağmen, bu senet eğer ekonomik veya hukukî maaşalarda zararlı değilse suç teşekkül etmeyecektir.

RW 607

Maddeye, sadece senedi verenin zararına kaydının konması ile iktifa edilmesi teklif edilmiş ise de,

(Bir senedi imza eden şahıs bu hareketi ile kendisine zarar verebilir ise de, 3 üncü bir şahsa bununla zarar veremez. Babanın ölümüne tallikan, yapılan borçlar dahi, imza eden kimsenin hukuku irsiyeden mütevellit malları ile tesviye olunacaktır. Baba, eğer tediye deyin ederse, oğlunun hesabına tediye deyin eylemekle muzır bir ifşa ve ilâna meydan vermemek istemiştir. Babanın bu hali hukukî bir tazyik neticesi değil manevîdir. Madde bu gibi mânevi tazyikleri de dairei şumulüne almıştır denilmiş) ve âharın mazarratına kaydı ipka edilmiştir.

e — Sübjektif unsur kast :

Cürümlerin teşekkülü için zaruri olan bu unsur üzerinde dürmaymahal görmemekteyiz.

69

KOCANIN İŞLEDİĞİ ZINA SUÇUNDA ŞİKÂYET**MÜDDETİNİN BAŞLANGICI**

Yazan : Necmettin G Ü C E R

Yenice Sorgu Yargıcı

Plân

- 1 — Giriş,
- 2 — Kocanın zina suçunda fiilin vasfı ve mahiyeti,
- 3 — Mütemedi suçlarda sükutu hak müddetlerinin başlangıcı,
- 4 — Medenî hukukta monogami sistemi ve cezai müeyyidesi,
- 5 — Meselenin önemi ve tartışması,
- 6 — Netice.

1 — Giriş :

Cemiyet yapısında en küçük birlik sayılan aile içinde yaşayanların evvelâ birbirlerine ve sonra umuma karşı yerine getirmekle mükellef oldukları bazı vecibeler vardır ki bu esas ve mahiyeti itibarile uzun bir geleneğin ve fitri kabiliyetlerin tesirile huslue gelmiş bir ahlâki ve hukukî kaide-ler külliyyatı meydana getirir. Aile evlenme akdinin vukuu ve vücudu ile teşekkül eder. Bu akdin taraflara yüklettiği vecibelerden en mühimmi de şüphesiz (sadakat ve eşlerin birbirine hasrû nefis etmesidir.) Aile birliği içinde bu vecibenin ihlâli evvelâ eşleri, sonrada cemiyeti ilgilendirir. Binaenleyh bu noktayı ehemmiyetle gözönüne alan kanun vazıları hemen ekseriyetle suçtan mutazarrır olan eşin şikâyeti üzerine âmme dâvasının tahrik olunabilmesi esasını prensip olarak kabulde beraberlik göstermişlerdir. Bu hem suçun mahiyeti itibarile gizli kalmasında tarafların menfaati ve hem de ailenin cemiyet hayatındaki mühim mevkii itibarile uygun bir hal tarzı olarak kabul edilmiştir. Bu prensip ve noktai nazar aynen Ceza Kanunumuzca da kabul edilerek 443 üncü maddede zikredilmiş ve taraflara şikâyet hakkı tanınmıştır. Ancak her hakkın sutiistimalini kanun himaye edemeyeceği prensibine sadık kalınarak 108 inci madde ile şikâyet hakkı muayyen bir müddetle tahdid ve takyid edilerek esas kanun disip-

linine bu noktada da riayet edilmiştir. Ancak Ceza Kanununumuzun 108 inci maddesinde mevzu bahis bu hükümde şikâyet hakkının başlangıç tarihi nasıl hesaplanacaktır? İşte maddeye bu hususta şöyle bir fıkra ilâve edilmiştir: (Müruruzaman haddini geçmemek şartıyla bu müddet dâvaya hakkı olan kimsenin fiilden ve failin kim olduğundan haberdar bulunduğu günden başlar). Vukuu ile teşekkül eden ani suçlar için şikâyet tarihinin başlangıcı çok defa bir ihtilâfa mevzu teşkil etmeyebilir. Yalnız bu kaide mütemadi veya tekevvünü mütaaddit birtakım fiillerin zamanla toplanmasına bağlı özel mahiyeti haiz suçlar için önemli bir tartışma konusu olmaktadır. Bilhassa kocanın işlediği zina suçlarında karının şikâyet hakkının, suçun mahiyeti icabı taaddüt eden fiillerden hangisinin vukuundan sonra başlayacağı tatbikatta ehemmiyetle mevzu bahis olmaktadır. Ve bu hususta Baş Savcılıkla, Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün görüşü ile yüksek Yargıtayın vardığı netice birbirine uygun düşmemektedir.

Yüksek Yargıtay Ceza Genel Kurulu 10/10/1938 tarihli bir kararında (Ceza Kanununun 108 inci maddesinde yazılı müddet dâva için bir mehil olup takibatı cezaiye müruruzamanı olmamasına ve mezkûr maddede 103 üncü maddede olduğu gibi mütemadi suçlar için istisnai bir hüküm vaziedilmeyip mutlak olarak şikâyetname müddeti için ıttıla tarihi mebde ittihaz olunmasına göre dâva ikamesine salâhiyettar olan kimsenin ıttılandan sonrada fiilin temadi ve teselsülü halinde de mehlin ilk ıttıla tarihinden itibaren cereyan etmesi icap edeceği cihetle itirazın reddine karar vererek) 108 inci maddenin ikinci fıkrasını çok geniş mikyasta sanık lehinde tefsir etmiştir. Gerek Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ve gerekse Yargıtay Başsavcılığı mütaaddit vesilelerle açıkladıkları mütalâalarlada ise suçun mütemadi suçlardan olmasına mebni sükutu hak müddetinin dahi temadinin bittiği tarihten itibaren başlaması icap edeceği noktaı nazarını serdetmişlerdir.

İlk nazarda basit bir müddetin hesaplanması gibi görülen meselenin haddizatında aile hukukunu da alâkadar eden geniş bir cephesi olduğu berliitilmek lâzımdır. Her iki noktaı nazarın kendine göre hakkı ve isabetli gerçek sebepleri mevcutsa da mevzuu bahs kanun maddesinin kanun ruh ve lafzına en uygun surette tefsir tarzını bulmak ve suçtan mutazarır olan karının şikâyet hakkının ziyana meydan vermemek önemli bir adalet endisesi olmak icap edecektir. İşte bu üetüdde kocanın işlediği zina suçunda karının şikâyet hakkının hangi tarihten itibaren başlayacağı konusu bütün noktaı nazarlar gözönünde bulundurularak incelenmiş ve hâdisenin ehemmiyetli unsurları belirtilerek bir neticeye varılmak istenmiştir.

2 — Kocanın zina suçunda fiilin vasıf ve mahiyeti :

Bir cemiyet içinde yaşayan fertlerin karşılıklı münasebetlerini düzen-

leyen ahlâk, hukuk ve din kaideleri hiç bir zaman tabiat kanunlarını ve emri vakilerini zorlayıcı bir istikamet almaması lâzımdır. İctimai nizam kaideleri yaşayabilmek ve varolabilmek için ezeli ve ebedî olan tabiat kanunlarına uygun bir istikamet takip etmelidirler. Bu noktayı böylece belirtmekten maksadımız bir aile birliği içinde yaşayan karı ve kocanın zina fiilinde buldukları takdirde hasıl olacak durumun farklı olduğunu izah saadedine matuftur. Yani demek istiyoruz ki karının zinasile kocanın zinası arasında tabiat kanunları bakımından ve kabulleniş noktasından bariiz farklar vardır. Gerçi bugün ileri sürülen sosyal telekkilere göre erkek ve kadın arasında her bakımdan bir müsavat gösterilmekte ise de bu erkekle kadının cinsi yaradılışına uygun düşmediği gibi alışılan bir fikir geleneğine de intibak etmemektedir. Bu müsavat telekkilerini savunan son çağın içtimaiyatçıları daha kadının cinsi hususiyeti ve yaradılış imkânları önünde akla ve vakıalara uygun gelen bir izah tarzı ileri sürememekte idirler.

Hem bir tabiat kanununa ve hem de içtimai bir realiteye karşı durmanın imkânsızlığını gören kanun vazıları erkeğin zinasının suç olarak tekevvün edebilmesini bir takım şartlara bağlamışlardır. Bu ekser kanunlarda kabul edildiği gibi bizim Ceza Kanunumuzca da şu suretle belirtilmiştir : (Karısile birlikte ikamet etmekte olduğu evde yahut herkesçe bilinecek surette başka yerde karı koc agibi geçinmek için başkasile evli olmayan bir kadını tutmakta olan koca hakkında) hüküm olunur.

Suçun bu tarifât dairesinde unsurlarını şöylece hülâsa edebiliriz :

A — Zina eden kocanın muteber bir nikâhla evli olması,

B — Suç ortağının başkasile evli olmaması,

C — Zina fiilinin erkeğin kendi evinde veya herkesçe bilinecek surette başka bir meskende cereyan etmiş olması. Kanunun burada aradığı cihet hâdisede bir aleniliğin vücududur. Zina fiilinin mahiyeti icabı bilinen gizliliği ile kanunun aradığı bu aleniliğin yegâne izahı ancak yukarda arzedildiği gibi erkekle kadının cinsi yaradılış imkânlarının ayrı ayrı oluşu ile kabildir.

D — (Karı koca gibi geçinmek için) bir arada bulunmaları lâzımdır. Maddenin bu ibaresinin hayli münakaşaya müsait bir zemin taşıdığını hemen ilâve etmeliyiz. Bir aile kuruluşunun gayesini sadece bir cinsi yakınlığın temini cihetine atfetmek aile kudsiyeti ile manevî değerlerini bir anda inkâr etmek demek olur. Bir aile teşekkülünün yakın ve uzak bir çok gayeleri olduğu gibi cemiyet ve memleket bakımından da hayli görevleri vardır. Binaenaleyh karı koca gibi geçinmek unsuru aile bilriğinin bütün

gaye ve görevlerini kapsıyacak surette tefsir edilmek istenirse suçun tekevvünü bakımından büyük güçlüklerle karşılaşılabileceğini kabul etmek icap eder. Bu itibarla kocanın zinasında karı koca gibi geçinmek bahsinde cinsî temas ve yakınlık meselelerini ve zina fiillerinin taaddüdünü ön plânda tutarak manevî ve felsefî aile kıymetlerini fazla tamik etmemek isabetli olacaktır.

Suçun unsurlarını bu suretle hülâsa ettikten sonra bir kaç kelime ile vasıf ve mahiyetini de tebarüz ettirmeğe çalışalım :

Malûm olduğu üzere ceza nazariyatında suçları maddiyatları ve işlenme şekilleri itibarile kısımlara ayırmaktadırlar. Meselâ icraî veya ihmali veya anî veya mütemadî suçlar gibi. Bu taksimin bilhassa salâhiyetli mahkemelerin tâyini zamanâşımı müddetlerinin hesaplanması ve yürürlükte bulunan kanunların tatbikî bakımından ameli ve faydalı neticeleri olduğunu zikretmek lâzımdır. Suçları bu muhtelif bölümlerden birinde mütalâa edebilmek için her şeyden evvel o suçun hukuki tarifine bakılmak itiza eder. Bazı suçlar vardır ki işlenmesi ile nihayetlenir. Diğer bazı suçlar vardır ki failin harekete geçmesiyle hitam bulmayarak icrası bir müddet uzar. Yani suç onu teşkil eden fiilin az veya çok sürebilmesi halinde mütemadidir. Mütemadi cürümlerde failin fiil ile temas ve alâkası temadi eder. Fakat cürüm ne kadar temadi ederse etsin fiil birdir. Mütaaddit değildir. Ceza hukuku müelliflerinden G. Vidal ve J. Magnol mütemadi suçlarında hassas bir kıstasla ikiye bölerek mütalâa etmektedirler. Bu müelliflere göre (daimi mütemadi suçlarda) (mütevali suçları) ayırt etmek lâzımdır. (Daimi olan mütemadi suçlarda suç hali haddizatında berdevam olduğundan her defasında yeni bir irade tezahürüne lüzum yoktur. Başlangıçtaki kasıt devam etmektedir. Fail bir defa iradesini kullanarak o hareketi yapmış ve onunla ittisali kesilmiştir. Meselâ memnu yerlere ilân taliki gibi. Tevali eden mütevali suçlarda ise onu teşkil eden maddi hareketin idamesi failin sarîh veya zimni olarak yeniden iradesinin lâik olmasını tazammun eder. Burada yalnız devam eden bir suç hali değil bir suç faaliyetinin veya suç teşkil eden bir ikân temadisi vardır. Mamafih bu mütevali fiiller ayrı ayrı suçlar değildir. Bir tek kastın temadisi neticesinde hüsul bulmalarına nazaran heyeti umumiyesi bir tek suç sayılır. Binaenaleyh zamanâşımı her fiil için ayrı ayrı derpiş edilmeyerek ya memnu fiilin sona erdiği veyahutta kanunun emrettiği fiilin yapıldığı tarihten başlar (1).

Koca tarafından işlenen zina suçlarında mevzubahis şartlar incelense bu zinanın ceza müelliflerinin yukarıda tafsilen anlatılan (mütemadi

(1) C. Vidal Y. Magnol : Ceza Hukuku Ter. Şinasi Derin. Sah. 95

mütevali suçlar) kategorisinde mütalâa edilmesinin mümkün olduğunu gösterir. Yani kocanın zina suçunun vasıf ve mahiyeti mütemadi mütevali bir suç olarak isimlendirilmek iktiza edecektir. Zira kocanın zina suçunun tekevvün edebilmesi için bir tek mukareneti cinsiyenin bulunması kâfi gelmemekte mütaaddit fiillerin mevcudiyeti aranmaktadır. Bu hale göre suçta temadi ve tevali eden bir çok fiillerin bulunması şarttır.

3 — Mütemadi suçlarda sukutu hak müddetlerinin başlangıcı :

Takibi şikâyete bağlı suçlardan dolayı zarar gören kimse kanunda yazılı müddet içinde şikâyet etmediği takdirde devletin ceza vermek hakkı düşer. Sukutu hak müddeti adı verilen ve müruru zamandan farklı olduğu görülen bu müddet Ceza Kanununun 108 inci maddesinin birinci fıkrasında altı ay olarak tesbit edilmiştir. Daha evvelki bahislerde eşlerin menfaati ve ailenin cemiyet hayatındaki mühim mevki dolayısıyla zina suçunda mutazarrır olan eşin şikâveti üzerine âmme dâvasının tahrik olunabilmesi esasının kabul edilmiş olduğunu belirtmiştik. Bu şikâyet müddetinin ise muayyen bir zamanla tahdidi evveleminde bir âmme intizamı meselesi teşkil eder. İşte Ceza Kanununun 108 inci maddesinde mevzu müddet içinde gerekli muamelenin yapılmaması muayyen bir hakkın düşmesini doğurmaktadır. Maddenin 2 nci fıkrasına göre bu müddet müruruzaman haddini geçmemek şartıyla şikâyete hakkı olan kimşenin fiilden ve failin kim olduğundan haberdar olduğu günden başlar. Âni suçlar için suçtan zarar görenin fiile ve faile ittila kesbettikten sonra normal müddet içinde şikâyetini yapması umumiyetle kabul edilebilecek keyfiyettir. Yalnız burada tahkik konusu olacak cihet müştekinin fiile ittila tarihidir. Diğer yandan bazı suçlar vardır ki tekevvün edebilmesi taaddüt ve tevali eden bir çok fiillerin vukuuna bağlıdır ve arada bir zamanında geçmesi şarttır. Umumiyetle kabul edildiğine göre müruruzaman âni suçlarda suçun işlendiği ve mütemadi suçlarda temadinin nihayetlendiği günden başlamaktadır. Bu kaide sukutu hak müddetlerinde nasıl hesaplanmalıdır? Gerçi C. K. nun 108 inci maddesinde sukutu hak müddetlerinin nasıl başlayacağına dair noksan özel bir hüküm mevcutsa da bu ceza nazariyatında umumiyetle kabul edilen bir prensibin tatbikine mâni teşkil etmez zannındayız. Binaenaleyh suç mahiyeti itibariyle mütemadi ve takibi şikâyete bağlı suçlardan ise sukutu hak müddeti temadinin son bulunduğu veya hiç olmazsa temadinin devam ve suçun bütün unsurları ile teşekkül ettiği bir günden başlaması lâzımdır. Bu ciheti aşağıda daha etraflı bir surette tartışma konusu yapacağız.

4 — Medenî hukukta Monogami sistemi ve cezaî müeyyidesi :

1926 yılında yürürlüğe giren Türk Medenî Kanunu memleketimizde

aile hukuku sahasında büyük bir sosyal inkılâp yaratmıştır. Uzun bir geneğin ve iman edilen bir dinin memlekette kanunlaştırdığı eski poligami evlilik sisteminin yıkılması vâzı kanunun radikal bir hareketiyle kolay kolay temin edilemezdi. Her cezrî inkılâbın yerleşebilmesi ekseriya onu destekliyen cezaî müeyyidelerin şiddet tezahürüne ister istemez bel bağlamaktadır. Şüphesiz evlenmenin monogamik şekli yüksek bir medeniyet ve kültür seviyesinin tezahürlerindedir. Fakat şu da bir vâkıadır ki bu yüksek inkılâbın ne ehemmiyeti ve ne de lüzumu bütün fikirlere tamamen yerleşmemiştir. Hâlâ çok karılı evlenmelere müsaade edilmesini isteyenlerin yekûnunun bir hayli kabarık olduğunu teslim etmek icabeder.

İşte bu sebeple memlekette girilen radikal bir hukuk hareketinin cezaî müeyyidelerle desteklenmesi yerleşmesi istenilen hukuk kaidesinin istikbali bakımından ehemmiyetinin meydanda olduğunu zikretmeliyiz. Aile hukukundaki Monogami evlilik sisteminin cezaî müeyyidesi var mıdır. Şüphesiz vardır. Ve T. C. K. nun 440 ve 441 inci maddelerinde tafsilen sıralanmıştır. Bu maddelerde muteber bir nikâhla birbirine bağlı eşlerin birbirlerine hasrünefs etmesi vecibesini ihlâl edenlere tertip olunacak cezalar gösterilmiştir. İşte bu hükümler sayesinde kocanın ikinci bir kadını karı koca gibi geçinmek ve daimî surette beraber yaşamak üzere yanında tutmasının önüne geçilmiş olacaktır. Fakat T. C. K. nun 108 inci maddesinin dar mânada tefsiri karşısında 441 inci madde rolünü Yani mücyvide'lik vazifesini ifa edebilecek midir? Yargıtayın yukarıda zikrettiğimiz içtihadı karşısında bu sorunun cevabı şüpheli görünmektedir. Çünkü zina fiilinin işlenmesinden sonra koca herhangi bir vait veya hareketle karının şikâyet hakkını 6 ay geçştirebilirse bundan sonra inkitasız devam eden zinası için hakkında takibat yapılamıyacak demektir. Bu halin ise aile hukukundaki monogami sistemle ne dereceye kadar bağdaşacağını kestirmek mümkündür sanırız.

5 — Meselenin önemi ve tartışması :

T. C. K. nun 108 inci maddesined mevzu mehlın mütemadi suçlarda başlangıç tarihinin tesbiti noktasından Yargıtay temayülü ile Adalet Bakanlığı ve Başsavcılık görüşleri arasında ciddi bir mübayenetin mevcut olduğunu daha önce arzetmiştik. Bu hususta Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 10/10/1938 tarihli bir kararında nasıl bir neticeye varmış olduğunu belirtmiş ve temayülünün neden ibaret bulunduğuna işaret etmiştik.

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ifadesile Ankara C. M. U. liğine yazılan ve mümasil başka bir hâdiseye taallük eden şu mütalâada

684
Bm

ise bu konudaki aksi düşüncenin neden ibaret bulunduğunu görüyoruz : (C. K. nun 108 inci maddesinde yazılı müddetin dâva ikamesi için verilmiş bir mehil bulunduğundan bu mehlin dâva ikamesine salâhiyetli olan kim- senin ilk ihbarı tarihinden itibaren cereyan edeceği ve fiilin temadi ve te- selsül etmesinin bu müddeti uzatamayacağı yolunda ceza umumî heyetinin bir kararı mevcudada aile bilriğini geçici bir hevesin kısa sürmesi muhte- mel bulunan sarsıntılardan korumak gibi ve aile hayatının zaruri kıldı- ğı bazı hususi sebep ve şartlar altında diğer tarafın sadakatsizliğine bir za- man için tahammül kudretini göstermiş olan bir karı veya kocayı suçun ilânihaye devam veya teselsül etmiş olması halinde dahi bir daha dâva açmak hakkından mahrum bırakan bir karar kanunun ruh ve maksadına uygun değildir).

Karşılıklı olarak serdedilen ve çok kıymetli olduğu muhakkak olan bu mütalâalarda hakikat paylarının geniş miyasta yer almakta olduğu gö- rülmektedir. Yargıtayın daha ziyade şekli esaslardan kavramağa çalıştığı meseleye Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün varılmak istenilen gayenin öne- mini ve fert hakkının korunmasını istihdaf edici bir istikamet vermeğe ça- lıştığı sezilmektedir. Fakat hemen şurasın kaydetmelidir ki yüksek Yar- gıtayın zikri geçen kararı üzerinde Majnot'nun izah tarzının hayli tesiri bulunluğunu derhal farketmek mümkün olmaktadır. Kararda görülen mucip sebeplerin İtalyan Ceza Hukukunda da aynı surette tefsir edilşi na- zarı dikkatten kaçmamaktadır. Bu ciheti belirtmekten maksadımız naza- riyatta kabul edilen prensiplerin tatbikatta önemle yer aldığı izah sade- dine matuftur.

Yüksek Yargıtayın 10/10/1938 tarihli kararında 108 inci maddede ya- zılı müddetin dâva için bir mehilden ibaret olup müruruzaman olmamasına ve 103 üncü maddede olduğu gibi mütemadi suçlar için istisnai bir hüküm vaz edilmediğine nazaran müddetin ittila tarihinden başlayacağı tebarüz ettirilmiştir. Ceza Kanununun 108 inci maddesinde yazılı müddetin bir sü- kutu hak müddeti olup takibatı cezaiye müruruzamanı olmadığı bir haki- kattir. Bundan başka aynı kanunun 103 üncü maddesinde müruruzamanın hangi nevi suçlarda hangi tarihlerden başlayacağı ve nasıl hesap edileceği mufassalan gösterilmiştir. Hiç şüphesizdir ki bu sarahat karşısında sükutü hak müddetlerini 103 üncü maddeye kıyas ederek hesaplamakta hiç bir hukuki isabet bulunmayacaktır. Ancak mezkûr kararda işaret ve 108 inci maddede derkâr bulunan (103 üncü maddede olduğu gibi mütemadi suçla- ra ait istisnai bir hükümde konmamış ve şikâyetname müddeti için ittila tarihi mebde ittihaz edilmiş olduğundan zina suçlarında dâvacının suç- a muttali olduğu tarihten itibaren altı ay içinde dâvasını ikamesi şarttır) ka-

200 625

idesi işbu suçun yani kocanın zina suçunun mahiyeti icabı ile uygun düşmediğini hemen belirtmek icap ediyor. Çünkü :

Kocanın işlediği zina fiili bir suç olarak hangi şartlar ve unsurlar altında tekevvün edebilmektedir? Bir fiilin suç olabilmesi için Ceza Kanununun muayyen maddelerinde derpiş olunan belli unsurları ihtiva etmesi şarttır. Derpiş olunan bu unsurlardan birinin eksikliği ya suçun vasfını değiştirmeye kâfi gelebilir veya fiili suç olmaktan çıkarır. İşte T. C. K. nun 441 inci maddesinde tadat edilen unsurlar kocanın zina fiilinin suç olarak tekevvün edebilmesini muayyen şartlara bağlamaktadır. Daha başka bir deyimle kocanın rastgele icra edilmiş bir zina fiili suç olmaktan uzak bulunmaktadır. Demek oluyor ki kanunumuz her zina fiilini değil muayyen unsurları ve şartları haiz olan zina fiillerini cezalandırmağı kabul etmiştir. Bunun ise gerçek sebeplerini daha önceleri mümkün merteye izah etmeğe çalışmıştık. Bu itibarla T.C.K. nun 108 inci maddesinde beyan olunan (müruruzaman haddini geçmemek şartile bu müddet dâvaya hakkı olan kimsenin fiilden ve failin kim olduğundan haberdar bulunduğu günden başlar.) fıkrasında sözü geçen fiil mefhumunu hâdisemizde muayyen unsurları haiz bir suç olarak anlamakta zaruret bulacağız. Eğer fiil kanun nazarında bir suç teşkil etmiyorsa müştekinin de bir şikâyet hakkı bulunmaması elzemdir. Kanun ancak fiili bir suç olarak derpiş ettiği hallerde mutazarrır olanın şikâyet hakkını kabul eder. Bu cihet esasen kanunsuz suç olmaz prensibinin elzem bir neticesidirde. O halde kocanın zinasında fiilin özel mahiyeti ve unsurları nazara alınarak suç tekevvün ettikten sonra müştekiye şikâyet hakkını vermek kanuni ve hukuki bir zarurettir.

Daha önceki paragraflarda kocanın zina suçunu tarif ve kaideleştiren T. C. K. nun 441 inci maddesinin izahında fiilin özel mahiyeti ve unsurları anlatılmış ve netice itibarile suçun (mütevali mütemadi suçlardan) olduğu belirtilmişti. Bu itibarla kocanın müteaddit efal ve hareketinin toplanması ve buna ilâveten bazı unsurların birleşmesi ile zina suçu teşekkül etmektedir ki bu unsurlar arasında zaman mefhumunun değerini vermek icap etmektedir. Kocanın zina suçunda müteaddit zina fiillerinin takdir edilecek nispeten uzun bir zaman mefhumu içinde kısmi bir alenilikle icrası şarttır. İşte takdir edilecek bu zamanla zina fiillerinin adedi ve heyeti mecmuası meselemizin ana ruhunu teşkil etmektedir. Hiç şüphesiz kanun vazı bu cihetleri yargıcın takdirine bırakmakla muayyen bir gayenin istihsaline hizmet etmektedir. Bilinmek ve kabul edilmek lâzımdır ki vazii kanun 441 inci maddedeki şartları ve fiilleri daha kati esaslara bağlamak istirarında olsaydı haddizatında mutlak olmayan adaleti ve hak duygularını daha çok nisbileştirirdi. Hal ve vaziyete göre mevcut delillerin ve suç unsurlarının takdir ve kıymeltendirilmeisni yargıca tevdi etmekle kanun

koyucu en ileri bir hukuk mantığının icaplarını yerine getirmiş olmaktadır. Şimdi bu hale göre suç bütün unsur ve şartları ile ne zaman işlenmiş sayılacak veyahut suç hangi tarihte tekevvün etmiş addedilecektir. Bu noktayı iyice bilmek ve tesbit etmek gerektir ki müştekiye tanıdığımız şikâyet hakkının başlangıcını tâyin edebilelim. Başka bir deyimle müşteki suçun bütün unsurları ile tamamlanmasından itibaren şikâyet hakkını kullanmak yetkisine sahip olacaktır ki bunun başlangıcının bilinmesi hak sahibi bakımından çok önemlidir. Suçun unsurlarını teşkil eden fiil ve hareketler henüz tamamlanmadan ve binnetice suç bütün unsurları ile tekevvün etmeden müştekiye şikâyet hakkını kullanmağa hangi ve nasıl bir kanun mantığı ile icbar edebiliriz. Bir insanın suçun işleneceğini öğrendiği andan itibaren ancak mâni zabıta tedbirleri almabilmesi için idari mercilere müracaatı düşünülebilir. Suç tekevvün ettikten sonra —suça teşebbüs hâli müstesna— sanığın cezalandırılması ve müştekinin izrar edilen haklarının iadesi adli mercilere aittir. Bu böyle olunca temadi eden fiil ve hareketlerle tekevvün eden bir suçun temadinin nihayetlendiği veya hiç olmazsa yargıcın takdir edeceği bir zaman zarfında suç unsurlarının tamamlanmasından sonra müştekinin şikâyet hakkının başlangıcını tâyin etmek doğru olur. Binaenaleyh T. C. K. nun 108 inci maddesinde mevzu bahis müştekinin fiilden ve failin kim olduğundan itibaren başlayacağı kaidesinin tamamlanmış bir fiilin tekevvün tarihinden itibaren hesaplamakta evvelâ mantıki ve sonra kanuni bir zaruret bulunmaktadır.

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun kararında belirtilen şu ciheti tekrar gözden geçirelim : (108 inci maddede yazılı müddet dâva ikamesi için tâyin edilmiş bir mehilden ibaret olup bu maddeye 103 üncü maddede olduğu gibi mütemedi suçlara ait istisnai bir hükümde konmamış ve şikâyetname müddeti için ittila tarihi mebde ittihaz edilmiş olduğundan zina suçlarında dâvacının suça muttali olduğu tarihten itibaren bu müddet içinde dâva ikamesi şarttır).

Fakat hemen ilâve etmek lâzımdır ki dünya yüzünde hiç bir kanun hergün değişen ve daima seyyal olan içtimai hâdiseleri bütün teferruat ve incelikleriyle kavrayamaz. Önceden derpiş edilmesi mümkün olmayan veya sosyal telekkilerin değişmesile hasıl olan bir çok vakalar ve realiteler vardır ki kanun metinlerinde tıpatıp karşılıkları ve hal tarzları bulunmayabilir. Yanlış bir mülâhazaya meydan vermemek için derhal belirtmek isteriz ki biz bu sözlerimizle kanunsuz suç ve ceza olmak prensibine veya cezada kıyas cari değildir kaidesine bir istisna vaz etmek niyetinde değiliz. Ancak ceza nazariyatında umumiyetle kabul edilen ve müruruzaman müddetlerinin hesaplanması bakımından 103 üncü maddede kanunlaşan bir prensibin 108 inci maddenin ikinci fıkrasının izah ve tefsirinde de hâkim olmasını istiyoruz. Bu ise ne bir kıyastır ve ne de kanun dışı bir izah

208 027

tarzıdır. Bu basit bir hakkaniyet kaidesinin yerine getirilişi tarif edilen bir kanun maddesinin lafza ve ruha en yakın tefsiri ve korunması gerekli bir hakkın hak sahibine tesliminden ibarettir. Kaldı ki müruruzaman müddetleri ile sukutu hak müddetleri arasında neticeleri itibarile demiyoruz, fakat mahiyetleri ve doğdukları zaruretler bakımından bazı yakınlıklarda olduğu bir hakikattir.

Suçun hangi şartlar ve ne kadarlık bir zaman zarfında tekevvün ettiği hususu yargıcın takdirine bırakılmış olduğu yukarıda arzedilmişti. Yargıcın bu zaman ve fiiller mecmuasını takdir ve değerlendirdiği esnada memleketimize ait özel ve tarihî bir mahiyet taşıyan içtimaî bir hususiyeti de gözden uzak tutmaması icabettir. 1926 yılına kadar memleketimizde dinî bir itikadın tesiriyle tatbik edilegelen evlilikte poligami sisteminin kanun vâzının radikal bir hukuk hareketiyle yerini Monogami sisteme terkettiğini daha önce arzetmiştik. Bilindiği gibi poligami evlilik sistemlerinde kadın ev hayatında muayyen vazifelere sahip ve daima ikinci plânda kalmağa mahkûm bir mevki işgal eder. Buna Müslüman dinin şeriat usulü bir nikâhı ile tek taraflı rızâî bir boşanma ilâve edilince aile hayatındaki kadının mevkiini tâyin etmek tamamen kolaylaşır. 1926 da Medenî Kanunun getirdiği sistem alışılan ve içtimaî hayatta kökleşen eski zihniyeti ve kaideleri bir anda yıkamazdı. Kadına aile hayatında verilen yeni statü ve hakların benimsenmesi zamana ve her şeyden evvel muayyen bir kültür seviyesinin idrakine vâbeste idi. Hâdis memleket çapında düşünülecek olursa aradan bu kadar zamanın geçmesine rağmen Medenî Kanunun işbu hükümlerinin içtimaî bünyeye tamamen intibak edemediği görülür. Memleketin büyük ekseriyetinde kadının aile hayatı içinde kanunun kendisine tanıdığı bütün hak ve vecibeleri lâyikiyle tatbik sahasına çıkaramadığı bir hakikat olarak meydana çıkar. Binaenaleyh cemiyetimizdeki bir evlilik birliği içerisinde yaşayan karının tarihî devirlerin zihinlerde kökleştirdiği mutaassıp islâmî fikirlerin ve sosyal zaruretlerin tesir ve nüfuzundan sıyrılıp çıkmasını hemcik beklemek biraz hayalperestlik olur. Bu sebeplerdir ki memleketimizde erkekle eşit hak ve vecibelere sahip olduğuna ve kanunun bunları kendisine tanıdığına hâlâ inanamıyan ve bunları lâyikiyle istimal edemiyen kadının erkeğe biraz (üstün haklarla mücehhez bakmasını ve kısmî sadakatsizliğini müsamaha ile karşılmasını) yukarıya dercettiğimiz sebeplerle izah edebileceğiz ve bunun bir memleket realitesi olduğunu söylemekte de kendimizi haklı göreceğiz.

Bundan başka arzedildiği gibi karısı ile birlikte ikamet etmekte olduğu evde yahut herkesçe bilinecek surette başka yerde karı koca gibi geçinmek için başkasiyle evli olmiyan kadını tutmakta olan koca her

528

seyden evvel Medenî Kanunun koyduğu esasları ihlâl etmektedir. Medenî Kanunun vazettiği sosyal ve ileri prensip haddizatında cezaî müeyyideden mahrum kalmaktadır. Koca altı aylık bir müddetin mürurundan sonra suç işlemek serbestisini kazanmaktadır ki bu hiç bir hukuk ve ceza adaleti prensibi ile bağdaşamaz. Eğer Medenî Kanunun memlekete getirdiği aile hukukumuzda ait yeni esasların cemiyetimizde yerleşmesinde ve zamanla içtimaî bünyemizle kaynaşmasında ciddi menfaatler mülâhaza ediyorsak her şeyden önce Medenî Kanunun hükümlerini böyle hususiyeti olan müeyyidelerden mahrum bırakmamak lâzımdır. Bir vâkıa olarak şuna da işaret etmek isteriz ki memleketimizin bir çok yerlerinde kanunun bütün hükümlerine rağmen dinî nikâh yoluyla poligami sistemi devam etmektedir. Bu gibi medenî nikâhsız evlenmelerde çocukların tescili zaman zaman çıkarılan kanunlarla temin edilmekte ve geriye kalan aile birliğinin neticelerinden olan miras ve mamelek işleri de noterlerce yapılan alacak ve borç senetlerinde hal çaresini bulmaktadır. Bu gibi işlemler bir vâkıadır ve bizim işaret ettiğimiz hususların ne kadar haklı neticeler doğuracağına en büyük delildir. Eğer biz de bu suretle kanun hükümlerini zorlayarak kocanın lehine tefsir kararları çıkarmakta devam edersek bir tarafta konulan yeni esasların diğer tarafta yıkılmasına yardım etmiş olacağımızı bilmemiz lâzımdır. Memlekette vazedilen kanunların iyi surette işleyebilmeleri ve muayyen gayeleri istihsal edebilmeleri için aralarında kuvvetli ve kesintisiz bir ahengin bulunması şarttır. Hükümleri ve gayeleri arasında ahenk bulunmayan kanunlar içtimaî bünyeyi lüzumsuz surette tazyik etmekten başka bir netice istihsal edemezler. Yürürlükte bulunan kanunlar arasından tolu bir ahengin ve disiplinin bulunması hem memleket adaleti ve hem de vatandaş emniyet ve huzurunun temini bakımından esaslı bir şarttır. Bu ahengin meydana getirilmesinde görevli birinci derecede kanun vâzı ise onun arkasından hemen Yüksek Yargıtayın geldiğine şüphe yoktur.

Netice :

Kocanın zinasında karının şikâyet hakkının suçun bütün unsurları ile tekevvün ettiği tarihten itibaren hesaplanmasının ve bu suç unsurlarından zaman mefhumunun takdirinde memleket realitesi bakımından yargıcın gözönünde tutması gerekir bazı özel hususların neden ibaret olduğu keyfiyetini başlangıçtan itibaren izah etmeğe çalıştık. Gerek Medenî Kanunun aile hukuku hükümleri ile Ceza Kanununun zina hükümleri arasındaki ahengin temini ve gerekse bir ceza kanunu maddesinin daha âdil ve isabetli bir tefsir tarzı ile izahı bakımından meselenin önc-

mi meydanadır. Ceza hukukunda daima sanık lehine inkişaf ettirilen yargıç takdirinin suç işlenmesini kolaylaştıracak kadar ileri gitmemesi daima düşünülmelidir. Bir suçun işlendiği anda sarsılan ve rencide olan içtimai adalet duygularının düzeltilmesi ve iadesi normal bir hukuk devleti anlayışının zaruri neticesidir. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün yukarıya dercettiğimiz mütalâasıyla bizim belirttiğimiz kocanın zina suçunun vasfına ait bazı özel hususlar karının şikâyet hakkının ne zamandan itibaren başlayacağına dair bir fikir vermiş olmalıdır. Bu anlayış tarzına göre T. C. K. nun 108 inci maddesindeki mevzu mehlilin kocanın işlediği zina suçlarında suçun vasıf ve mahiyeti icabı sanıklı suç ortağı arasında geçen devamlı ve kısmen uzun bir münasebetin sonundan itibaren başlayacağını kabul edilmesi lâzımdır. Erkeğinin sadakatsizliğine bir memleket realitesi olarak göz yummasını tabii addeden karının bu özel hususiyeti ile suçun tekevvününden sonra şikâyet müddetinin hesaplanması ve 108 inci maddenin o suretle tefsiri elzemdir. Binnetice Yüksek Yargıtayın bu konuda bütün realite ve özellikleri gözönünde bulundurarak daha âdil bir tefsir tarzına varmasını beklemenin ceza ve hukuk prensipleri adına isabetli olacağını umuyoruz.

tır. Bu büronun kurulduğu tarihte yani 1934 senesinde mahkeme işlerinin ne şekilde istatistiklerinin tutulacağı tesbit edilerek teşkilâta tamim edilmiştir.

O zaman teşkilâta gönderilen tamimde şöyle denmiştir :

(... sizler adliyemizin muvaffakiyet âmillerini emsalsiz bir kudretle başarırken vekâletde adli teşkilâtımızı vatanın hakiki ihtiyaçlarına uygun bir şekilde ıslah için uğraşacaktır. Bu hususta muvaffak olabilmek için vatanın en salâhiyetli evlâdlarının, sizlerin, bana vereceğiniz doğru ve samimi malûmata dayanmak mecburiyetindeyim...). Bu tamim İstatistik Umum Müdürlüğünün metod ve çalışması ile teşkilât ihtiyaçlarının tam mânasile Bakanlığın gözü önünde ve bilhassa her an tetkike arzedilmiş bir halde bulunamayacağını da göstermektedir. 1934 senesinde yapılan ilk talimatnamenin 35 inci maddesi : Talimatnamenin bu maddesi ile mütaakip 36, 37, 38 inci maddelerindeki cetveller mahkemelerle adliye daireleri tarafından her ayın nihayetindeki vaziyeti göstermek üzere üç nüsha olarak tanzim edilir ve bunlardan biri alıkonularak diğer ikisi Adli Vekilliğine gönderilir. Bu cetveller yine Merkez Bürosuna verilir.

İlk cetvel 1934 senesi İkinci Teşrinin sonunda iş vaziyetini gösterecek şekilde tanzim edilecektir.. denmiştir.

İşte Adliye Vekilinin tamimi ile birlikte gönderilen talimatnameinin bu maddesi gereğince 1934 senesinin Teşrinisani ayından itibaren mahkeme ve Adalet dairelerinin işleri Merkez Bürosunca toplanmağa başlamıştır. Üzerine aldığı bu mühim iş neticesinde yarı müstakil halde bulunan Merkez Bürosunun ayrı bir kadro tahsisi suretile müstakil hale konulmasına lüzum hissedilmiş ve (2556 sayılı Hâkimler Kanununa göre artan işler icabı olarak müstakil bir Merkez Bürosu kurulmuştur (1).

III — Merkez Bürosu şu istatistikleri toplamaktadır :

- 1 — Mahkemeler iş cetvelleri ve dolayısı ile hâkimlerin çıkarttıkları işler,
- 2 — Adalet daireleri iş cetvelleri,
- 3 — Mahkemelere gelen işlerin mahiyetleri,
- 4 — Yargıtay iş durumu.

Bunların haricinde Yargıtay tarafından yargıçların verdikleri kararlardan tetkik olunanlarına verilen notlarda Merkez Bürosunda toplanıp, tasnif ve tanzim edilir.

(1) 1934 senesi zabıt cerideleri.

632

Adalet Bakanlığınca zaman zaman istenen cetveller hariç bugün için başka hiç bir istatistik yapılmamaktadır.

Kanunların tatbikattaki müessiriyetini ve bu kanunlara göre işlenen suçları verilen hükümleri tesbit etmek maksadı ile bir zamanlar Merkez Bürosu tarafından toplanan meşhut suçlar ve Milli Korunma Kanununa mütaallik cetveller bugün için artık tutulmamakta ve buna mukabil 1944 senesinde kaldırılan mahiyet istatistikleri ise görülen lüzum üzerine 1946 senesinden beri yeniden tutulmaya başlanmıştır.

IV. İlk talimatname cetvellerin aylık olarak tanzimini mahkemelerden istiyordu. Bilâhare 1944 senesindeki bir tamim ile üç aylık, 2/8/1949 tarihli tamim ile 6 aylık, 8/4/1950 tarihli tamim ile de istatistiki malûmatın senelik olarak toplanması uygun görülmüştür.

1934 tarihli talimatnameye göre istenen cetveller de :

- 1 — İşler devir, gelen çıkan, kalan şeklinde gösterilirdi.
- 2 — Elde kalan işlerin telle vekâlete bildirilmesi lâzımdı.
- 3 — Cetvelde temyiz olunan, temyizden gelen, verilen hüküm, temyiz edilen dâva, temyiz edilmeden katileşen dâva, tasdik edilenler, nakızlar, ittiba edilenler, ısrar edilen kararlar, umumi heyette tasdik edilenler ve bozulanlarda bir cetvel halinde bildirilirdi.
- 4 — Bugünkü gibi istinabeler gösterilmezdi.

1934 tarihli talimatname, 1949 tarihinde değiştirilmiştir. Yeni talimatname cetveller için bir nümune kabul etmiş ve kendi maddeleri arasında cetvellerde ne gibi malûmatın gösterilmesi icap edeceğini tesbit etmiştir. Bu suretle talimatnamenin maddelerine hâle gelmeden zamanın icaplarına göre cetvelleri değiştirmek kolaylaşmış bulunmaktadır.

İlk cetvel nümunesinde çıkanlar kısım fazla bir teferruat ihtiva etmemekte idi. Bilâhare yeni cetveller kabul edilmiş ve bu cetvellerde hükümlerin ne şekilde çıktıkları ayrı ayrı tesbit edilmeğe çalışılmıştır. Meselâ ceza mahkemelerinden mahkûmiyet, beraet, sukut, tatil ve tecil, görevsizlik ve yetkisizlik, birleştirme suretile çıkanların ayrı ayrı gösterilmesi ve bu suretle evvelki cetvelle toplanan istatistikten farklı olarak kararların cinslerini de tesbit etmek imkânı hasıl olmuştur.

Cetvellerin yeni bir şekle şokulması gene mevzuu babs olmaktadır. Biz cetvellere verilen son şekli muvafık bulmakta isek de bu cetvellerde noksanlıklar bulunduğunu da kabul ediyoruz. Bilhassa mahkemelerin iş

533

hacmini arttıran istinabelerin iş cetvelinde ayrı bir sütun halinde gösterilmesini muafık buluyoruz.

V. Bakanlıkta toplanan istatistikler 1949 senesinde üç grupta tesbit edilmiştir.

1 — Umumi olarak ve Ağır Ceza mahkemelerine bağlılıklarına göre alfabetik sıra ile genel iş cetveli. Bu cetvelde mukayesesiz olarak her hangi bir mahkemenin işi bulunur ve yalnız o mahkemenin işleri üzerinde tetkikat yapılabilir.

2 — Mahkemelere işlerin müsavi bir surette gelmediği gözönünde tutularak gelen işlere göre mahkemelerin sıra cetvelleri yapılmıştır.

3 — Mahkemelerin sarf ettikleri gayretleri gözönünde tutmak ve aynı zamanda işlerin çıkmaması sebebi üzerinde etüd yapılabilmesi içinde mahkemelerin çıkarttıkları işlere göre de bir istatistik yapılmıştır.

Kısaca vazifesini ve hazırlamış olduğu istatistikleri anlattıktan sonra bu istatistiklere nazaran mahkemelerimizin bu seneki iş durumlarını tetkik edelim :

VI. 1949 senesinde mahkemelerimizin iş durumu şöyledir :

Geçen yıldan kalan	: 387,199
Yeni gelen	: 782,430
Bozularak gelen	: 24,554
Yekûn	: 1,194,183
Çıkan	: 776,734
Devir	: 417,449

1949 senesindeki mahkemelerimizin iş durumunu anlayabilmek için eski senelere de göz atmak faydalı görülmüştür. Bu itibarla 1944 den 1948 senesine kadar olan iş vaziyetini aşağıda gösteriyoruz :

	1944	1945	1946	1947	1948
Geçen yıldan k.	: 283,721	326,248	337,540	333,127	367,508
Yeni gelen	: 602,875	639,439	653,114	685,246	724,019
Bozularak g.	: 18,931	23,531	24,889	24,430	22,647
Toplam	: 905,527	989,218	1,015,543	1,042,803	1,114,174
Çıkan	: 601,950	648,770	680,091	661,628	724,803
Devir	: 307,577	340,448	335,452	381,175	389,371

Bu suretle mahkemelerimize gelen işlerin seneler geçtikçe çoğalmakta olduğu görülmektedir.

80 bsh

1949 senesinde mahkemelere gelen işlerden :

13,772 si Ağ. C. mahkemelerine, 93,558 i Asliye Ceza mahkemelerine, 241, 757 si Sulh Ceza mahkemelerine, 234,978 i Asliye Hukuk mahkemelerine, 11,919 u Asliye Ticaret mahkemelerine, 31,780 i İcra Tetkik Merciiine, 154,639 u Sulh Hukuk mahkemelerine, 117 si Gezici mahkemelere, 2,890 ı da Kadastro mahkemelerine gelmiştir. Bugün gezici mahkemelerle, kadastro mahkemeleri lağvedilmiş bulunmaktadır.

Böylece 1949 senesinde mahkemelere gelen 1,194,183 işten, 408,389 u Ceza mahkemelerine ve 785,794 tanesi de Hukuk mahkemelerine gelmiş bulunmaktadır.

1949 senesinde C. Savcılıklarına gelen işler :

Geçen seneden kalan hazırlık tahkikatı işleri : 36,639
Yeni gelen hazırlık tahkikatı işleri : 302,910
Yekûn : 339,549

Gelen işlerden 116,352 si ademi takip kararı ile çıkmış, 179,265 i mahkemelere dâva açılmak suretilerle neticelenmiş ve 43,932 tahkikat evrakı da 1950 senesine devrolunmuştur. Esas defterinde kayıtlı olup mahkemelere tevdi edilen iş ise : 397,354 tür.

Eski seneler rakamları şöyledir :

	1944	1945	1946	1947	1948
Geçen yıldan k.	11,094	1,979	1,165	483	424
Yeni gelen	311,425	303,640	317,576	345,386	364,440
Yekûn	322,519	305,619	318,741	345,869	364,864
Çıkan	320,540	304,375	318,258	345,410	364,785
Devir	1,979	1,244	483	459	79

1949 dan evvelki seneler devirlerine bakılırsa en fazla 2,000 i geçmeyen bir rakamın mevcudiyeti görülür. Bu, istatistik tutulurken hazırlık ve esasa ait işlerin birbirinden farklı olduğu gözönünde tutulmadan umumi tablolara dercedilmiş olmasından ileri geldiği anlaşılır.

Bir çok C. Savcılıkları da ademi takip kararı verdikleri dosyaların hazırlık defterinde kayıtlarını kapatarak esas defterine kaydetmektedirler.

ok 835

Halbuki bu gibi işlerin yani mahkemeye dâva açılmayan işlerin esas defterine kaydolmaması icabeder (1).

Halbuki birçok yerlerde bu gibi evrak esas defterine kaydolunmak suretile esas defterindeki işler arttığı gibi bazı yerlerde de tahkikatı ikmal edilmiş olan işler hazırlık defterine kaydolunmaktadır. Halbuki artık hazırlık tahkikatını icap ettirmeyecek yani tekemmül ettirilmiş bir şekilde Savcılığa gelmiş olan işlerin hazırlık defterine kaydedilmemesi ve iddianamesi yazılarak mahkemeye tevdi edilmesi lâzımdır. Bu suretle iki işin birbirine karıştırılması hazırlık tahkikatı işlerinin yekûnunu kabartmakta veya esas defterine kayıtlı işleri artırmaktadır.

1949 senesinden evvel esasa kayıtlı işlerle hazırlık tahkikatı işlerinin ayrı ayrı mahiyette bulunduğu nazarı itibara alınmamış ve büroca hazırlıktan çıkan evrakın esasa kaydolunarak çıkan işler arasında gösterilmiş bulunması hasebile Savcılıkların işlerinin çıkanlar yekûnu kabarmış buna mukabil devir azalmış ve 79 a kadar inmiş gibi görünmüştür.

İşi en basit C. Savcılığında bile ertesi seneye devredilen tahkikat evrakının 79 olamayacağı bedihidir. Nitekim usulüne uygun olarak tanzim edilmeye gayret edilen 1949 senesi istatistiklerinde devir 36,639 dur ki bu da evvelki istatistiklerin yanlışlığını açıkça göstermektedir.

Esasa kayıtlı işler iddianamesi yazılıp mahkemeye tevdi edilen işlerden ibaret olduğu için devir vermezler. Bu itibarla bütün savcılıklarda esas da kayıtlı işlerin devrinin sıfır olması icap eder. Aksi halde esas defteri yanlış tutulmuş olur. 1949 senesinde Merkez Bürosu tarafından yapılan tammimler ile bu hususlara bütün savcılıkların nazarı dikkati celbedilmiş ve önümüzdeki seneler için bu nevi istatistiklerinde daha sıhhatli tanzimi imkânına yol açılmıştır.

1949 senesinde sorgu yargıçlıklarının işleri :

Geçen yıldan kalan	:	7,452
Yeni gelen	:	24,366
Yekûn	:	31,818

(1) Dâva açılmıyacak evrakın esas defterine kaydedilmemesini Adalet Bakanlığı 14/1/1942 tarihli ve 28/9 sayılı mütalâası ile belirtmiş bulunmaktadır:

Kastamonu C. M. U. liğine

20/12/1941 tarih ve 981 sayılı yazıya K.

Suçlulara ait ihbarları ihtiva eden evrakın hazırlık tahkikat defterine kaydedilmekte olduğuna göre dâva açılmayan işlerde bu evrakın ayrıca esas defterine kaydedilmesine mahal olmadığı cihetle hazırlık tahkikat defterindeki kaydının kapatılması ile iktifa edilmesinin doğru olduğu bildirilir.

Meni muhakeme ve sair suretle çıkan	6,411
Son tahkikatın açılması kararı verilen	17,124
Çıkanlar yekûnu	23,535
Ertesi seneye devir	8,283

871 Sorğu yargıçlıklarının evvelki senelerde gelen işleri :

	1944	1945	1946	1947	1948
Geçen yıldan K.	6,952	7,236	7,516	7,294	7,389
Yeni gelen	23,306	21,972	21,874	22,123	21,762
Yekûn	30,258	29,208	29,390	29,417	29,151
Çıkan	23,022	21,794	22,096	22,036	21,750
Devir	7,236	7,414	7,294	7,381	7,401

1949 senesi icra işleri :

Geçen yıldan kalan	: 207,415
Yeni gelen	: 217,213
Gelenler yekûnu	: 424,628
Biten	: 101,787
Takipten kaldırılan	: 80,381
Çıkanlar yekûnu	: 182,168
Devir	: 242,460

1949 senesinde ilâmlı ve ilâmsız icra işleriyle iflâs işlerinin ayrı ayrı istatistikleri henüz hazırlanmamıştır. Evvelki senelere bakarsak şu rakamları görürüz :

	Geçen yıldan kalan	Yeni gelen	Yekûn	Çıkan	Devir
1944 İlâmlı	55,894	44,674	100,568	44,023	56,545
İlâmsız	96,712	84,324	181,036	78,755	102,281
İflâs	45	80	125	39	86
	152,651	129,078	281,729	122,817	158,912

657

1945	İlâmlı	56,545	45,013	101,558	42,950	58,608
	İlâmsız	102,281	88,548	190,829	83,831	106,998
	İflâs	84	60	144	45	99
		158,910	133,621	292,531	126,826	165,705
1946	İlâmlı	57,751	53,208	110,959	49,781	61,178
	İlâmsız	106,973	113,707	220,680	102,048	118,632
	İflâs	439	317	756	350	406
		165,163	167,232	332,395	152,179	108,216
1947	İlâmlı	61,178	51,326	112,504	50,008	62,496
	İlâmsız	118,632	70,972	189,604	95,688	93,916
	İflâs	98	65	163	53	110
		179,908	122,363	302,271	145,749	156,522
1948	İlâmlı	70,118	67,209	137,327	57,320	80,007
	İlâmsız	117,676	118,623	236,299	109,180	127,119
	İflâs	110	83	193	62	131
		187,904	185,915	373,819	166,562	207,257

VII. Umumi olarak mahkemelerimizin ve adalet dairelerinin is durumlarını gösterdikten sonra şimdi de mahkemelerimizin gelen işlere nazaran durumlarını tetkik edelim :

Türkiyemizde 51 i müstakil olmak üzere 86 ağır ceza mahkemesi vardır. Ağır ceza merkezlerindeki asliye ceza, sulh ve ticaret mahkemele-riyle asliye hukuk, hukuk ve sulh mahkemelerinin yekûnu 384 dür. İlce-lerde 228 i tek yargıç ve 75 i sulh yargıçlığı olmak üzere 513 mahkeme vardır. İcra yargıçlıklarının sayısı ise 5 dir.

1949 senesinde ağır ceza mahkemelerinden 347 iş Konya Ağır Ceza Mahkemesine gelmiştir. Bu suretle en çok iş Konya Ağır Ceza Mahke-mesine gelmiş olup onu sırasıyla 336 işle İzmir, 323 işle Zonguldak, 305 işle Denizli, 202 işle Bursa, 296 işle Afyon, 284 işle Kars, 277 işle İstan- bul 1 inci, 277 işle Seyhan, 274 işle İstanbul 2 nci Ağır Ceza Mahkeme-leri takip etmektedir.

Mürettep ağır ceza mahkemelerinde ilk on sıra şöyledir : Çanakkale

252, Uşak 169, Sinop 160, Kırklareli 155, Aksaray 152, Edirne 142, S. Kahrisar 131, Tekirdağ 129, Burdur 126, Bergama 113.

Ağır ceza merkezlerindeki asliye ceza mahkemelerine gelen işlere nazaran en çok iş gelen ilk on mahkeme şunlardır : Gaziantep 1038, İstanbul 5 inci 893, Eskişehir 787, Kayseri 776, İçel 752, Balıkesir 735, Urfa 710, Konya 670, İstanbul 6 nci 663, İstanbul 2 nci 661.

Mürettep Ağır ceza merkezlerinde bulunan ve ceza mahkemeleri denen yani sulh ceza ve asliye ceza işlerini gören mahkemelere gelince bunlardan en çok iş gelen ilk beş mahkeme şunlardır : Aksaray 1104, Kars 889, Ermenek 806, Vezirköprü 768, Kozan 639.

Ağır ceza merkezlerindeki sulh ceza mahkemeleri : Bunlara gelen işlere nazaran en çok iş gelen on mahkeme şunlardır : Balıkesir 2219, Ankara 1 inci 1968, Gaziantep 1959, Ankara 2 nci 1916, Eminönu 2 nci 1889, Ankara 3 üncü 1847, Konya 1835, Eskişehir 1691, İzmir 1595, Beyoğlu 1569.

Ağır ceza merkezlerinde sulh ceza ve sulh hukuka bakan sulh mahkemelerine gelen işlere nazaran en çok iş gelen on mahkeme şunlardır : Ödemiş 1917, Malatya 1748, Bartın 1643, Amasya 1610, Muğla 1499, Antakya 1497, Sarıyer 1437, Elazığ 1430, Çankırı 1404, Isparta 1314.

Toplu ticaret mahkemesi 7 tane olduğu için onun rakamları üzerinde burada durmak istemedik.

Ağır ceza merkezlerinde asliye hukuk mahkemelerine gelen işlerde en çok iş gelen on mahkeme şunlardır : Kayseri 1 inci 2489, İstanbul 12 nci 2462, İstanbul 6 nci 2438, İstanbul 9 uncu 2404, İstanbul 3 üncü 2443, Gaziantep 2057, Eskişehir 2046, Çorum 1697, Ödemiş 1608, Manisa 1547.

Mürettep ağır ceza merkezlerinde bulunan 15 hukuk mahkemesinden en çok iş gelen beş mahkeme şunlardır : Aksaray 1901, Kars 1256, Kozan 1165, Ermenek 948, Elbistan 822.

Ağır ceza merkezlerindeki sulh hukuk mahkemelerine gelen işlerde en çok iş gelen on mahkeme şunlardır : Ankara 3 üncü 1873, İzmir 4 üncü 1844, Beyoğlu 4 üncü 1811, Eskişehir 1511, Kayseri 1325, Fatih 3 üncü 1308, Konya 1298, Eyüp 1149, Balıkesir 1101, Gaziantep 1023

İlcelerde 7 asliye ceza, 4 sulh ceza, 3 sulh yani sulh ceza ve sulh hukuka bakan mahkeme 9 asliye hukuk ve 5 tane sulh hukuk mahkemesi vardır. Bu mahkemelerin adeden az olmaları dolavisiyle gelen işlerin rakamları üzerinde durmuyoruz.

İlcelerde ceza mahkemelerine gelen işlere nazaran ilk on mahkeme şöyle sıralanmaktadır : İnegöl 1666, Acıpayam 1425, Devrek

639

1423, Biga 1411, Bafra 1400, Zile 1342, Fethiye 1341, Edremit 1329, Tavvas 1322.

İlcelerdeki hukuk mahkemelerine gelen işlere nazaran en çok iş gelen on mahkeme şunlardır : Turgutlu 2015, Bafra 1889, Nazilli 1847, Edremit 1600, İnegöl 1544, Devrek 1497, İskilip 1465, Biga 1432, Dinar 1426, Fethiye 1400.

İlcelerde ekseriyeti tek yargıçlı mahkemeler teşkil etmektedir.

Bu mahkemelere gelen işlere nazaran en çok işi olan on mahkeme şunlardır : Tavşanlı 2249, Kandıra 2028, Gümüşhacıköy 1869, Lüleburgaz 1817, Babaeski 1780, Kemalpaşa 1736, Mihalıççık 1724, Çaycuma 1722, Alaca 1678, Nizip 1673.

Bazı yerlerde tek yargıçlı mahkeme kurmak mümkün olmadığını sulh yargıçlıkları namı altında mahkemeler teşkil edilmiştir. Bu mahkemelere gelen işlere nazaran en çok işi gelen on mahkeme de şöyle sıralanmıştır : Kınık 1048, Senirkent 993, Alaçam 944, Keşap 941, Altıntaş 869, Lâdik 822, İpsala 820, Keçiborlu 803, Kurşunlu 797, Göle 775.

VIII. Mahkemelerimize gelen işleri böylece kısmen tesbit ettikten sonra mahkemelerimiz arasındaki iş vaziyetlerini bir kere de mukayeseli olarak göstermeyi faydalı buluyoruz.

1 — Bu mukayeseyi evvelâ mürettep ve müstakil ağır cezalar arasında tetkik edelim :

İşi az olan müstakil Ağ. C. İşi çok olan mürettep Ağ. C.

1 — Amasya	73	Uşak	169
2 — Maraş	103	Sinop	160
3 — Hatay	114	Kırklareli	155
4 — Manisa	121	Aksaray	152
5 — Niğde	122	Edirne	142
6 — Elâzığ	123	Ş. Karahisar	131
7 — Çankırı	127	Tekirdağ	129

Bu suretle görülmektedir ki bazı vilâyet merkezlerinde bulunan ağır ceza mahkemelerinin işi bazı kazalarda tesis edilmiş bulunan mürettep ağır ceza mahkemelerinin işinden azdır. Hattâ bu müstakil ağır cezalardan Maraş Ağır Cezasının işleri kendi vilâyeti içinde bulunan Elbistan mahkemesine gelen işlerle birlikte Sinop mürettep ağır cezasına gelen işlerden daha az bulunmaktadır.

660

Mürettep ağır cezalar bilhassa kazalarda kurulmaktadır. Bu itibarla bir vilâyet içinde, vilâyet merkezinde bulunan müstakil ağır cezadan başka o vilâyetin kazalarında kurulu mürettep ağır ceza mahkemeleri de mevcuttur. Bu sene ağır ceza mahkemelerinden en çok iş çıkaran mahkemenin çıkartmış olduğu iş adedi 424 dür. Bu suretle ilcelerdeki mürettep ağır ceza mahkemelerinin gelen işlerini il merkezindeki ağır ceza mahkemeleri işlerine ilâve edince şu rakamları elde etmekteyiz :

İl	Mürettep Ağ. C. İşleri	İl İçerisindeki Ağ. C. İşleri	Yekûnu
İl merkezi	812	481	1293
Ağ. C. Mah. ve işi	875	820	1695
Sivas	225	838	1063
Konya	347	1831	2178
Maraş	103	1483	1586
Samsun	223	1254	1477
Antalya	176	1	177
Niğde	122	1	123
Kastamonu	263	2	265
Balıkesir	350	1	351
İçel	136	2	138
Zonguldak	323	1	324
Ankara	1 — 273	1 — 382	383
Seyhan	277	2 — 305	582
İzmir	336	112	448
Giresun	190	113	303
Kütahya	203	131	334
		169	503

2 — Bazı ilcelerimizde hukuk ve ceza yargıçlarımız ayrılmış olup işleri ayrı ayrı yargıçlar tarafından görülmektedir. Buna mukabil bazı mahkemeleriyle birleştirilmesinin mümkün olduğunu meydana koyar.

2 — Bazı ilcelerimizde hukuk ve ceza yargıçlarımız ayrılmış ve ayrı ayrı yargıçlar tarafından işleri görülmemektedir. Buna mukabil ilcelerimizde de bir yargıç bütün işlere bakmaktadır. Bunlardan ilkinе çift yargıçlı mahkemeler, ikincilerine de tek yargıçlı mahkemeler den-

W. C. M.

mektedir. Bu mahkemelerden 88 mahkeme üzerinde yapılan tetkikattan bir kaç misalini burada göstereceğiz :

İlcelerde çift yargıçlı M. İlcelerde tek yargıçlı M.

Yer	C.Y.İşi	H.Y.İşi	Yekûn	Yer	İşi
1 — Hakkâri	214	+ 85	= 299	Tavşanlı	2246
2 — Kalecik	363	+ 357	= 720	Kandıra	2028
3 — Beypazarı	331	+ 481	= 812	Gümüşhacıköy	1869
4 — Urla	255	+ 620	= 875	Lüleburgaz	1817
5 — Pazar	477	+ 511	= 988	Babaeski	1780
6 — Gelibolu	470	+ 638	= 1108	Kemalpaşa	1736
7 — Bayburt	508	+ 631	= 1139	Mihalıççık	1724
8 — Gemlik	552	+ 911	= 1463	Alaca	1678
9 — Bünyan	333	+ 823	= 1156	Nizip	1673
10 — Yenişehir	577	+ 677	= 1254	Osmançık	1659

88 mahkeme üzerinde yapılan tetkikat 27 tek yargıçlıdaki işin 27 çift yargıçlı mahkeme işinden fazla bulunduğunu göstermiştir. Bu tetkikat ağır ceza merkezlerindeki mahkemeler üzerinde de mukayese edilebilirse de böyle bir mukayesenin vilâyet merkezlerindeki hususivet itibariyle burada tetkikine şimdilik lüzum görülmemiştir.

Ancak yaptığımız bu tetkikat ve ortaya konulan şu rakamlar mahkeme teşkilâtımızın yeniden gözden geçirilmesini ve bilhassa tek yargıç mahkemeler üzerine yüklenen yükün hafifletilmesi lâzım geldiğini gösterir kanaatındayız.

109	Keskin	2 — 305
112	Kozan	339
113	Bergama	449
131	Ş.K.Hisar	321
189	Uşak	372
203	Kütahya	
190	Giresun	
336	İzmir	
377	Seyhan	
198		2 — 198
278	Ankara	1 — 278

1 — Bazı ilcelerde hukuk ve ceza yargıçlarının ayrılmış olup işleri ayrı ayrı yargıçlar tarafından görülmektedir. Buna mukabil bazı mahkemelerde birleştirilmesinin mümkün olduğunu mevsana koyar.

2 — Bazı ilcelerde hukuk ve ceza yargıçlarının ayrılmış ve işleri ayrı yargıçlar tarafından işleri görülmektedir. Buna mukabil ilcelerde de bir yargıç bütün işlere bakmaktadır. Bundan ilkinde çift yargıç mahkemeler ikinçilerine de tek yargıç mahkemeler den-

Handwritten signature

ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN İLMİ ESASLARI VE**ÇEŞİTLİ BAKIMDAN MEMLEKETİMİZDEKİ****DURUM (1)**Yazan : **Abdullah G Ü N E R**

Kayseri Yargıcı Adayı

Konumuzu pratik bakımdan kolaylık olmak üzere dört kısımda tetkik edebiliriz :

I — Çocuk suçluluğunun sebep ve âmilleri,

II — Çocuklar tarafından kesretle işlenen suçlar,

III — Çocuk suçlarını önleyici tedbirler,

IV — Çocuk ıslah müesseseleri.

İnsan doğduğu zaman irade ve temyiz kudretinden tamamen mahrumdur. Çocuğun doğumundan itibaren fiziki bakımdan büyüyip gelişimi ile akli melekeleri de ölümüne kadar tedricen bir gelişim seyri takip eder ve bu hal cezaî sorumluluğu üzerine doğrudan doğruya ve esaslı surette

(1) Bibliyografya: Harbin çocuk suçluluğu üzerindeki tesirleri, Adalet Dergisi 1950, sayı 1, çeviren: Dr. Reşat D. Tesal — Çocuk suçlarının genel sebepleri, 4/1/949, A. Ü. H. F. de konferans: Hamilton Baynes — Çocuk infaz müesseseleri, Adalet Dergisi 1949, sayı 10, Dr. Naci Şensoy — Küçüklük, yaş, Ceza Hukuku, Dr. Tahir Taner İstanbul 1949 — Suçlarda içtimalî âmiller, İstanbul Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi, 1943, sayı 2, Rahmi Taşoğlu — Çocuk suçluluğunun aktüel durumu ve çocuklar tarafından kesretle işlenen suçlar İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, cilt XIII, sayı 3. Dr. Naci Şensoy — Adalet Psikolojisi ders notları: Dr. Faruk Erem — Suçlu çocuklar ve bunun içtimalî ve iktisadî sebepleri: Henri Gielb, çeviren: Fahrettin Tanju — Ceza Hukuku önünde suçlu çocuklar: Faruk Erem, İstanbul 1940 — Ceza Hukuku, Georges Vidal ve Josephe Magnol, çeviren: Şinasi Devrin, Ankara 1949 — Çocuk suçluluğu, küçüklük, çocuk mahkemeleri ve infaz müesseseleri, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, cilt XV, sayı 1: Neci Şensoy — Suçlu çocuklar meselesi: Henri Urten, çeviren: Tarık E. Yenisey, Adalet Dergisi 1938, sayı 4. — Çocuk ve ceza, Adalet Dergisi 1942, F. 413. Dr. Hadi Tan — Amerikan çocuk enstitüleri, Yenısabah 17/1/949, Dr. Sulhi Dönmezer — Gene çocuk suçluluğu, Yenısabah 4/1/949, Dönmezer — Kimsesiz çocuklar, Ulus 16/3/949: Sefaaddin Karanıkçı — Suçlu çocuklarımız, Tezer Taşkiran, Samet Ağaoglu 1943, Ankara.

müessir olur. İrade ve temyiz kudreti yavaş, yavaş tedrici bir surette gelişir ve nihayet tekemmül eder. Normal bir insan için bu tabii bir haldir. Ceza Kanunumuza göre cezaî sorumluluğun bahis konusu olabilmesi için, genel olarak temyiz ve irade kudretinin varlığı aranır. Böylece irade ve temyiz kudretile yaş arasında bir münasebetin olduğu neticesine varmış oluyoruz. Bunun içindir ki kanun koyucular sorumluluk kavramı ile yaş arasında sıkı bir münasebet yaratmış ve bu münasebet şekillerini Ceza Kanunlarında açıkca tesbit etmişlerdir.

Sorumluluk yaşı her devlet kanununda başka, başkadır. Türk mevzuatında cezasızlık yaşının son haddi 11, Güney Afrika'da 7, İngiltere'de 8, İspanya'da 9, Bulgaristan ve Yunanistan'da 10, Macaristan ve İsviçre'de 12, Fransa'da 13, Almanya, İtalya, Danimarka, Norveç, Romanya 14, İsveç, Finlandiya, Küba 15, Belçika 16 dır.

Bugün bütün medenî memleketler ve hemen bütün ceza mektepleri, suçlu çocukların durumunun, büyüklerinkinden büsbütün ayrı olarak mütalâa edilmesini, tamamile ayrı hüküm ve tedbirlere tâbi tutulmasını kabul etmiş bulunmaktadır. Çocuklar hakkındaki alınmış tedbirler ceza mahiyetten ziyade ıslah terbiye ve yetiştirme esasını güderler. Çocuklar hakkında umumi önleme tedbirleri daha başarı ile tatbik edildiği gibi, körpe dimağları üzerinde daha kolay tesirler yaparak gelecekteki hal ve hareketleri daha kolaylıkla doğru ve eyi istikametlere sevkedilebilir. Bunlardan suç işleyenler hakkında, cezadan ziyade, ahlâk ve ruhları üzerinde daha fazla etki yaparak terbiye ve ıslah tedbirlerinin uygulanması suretile tekrar suç işlemeyecek hale getirilmeleri, büyüklere nisbetle daha fazla imkân altındadır. Binaenaleyh genç yaştaki suçlunun işlediği fiilden dolayı kendisine terettüp eden manevî mesuliyetten ziyade onun istikbalini sağlayacak tedbirlerle meşgul olmak daha iyi olur. Bundan dolayı Ceza Kanununun suçlu çocuklara taallük eden kısmının tenkil yerine ıslahı istihdaf eden özel bir mahiyeti olmalıdır. Çocuklar hakkında yapılan takibatta sırf işledikleri fiili değil de bu fiilin sebebini, çocuğun şahsiyetini, gerek kendisinin ve gerek ailesinin maddî, manevî vaziyetini nazara almak icabeder.

Çocuk ve çocuk ruhiyatı ile bundan iki buçuk asır evvel ilk olarak fi-lozof (John Loche) meşgul olmuş ve çocuk ruhunu bir düz levha olarak kabul etmiş ve düz levhaya istenilen tesirin işlenmesine imkân bulunduğunu bildirmiştir.

Bilâhare (J. J. Reousseau) «Her şey doğuştadır. Ve her şey insanların elinde kötüleşir» diyerek John Loche'ın noktâ nazarındaki yersizliği meydana koymuştur.

6/11

Gerek John Loch ve gerek J. J. Reousseau'dan evvel çocuk ruhundaki fitri ve irsî tesirleri ilk belirten de (Şeyh Sadi) dir.

Victor Hugo «Çocuklar; içinde bir damla acı bulunmayan süten bir irmak gibi, temiz ve akıcıdır. İnsan denen fani gölgenin gök kubbesi altında geçirdiği en güzel andır» şeklinde tarif eder. Fakat Hugo çocukluk yaşının nerede sona erdiğini bildirmiyor.

Çocukluk müddetini tesbit etmek çok zordur. Çünkü çocuğun bedeninin ve dimağının gelişimi üzerine cinsiyet, iklim, veraset, mevsimler, sosyal muhit, aile yiyecek ve giyecek mühim etkiler yapar.

Kız çocukları erkeklerden daha çabuk gelişir. Sıcak memleketlerde çocuklar diğer canlılar gibi soğuk memleketlere nisbeten daha çabuk gelişir.

Çocuk suçluluğu ilk defa ilmî şekilde Belçikalı (Adolfhe) Quetelet ile Alman (Adolf Wagner) tarafından incelemeye tâbi tutularak Kriminolojiye ithal edilmiştir (2).

I — Çocuk Suçluluğunun Sebep ve Âmilleri :

Çocukları suç işlemeye sevkeden sebep ve âmilleri şahsî veya ferdî; içtimaî veya umumî âmiller olmak üzere ikili bir taksime tâbi tutabiliriz.

A — Şahsî (ferdî) sebep ve âmiller :

Bu âmiller arasında bilhassa tetkike değer unsur suçlu çocuklarda ekseriya görülen akli anormalliktir. Bu anormallik ekserisinde doğuştan mevcuttur. Zamanında yapılan tıbbî bir müdahale neticesinde bu anormal çocuklar normal hale getirilebilirler. Halen yabancı memleketlerde suçlu çocukla anormal çocuk meselesi birbirile yakın alâkası olan iki müessese olarak kabul edilmektedir. İki Fransız doktoru, Paul Boncour ve Heuyer'e göre, suçlu çocuklar arasında aynı zamanda anormal çocuk sınıfına dahil olabileceklerin nisbeti yüzde seksen ikidir (3).

Yabancı memleketlerde yine yapılan istatistiklere göre suçlu çocuklar içerisindeki anormal çocukların nisbeti yüzde yetmiş dokuz ile yüzde seksen yedi arasındadır (4).

Anormallik Dr. A. Leppman'a göre ya veraseten intikal eder yahut verasetle ilgisi yoktur. Aklen, ruhen delilerin bazıları paranoialı çocuklar-

(2) Dr. Hadi Tan — Çocuk ve ceza: Adalet Dergisi 1942. Sf. 413

(3) Dr. Erem: Ceza Hukuku önünde suçlu çocuklar, Sf. 6.

(4) Dr. Hadi Tan: S. G. M. Sf. 426.

Handwritten signature or initials in the bottom right corner.

dır. Bunlar aile efradından daima korkarlar, eve dönmez, mektebe ve işine gitmez, başıboş dolaşmaya başlar. İşte bunlar suç işleme sahasına girmiştir.

Nihayet aklen ve ruhen anormal olan çocukların bazıları, hayalperest, yalancı, tenbel, duygusuz ve oynak huylu olurlar; bunlar istek ve arzularına düşünmeden ve birdenbire uyan çocuklardır (5).

Çocuğu anormal yapan daha doğrusu hali tabiiideki durumunda bırakan, onun cemiyete uyusuna mâni olan sebepler, ya muhit, ya terbiye hataları veya bazı hastalıklardır. Anormal suçlu çocuk tiplerinden en fazla rastlananları şu üçüdür. Eblehler, budalalar ve zayıf akıllılardır.

Çocuklardaki ruhi bozukluklar bilhassa zekâ etrafında toplanır. Çocuklarda doğuştan gelmeyen bozukluklar şunlardır :

Çok muhabbet gören çocuklar : Bunlar ekseriya tek evlâtlı aile çocuklarıdır. Ana, baba ve yakınları küçüğe olduğundan fazla kıymet verirler, kötü hareketlerine dahi müsamaha gösterirler ve neticede çocuk istikbalde başlarının belâsı olur.

Sevilmeyen çocuklar : Bunlar üvey evlâdlar her hangi bir sebeple diğer çocuklardan aptal olan kimselerdir.

Erken büyüyen çocuklar : Bundan kastımız ruhen ve ahlâken erken büyüyen çocuklardır. Bu erken büyümenin başlıca sebebi ailenin yaşayışıdır. Ailenin mesken darlığı, yani bütün aile fertlerinin bir göz yerde oturmaları, ana, babanın kumar ve içki düşkünü olması gibi. İşte erken yaşta ailenin kötü şartlar içinde yaşayışının neticesi olarak küçük menfur hareketleri öğrenerek onları tatbika başlar.

Küçükleri suç işlemeye sevkeden faktörlerden biride verasettir. Suçluluk sahasında verasetin tesirini tetkik eden eserlerin hemen hepsinde tecrübe ve müşahadeden ziyade hayale müstenit veya suçluluğa bir sebep bulunamadığında herkesin derinliğine nüfus edemediği bu saike kaçıklığı iddia edilmektedir. İrsi vasıflar hemen doğumdan sonra kendisini göstermez. Yıllardan sonra meydana çıkan irsi vasıflar çoktur. Doğum anında meydana gelen arazlar irsi değildir (6).

İrsiyetin üzerinde bilhassa Lombroso fazla durmaktadır. Suç işleme ve irsiyetin tesiri olduğunu istatistik malûmata istinatla iddia etmiştir.

(5) Dr. Naci Şensoy: Çocuk suçluluğu — Küçüklük — Çocuk mahkemeleri ve infaz müesseseleri. İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, cilt XV, S. 1, Sf. 126.

(6) Dr. Erem, s. g. e. Sf. 6.

606

Lombroso'ya göre suçlu çocuk daima bozuk sevki tabirlerle doğan bir dejenerasyon olup, «foumoral» ve doğuştan suçluya ait karakterleri arzeder.

Yine istatistik araştırmalar yapan Penta Sichert de çocuk suçluluğunda irsiyetin rolünü yapmış olduğu araştırmalarla meydana koymuştur (7).

Fikrimizce bazı anormal durumların çocuğa tevarüs halinde geçtiği ve bu anormallik çocuğu suç sahasına attığı bu gün artık etrafımızdaki bir hayli küçüklerin varlığı ile kendini göstermektedir. Bunların ekserisi içki müptelâsı, alkolik kimselerin çocuklarıdır. Geçmiş nesillerindeki ruhi bozukluk çocuklarına geçen kimselere her an rastlamaktayız. Mendel kanunları da düşüncemizi teyit etmektedir.

İrsi anormallikler artık bir hakikat olarak kabul edildikten sonra çok güç olsa bile biyolojik ve irsi sebeplerin kötü neticeleri önüne geçmek lâzım gelmektedir. Bu iş müstakbel Türk neslinin korunması bakımından çok mühimdir. Bu tehlike bir çok memleketler tarafından kabul edildiği gibi, tedbirleri de hemen alınmıştır. Memleketimizde bu sahada ne gibi tedbirler alındığına ileride suçluluğu önleme bahsinde dokunacağız.

B — Sosyal veya Umumi Âmiller :

Çocukları suç işlemeye sevkeden sosyal faktörleri kolaylık olmak bakımından üç kısımda tetkik edebiliriz :

a — Aile :

Çocuk doğduğu andan itibaren ailenin tesiri altında kalır; ailesinin iyi ve kötü adetlerini nefsinde cemedir. Aile yaşayışlarındaki çeşitlilik çocuklar üzerinde etki yaparak cemiyet içerisinde türlü ahlak, karakter ve çeşitli vasıflara malik çocukların meydana gelmesine sebep olur.

Çocuğun ailesinin bozuk (dağılmış), iktisadi durumunun kötü olması, her türlü murakabeden uzak olması halinde suç işlemesi ne kadar mümkün ise temiz, dürüst aile muhitinde yetişmiş, iyi bir tahsil yapmış, kuvvetli aile ve okul terbiyesi almış küçüğün suç işleme gibi kötü bir fiilde bulunma ihtimali o nisbette azdır.

Ailenin çocuk suçluluğunda tesiri olduğu çocuk mahkemelerinde çalışan her çocuk mahkemesi hâkimi tarafından kabul edilmiştir. Brüksel Çocuk Mahkemesi hâkimi Paul Wets'e göre çocukları suç işlemeye sevke-

(7) Dr. Şensoy, s. g. m. cilt XV. S. I. Sf. 131.

(12) Şensoy; s. g. mecmua, Sf. 137.

667

den âmillerin başında aile gelmekte ve ailenin tesiri yüzde sekseni bulmaktadır.

Aynı mütalâayı ileri süren ve hattâ daha da ileri giden Nivelles çocuk mahkemesi hâkimi Van der Rydt ancak aile muhيتينin çocuğu suç işleme-ye sevkettiğini kötü aile tesirinin çocuk suçluluğunun tek sebebi olduğunu ve kendisinin rüyet ettiği dâvaların yüzde yetmişinde bu tesiri mutlak bir şekilde ve diğerlerinin ikinci derecede bir âmil olarak müşahede ettiğini söylemektedir.

Fransada çocuk suçlular üzerinde tamamen bitarafane tetkiklerle tanılan Amerikalı kadın hukukçu Mis Chloe Owinge 1921 yılında Seine mahkemesince hakkında mahkûmiyet kararı verilen suçlu çocukların içinden yalnız yüzde otuz sekizinin normal ailelere mensup olduğunu söylemektedir (8).

Profesör Tobben çocuğun suç işlemede anormallik ve içtimaî muhitin tesiri olduğu gibi birtakim tali faktörler de kabul ederek bunları al-tı grupta toplamıştır.

Birinci gruba aile muhitini ithal etmekte ve 565 çocuk üzerinde yapı-tığı incelemede şu sonuca vasil olmaktadır. Şöyleki çocuklarla alâkadar olmayan ve onları kendi hallerine terketmiş bulunan ailelere mensup ço-cukların işledikleri suçlar yüzde yetmiş üç buçuk, yalnız çocuk terbiyesi kullanan ailelere mensup çocuklar yüzde yirmi bir, onda dokuz, şiddetli terbiye sistemi kullanan aile çocukları yüzde beş, onda altı, ana babası ara-sında geçimsizlik mevcut aile çocukları binde yedi, gayri meşru çocuklar yüzde beş buçuk, yetim çocuklar yüzde yedi, öksüz çocuklar yüzde otuz yedi, evlâtlıklar yüzde dokuz onda iki mahkeme kararı ile ana ve babaya teslim edilmiş çocuklar yüzde iki onda biri teşkil etmektedirler (9).

Ailenin maddi ve manevi durumunun çocuk suçluluğunda rolü oldu-ğunun inkârı artık bugün için imkânsızdır. Suçlu çocuklar için normal bir ailenin mevcudiyeti istisna teşkil etmektedir. Şu hale göre çocuğun suç iş-lemesinde esaslı âmil olan ailedeki çeşitli bozukluklar, gayri tabii yaşayış-lar ve dağılmalardır.

Ailedeki bir çok bozuklukların çocuk suçluluğundaki tesiri bir çok yabancı memleketlerde istatistiklerle tesbit edilmiştir. Şimdi bu bozuk-lukları inceleyelim.

(8) Erem: s. g. e. Sf. 8.

(9) Hadi Tan: s. g. dergi, Sf. 426.

a. — Teşkilâttaki bozukluk :

Ana babadan birinin veya her ikisinin bulunmaması, bulunanların kayıtsızlığı veya aczi, ana babanın boşanmış olması, üvey baba üvey ana, metres veya bir dostun mevcudiyeti, ana babanın kötü veya şüpheli halleri, alkole düşkünlükleri, serserilik, tenbellik ve bazan da hırsızlık halleri, ana baba arasındaki geçimsizlik, çocuğun insiyakî temayüllerine bırakılması, ailenin çocuğu ihmali hatta bazan da çocuğu suç işlemeye teşvikleri çocuğun istikbalinin kirlenmesine suçlu bir kimse olarak gerek şahsı, gerek ailesi ve gerekse memleketi için bir mikrop haline gelmesine sebep olur.

Ailesi ile kendisi arasındaki bağların ufacık olsun zedelendiğini sezen çocuk, hemen kendisini dış muhite atar ve kenidsi dahi farkına varmadan suçluluk kasırgası içine girmiş olur.

Bizim memleketimizde çocukların teşvikle suç işlemeleri, hırsızlıkta da raslanmasına rağmen bilhassa öldürme vakalarında (10).

Profesör Faruk Erem aile tarafından çocukların doğrudan doğruya suç işlemeye sevk edilmesinin Türkiye'nin bazı mntikalarında hususi bir şekli olduğunu söylemektedir. Kendisi ile şahsen konuştuğumuz Edirne —muvakkaten Kızılcahamam— Çocuk Islah Evi Müdürü Fuat İhsan Kuder islahanedeki çocuklar meyanında kendilerinden daha az cezaya çarptıracaklarını bildiklerinden evlâdlarını kan dâvasına sevkeden ve suç işleten babaların kurbanı olmuş çocukların bulduklarını işaret etmektedir (11).

Şimdi biraz da ailedeki bozukluk adedî bilgilerle izaha çalışalım :

1942 de Heuyer'in neşrettiği çocuk suçluluğuna ait anketde 400 çocuktan sadece yüzde on ikisinin teşkilâtli aileye, diğerlerinin bozuk aileye sahip olduğu tesbit edilmiştir.

İngiltere'de Cyril Brut'un yaptığı tetkiklerde, suçlu çocukların yüzde elli yedi onda dokuzunun, henüz suç işlememiş olanların yüzde yirmi beş onda yedisinin mensup olduğu ailelerde rabıta gevşekliğinin mevcut olduğu, ana babadan birinin ölmüş, evi terketmiş veya boşanmış bulunduğunu tesbite imkân vermiştir (12).

(10) Muhtelif tarihlerde cezaevleri ve islahevinde Ankara Hukuk Fakültesi Kriminoloji Enstitüsü namına yaptığımız etüdde bu neticeyi elde ettik. Çocukların bir çoğu kendileri ile konuşmalarımızda az ceza ya mahkûm olmayı bildiğimiz ve büyüklerimizin hapse girmesiyle evimiz dağılacığından düşmanımızı yakınlarımızdan birinin teşvikiyle öldürdüm der.

(11) Erem: s. g. e. Sf. 8.

(12) Şensoy: s. g. mecmua, Sf. 137.

669

Ailedeki bozukluk veyahut aile ocağının dağılmasının çocuk suçluluğunun mühim sosyal faktörlerinden biri olması keyfiyetini, Amerikadaki çalışmalar da teyit etmektedir.

Healy ve Brunner'in iki bini 1909-1915 Şikago'da ve diğer iki bini 1917-1923'e kadar Boston'da bulunan dört bin suçlu çocuğun üzerindeki çalışmaları şu osnucu vermiştir.

	Tahmini %
Fakirlik	20
Ana babadan biri ölü	17
Ana babadan ikisi de ölü	4
Ayrılmış veya boşanmış ana baba	15
Gayri meşru oluş	2
Ev dışında işi olan ana	17
Ana babanın kontrol eksikliği	40
Ana babanın ihmali	22 (yalnız Boston vakaları için)
Evde ağır kavga hayatı	12
Evde alkol, cinsi ahlâksızlık ve cinsiyet	21

Bu tetkikler sonunda ev şartları oldukça müsait olanların ancak % 6,7 olduğunu görmüşlerdir (13).

Ailedeki bozukluğun çocuk suçluluğunda sosyal âmillerden biri olması keyfiyetini, memleketimizde yapılmış olan hususî ve mevzii anket çalışmaları meydana koymuş bulunmaktadır.

Gerçekten Hilmi A. Malik'in tetkiklerinden, 732 suçlu çocuğun yarısından fazlasının teşkilâtı gayri muntazam bir aileye mensup olduğu anlaşıldığı gibi, Ankara Çocuk Islah Evinde yapılan incelemelerde, suçlu çocukların hemen yarısına yakın bir nisbetin bozuk düzenli ailelere mensup olduğunu göstermektedir (14).

Tarafımızdan 1949 yılında Ankara Çocuk Islah Evinde 100 çocuk üzerindeki incelemeden şu sonucu elde ettik :

(13) Tezer Taşkıran-Samet Ağaoglu: Suçlu çocuklarımız, Sf. 35 ve devamı

(14) Şensoy: s. g. m. Sf. 138.

Suç	Ana, baba öz	Ana üvey	Baba üvey	Baba iki evli	Yalnız baba var	Yalnız ana var	Gayri meşru çocuk	Yekün	Ölü üvey ana, baba	Ölü üvey ana ve babası
Adam öldürme	33	9	—	6	1	4	3	1	5	63
Irzageçme	16	1	1	1	—	3	—	—	2	25
Salre	5	2	1	—	—	2	1	—	1	12
Yekün	54	12	2	7	1	11	4	1	8	100

Tezer Taşkiran'la, Samet Ağaoglu'da islah evinde 86 çocuk üzerinde yaptıkları tetkikte bunların 39 unun bozuk aileye mensup çocuklar olduğunu tesbit etmişlerdir (15).

1943 yılında İstanbul Ceza Evlerinde yapılan bir tetkikte, müşahadeye tâbi tutulan çocukların % 71 öksüz, % 39 u analı babalı çocuklar olarak tesbit edilmiştir.

130 çocuğun aile vaziyeti şu şekildedir :

54 ünün anaları ölmüş,

21 inin babaları ölmüş,

31 inin hem anaları ve hem de babaları ölmüş,

24 ünün ana ve babaları sağdı (16).

Bu rakamları yüzde nisbeti ile gösterecek olursak şu neticeleri elde ederiz :

% 41,5 anasız,

% 16,1 babasız,

(15) Taşkiran - Ağaoglu: s. g. e. Sf. 37.

(16) Rahmi Taşcıoğlu: İstanbul Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi 1943,

S. 2; Sf. 260.

191

% 23 hem anasız ve hem babasız,

% 18 de analı, babalı çocuklardı.

Bu mevzuda, Üsküdar ve İstanbul Ceza Evlerinde yapılan diğer bir anket de arzedeğediğimiz neticeleri teyit etmekte, 123 küçük suçludan 22 sinin ana ve babalarının, 16 sinin yalnız analarının, 32 sinin de yalnız babalarının olmadığı neticesine varılmıştır.

Şu vaziyete göre suçlu çocuklardan :

% 57 sinin yalnız ana ve babası yahut yalnız ana veya babası bulunmakta,

% 43 ünün ana ve babası bulunmamaktadır.

Bu yüzde 43 ün de beşinin ana ve babası boşanmış, birininki boşanmamış olmakla ayrı yaşamaktadır (17).

bb — Hattı hareketinin kötülüğü bakımından aile.

Teşkilâtı muntazam olsa bile çocuğun kötü bir terbiye ve kötü itiyatlar edinmesini hazırlayan şartlar arasında ailenin hattı hareketinin kötülük ve bozukluğuna da yer vermek lâzım gelir. Ana, babanın küfürbaz, alkolik bizzat suç işlemek ve hatta bazan çocuğu suç işlemeye sevk etmek suretile kötü bir nümune olması, çocuğu kontrolde ihmal, lâkaydi göstermesi, çocuk suçluluğunun önemli faktörlerinden maduttur.

Çocuklar üç esaslı şeye muhtaçtır :

- 1 — Emniyet,
- 2 — Faaliyet - hareket,
- 3 — Sevgi,

1 — **Emniyet** : Bir ev ne kadar kötü olursa olsun çocuk emniyeti yine evinde ailesinde bulur. Ana, baba evde daima kavga münazaa halinde bulunursa çocuğun eve ve ailesine karşı emniyet hissi zayıflar.

2 — **Faaliyet** : Her çocuk gülüp oynamak ister. Bunun için her evde bir teneffüs mahallinin bulunması faidelidir. Bunun temini şehirlerde oldukça güçtür. Ana, babaların ekserisi çocukların boş zamanlarında onlarla alâkadar olamazlar. Çocuklar bu boş zamanlarını kendileri için cazip olan sokakta başı boş dolaşmakla geçirirler. Kendi haline sokağa terkedilmiş çocuk elbette bir gün suçlu olur.

3 — **Sevgi** : Babalar çocuklarla alâkalanmayı ekesriya, analara bira-

1552

kırlar. Bu doğru değildir. Çocuğa hem ana ve hem de baba sevgi izhar etmelidir. Onunla müştereken ilgilenmeleri gerekir. Disiplinli bir sevgi çocuğu iyiliğe götürür. Ebeveyinden bu sevgiyi görmeyen çocuk dış hayata meyyaldir. Çocuk beklediği sevgi, ve sempatiyi evde görmeyince, bunu ekseriya başka yerlerde arar ve bunu sokaklarda kötülükleriyle beraber bulur (18).

Petit'in 1936 da, Belçika Müşahede ve Himaye müesseselerinde yaptığı tetkikler, 261 erkek çocuktan % 26,8 inin babası alkolik, % 34,8 inin ana, babası suç işlemiş ve hattı hareketi kötü, 157 kız çocuktan da % 33 ünün ana, babası alkolik, % 60 inin ana, babası suç işlemiş ve hattı hareketi bozuk bulunduğu gibi, Heuyer'in 400 çocuk üzerinde yaptığı ve 1942 de neşrettiği anketde de suçlu çocukların % 49,2 sinin ana, babasının alkolik olduğunu göstermiş bulunmaktadır (19).

Geçen bahislerde de izah ettiğimiz gibi, Healy ve Bronner'in Şikago ve Boston'da 4000 suçlu çocuk üzerinde yaptığı etüde görede, küçüklerden % 62 sinin ana babasının çocuğu kontrol noksanlığı, ihmallığı, musamahalaları ve çocuğa karşı lâkaydinin mevcut olduğu, % 21 inin ana, babasının alkol kullandığı, cinsî ahlâksızlıkları sabit, suç sahibi kimseler olduğu; nihayet ana, babasının evde kavga hayatı geçirdikleri ve geçimsiz oldukları sabittir (20).

Profesör Domenico Pesani 1931 ile 1934 yıllarında Roma Çocuk Mahkemesinden geçen 1464 çocuk üzerindeki tetkikinden şu sonucu elde etmiştir.

Bu 1464 çocuğun 488 tanesi anormal şartlar içerisinde yaşayan dağılmış ailelere mensuptu. Bu ailelerde ya ana yahut baba aileyi terketmişti. Çocuk dilencilığe, hırsızlığa, fuhsa sevkedilmiştir (21).

Ailenin hattı hareketi bozukluğu ve kötülüğü hakkında İstanbul ve Üsküdar Cezaevlerinede yapılan tetkiklerde dikkate şayan sonuçlar elde edilmiştir. 124 suçlu çocuğun ana, babasının içkiye müptelâ olduğunu, 2 sinin esrarkeş ve türlü fenalıkları yaptığı, başka bir bakımdan da bunların % 90 inin ebeveynleri çocukların kusurlarını küfür ve dayakla karşıladığını, 7 sinin bizzat evden kovulduğunu, 18 inin ana babasının tamamiyle

- (18) Hamilton Baynes: Konferans, 4/1/1949 günü A. Ü. H. F. de.
 (19) Sensoy: s. g. m. Sf. 140.
 (20) Taşkıran - Ağaoğlu: s. g. e. Sf. 36.
 (21) Henri Gielb: Suçlu çocuklar ve bunların içtimaî ve iktisadî âmilleri, çeviren: Fahrettin Tanju, Sf. 18.

lâkaydisinin, 17 sinin ana babasından haşin muamele gördüğünü göstermiştir (22).

Hamilton'un konferansındaki izahat ta bizi tatmin edici mahiyette-dir (23).

Evi bozulmuş küçükler arasından çıkan suçlu çocuklar, ana babaları ile birlikte refah içinde yaşayanların üç dört misli kadardır. Evi bozulmuş tâbirinden kasdımız şudur :

- 1 — Ana ve babası ölmüş bir çocuk,
- 2 — Ana, babası arasında boşanma ve ayrılık vuku bulmuş çocuk,
- 3 — Üvey ana veya üvey babaya sahip bir çocuk,
- 4 — Babası malûm olmayan veya nesebi gayri sahih çocuk.

Yine Hamilton'un naklettiğine göre tasvip edilmiş bir okul başöğretmeni okuldaki çocuklardan 20 sinin hayatını incelemiş ve bunlardan 12 sinin evi bozulmuş olduğunu görmüştür.

Ankara Çocuk Islah Evinde yapılan tetkikte de şu sonuç elde edilmiştir. 100 suçlu çocuğun 66 sınıf ailesinde suçlu kimse yok, 13 ünün babası suçlu, 14 ünün akrabası suçlu, 1 inin ana ve akrabası, 2 sinin kardeşi, 1 inin üvey babası suçludur. Şu hale göre 34 çocuğun ailesinde suçlu kimse vardır.

Ailedeki terbiye de üzerinde ciddiyetle durularak konulardan biridir. Bu hususta ufak bir ihmalin çocuk için kötü akibetler doğurduğunu bir çok zamanlar gözleirmizle görmekteyiz. Memleketimizdeki çocuk terbiyesindeki noksanlık iki sınıf ailede kendini göstermektedir. Birincisi sırf cehaleti veya işi icabı çocuklarla meşgul olamıyan ailelerdir ki bilhassa köylü ve fakir aileler bu meyandadır. İkinci gruba ithal edebileceğimiz sırf kendi zevk ve eğlenceleri için, çocuklarını ihmal eden ailelerdir ki, bunların lâkaydileri yalnız çocuklarını kötülüğe sürüklemekle kalmıyor. Bu çocuklardan ilerde bütün millet mutazarrır olmaktadır.

Memleketimiz bakımından ailedeki düzensizliğin çocuğu suç işlemeye sevkettiği tezini Tezer Taşkıran — Samet Ağaoğlu'nun eserlerindeki birkaç miasle de teyit edebiliriz :

1 — Babanın ölümünden sonra ana başkası ile evlenmiştir. Bundan dolayı çocuk evden kaçmış ve 13 yaşında adam öldürmek suretile suçlu olmuştur. Burada görülüyor ki çocuğu suç işlemeye sevkeden babasının olmayışı, üvey babanın çocuğa eziyet vermesiyle çocuğun evi terkidir.

(22) Sensoy: s. g. m. Sf. 140.

(23) Konferans: A. Ü. H. F. de.

2 — Baba ölüdür. Ana başkasına, kocaya varmıştır. Ana çocuğa karşı kayıtsızdır. Çocuk zaruret icabı amicasının yanına gitmiş ve hırsızlık yapmıştır.

3 — Baba ölüdür. Ana başkasına varmış. Çocuk anası yanında kalmamıştır. 14 yaşında iken birisini vurarak suç işlemiştir.

4 — Ana ölü. Baba başkasile evlenmiş. Üvey ana çocuğa eziyet etmekte, çocuk evden kaçmış ve 15 yaşında iken analığının eski kocasından olan 10 yaşındaki kız çocuğunun ırzına geçmiştir.

5 — Ana ölmüş. Baba etkrar evlenmiştir. Üvey ana çocuklara eziyet etmektedir. Suçu irza tecavüzdür.

6 — Ana ölmüştür. Babası tekrar evlenmiş. Üvey ana çocuklara eziyet etmektedir. Baba sinirli ve kavgacıdır. Baba çocukları hep dögmekte ve kovmaktadır. «Bir gün babam yine kudurdu. Beni ve kardeşimi görmemesi için 15 gün evde saklandık. Çünkü bizi koğmuştu. Sonra bana büyü yaptılar çiftemi aldım ve babamı vurdum.»

7 — Ana ölü, baba sağdır. Baba çocuklara karşı kayıtsızdır. İçki içer; fena muamele eder. Çocuk babasının yanından kaçmış ve dayısı tarafından büyütülmüştür. 14 yaşında iken arkadaşını vurmuştur (24).

cc — Ailedeki ekonomik düzensizliğin çocuk suçluluğu ile münasebeti:

Sefalet ve perişanlığın çocuklar üzerine yaptığı tesirler elimdir. Bu elim durum çocukları başı boş gezmeğe, suça zemin teşkil eden serseriliğe, dilencililiğe, ve fuhşa sevketmiştir. Bu kademelerden geçen çocuk ailedeki iktisadi düzensizliğin bozukluğu kurbanı olarak, bir gün suçlu olmuş veya suçlu olmaya müheyyadır.

İngiltere'de Burt'ün etütlerine göre fakirlik suçu çocukların %52,8 ini teşkil etmektedir. Healy ve Broner'in Amerika'da 4000 suçlu çocuk üzerindeki yaptıkları tetkikleri, bunların % 20 sinin iktisadi düzeni bozuk ailelere mensup olduğunu tesbit etmişlerdir (25).

Muhtelif suçlardan dolayı Nevyork Çocuk Mahkemesine sevk edilmiş 600 çocuğun % 64 ünün hiç bir geliri olmayan ve âmme yardımına muhtaç ailelerden olduklarını, hemen hepsinin fakru zaruret içerisinde şehrin en pis ve fena mintikalarında yaşamakta bulduklarını ve bu bakımdan ailedeki iktisadi bozukluk ve emniyetsizliğin çocuk suçluluğu üzerindeki

(24) Taşkiran - Ağaoglu: s. g. e. Sf. 35 ve devamı.

(25) Sensoy: s. g. m. Sf. 141.

(29) Taşkiran - Ağaoglu: s. g. e. Sf. 35 ve devamı.

(30) Sensoy: s. g. m. Sf. 141.

d.p.d. 655

etkisini tesbite medar olmuştur (26).

Tobben mali vaziyetin çocuk suçluluğu üzerinde icra ettiği tesirin % 22,8 olduğunu tesbit etmiştir (27).

Varşova Çocuk Mahkemesi nezdindeki büronun çıkardığı istatistiklere göre, 100 çocuk üzerindeki yapılan tetkik bu çocukların hemen hepsinin sefalet içerisinde yaşayan içtimaî sınıflardan geldiğini göstermiştir.

Bu ailelerin ekserisi, hayır müesseseleri aidatı, dilencilik hatta hayri meşru vasıtalarla yaşıyor, ve ekseri ahvalde, bütün aileyi dilencilik, hırsızlık ilâh... gibi para tedariki mümkün olan vasıtalarla bu küçük serseriler iâse ediyordu.

Yaşama şartlarının bu çocukların zihinleri, ahlâkları ve ruhları üzerinde silinmez izler bıraktığı inkâr olunamaz. Tetkikler göstermiştir ki suçluluğun başlangıcı olan ersserilikte de mesken şartlarının tesiri büyüktür.

Yapılan araştırmalarda serseri çocuğu hemen ekseriya 11 kişinin yapıp kalktığı bir odada yaşamaktadırlar.

Bu konuda, Polonya'da bir çocuk ıslah evi müdürü Sucha'nın görüşünü izah edelim :

«İşçi sınıfına mensup çocukların bülüğ çağı bilhassa çok kötü şartlar içerisinde geçmektedir. Bu sınıftan olan gençler istikballerini karanlık görürler ve ondan ümitsizdirler. İçinde yaşadıkları muhit, onları nisbeten daha küçük yaşlarda cinsi tabileri tahrik eder. Küçük yaştaki çocuklar ekseriya yüzüstü bırakılmış, sefalet içinde ve himaye görmiyerek büyüyen çocuklardır.»

Profesör Domenico Pisani 1931 ile 1934 arasında Roma Çocuk Mahkemesinden geçen 1464 çocuk üzerinde tetkik yapmıştı. Elde ettiği neticeler şunlardır :

Bu çocukların arasında yalnız 24 ü hal ve vakti yerinde ailelere mensup bulunuyordu, 173 tanesi orta hallilerin çocukları idi, ötekilerin hepsi fakir ailelerden geliyordu.

Şimdi de Profesör Baley'in Roma'da 1939 da toplanan Milletlerarası Kriminoloji kongresinde verdiği bir konferansa devam edeceğiz. Varşovadaki içtimaî anketler merkezi, yaptığı ibir Varşova hartasında muhakeme altına alınan 1800 çocuğun adreslerini göstermişti.

Küçük suçluların oturdukları yerleri gösteren noktaların hepsi yal-

(26) Taşkiran - Ağaoğlu: s. g. e.

(27) Hadi Tan: s. g. m. Sf. 426.

(22) Sınoy: s. g. m. Sf. 140.

(23) Konferans: A. U. H. F. de.

(24) Taşkiran - Ağaoğlu: s. g. e. Sf. 35.

(25) Sınoy: s. g. m. Sf. 141.

nın en fakir mahallerde ve bilhassa bunların arasında büyük bir sefalet içinde yaşayan halkın oturduğu barakalar üzerinde toplanmıştı (28).

Memleketimizde de batılı memleketler gibi ailedeki iktisadi bozukluğun küçüklerin suç işlemesi üzerine tesiri yapılan mevzii tetkiklerle anlaşılmaktadır.

Tezer Taşkıran - Samet Ağaoğlu 86 suçlu çocuk üzerindeki tetkiklerinde, 22 sinin fakir, 49 unun orta ve 15 inin de iyi halli ailelere mensup olduklarını tesbit etmişlerdir (29).

İstanbul ve Üsküdar Cezaevlerinde yapılan tetkiklere göre de, ana babaları veya yalnız ana yahut babaları bulunan 102 çocuktan % 50 sinin iktisadi bakımdan ailevi durumları fena olduğu tesbit olunmuştur (30).

Ankara Çocuk İslah Evinde 100 suçlu çocuk üzerinde yaptığımız tetkikte de şu sonucu verdi :

S u ç	Fena	Orta	İyi	Yekûn
Adam öldüren	16	25	21	62
Irza geçen	7	13	7	27
Saire	8	3	—	11

Bu 100 küçük suçlunun mesken şartları da şu şekilde tesbit edilmiştir:

Suçlunun evindeki oda adedi :

S u ç	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Meçhu	Yekûn
Adam öldürme	5	12	13	14	5	11	1	—	1	—	—	62
Irza geçme	5	6	5	2	2	3	2	1	1	—	—	27
Saire	3	—	3	3	1	—	—	—	—	—	1	11
Yekûn	13	18	21	19	8	14	3	1	2	—	1	100

(28) Tanju: s. g. e. Sf. 13 ve devamı.

(29) Taşkıran - Ağaoğlu: s. g. e. Sf. 29.

(30) Şensoy: s. g. m. Sf. 141.

22 657

Yukarıdaki rakamlarda bilhassa dikkati calip olan ırza geçme adedi ile, oda adedi arasındaki ters orantılı durumdur. Oda adedi arttıkça ırza geçme suçluların yekûnû düşmektedir.

Ailedeki iktisadi düzensizlik ile suçluluk arasındaki münasebet yalnız küçük suçlulara münhasır değil, bu bağılılık büyüklerde de kendini gösterir ki, Ankara Hukuk Fakültesi Kriminoloji Enstitüsü namına memleketimizin muhtelif cezaevlerindeki yaptığımız tetkikte şu sonucu elde ettik :

645 mükerrir suçlunun 79 unun ailevi bütçe durumu iyi, 358 inin orta ve 209 ununki fenadır.

Mesken durumu da şu şekildedir :

144 ünün iyi, 266 sının orta ve 235 ininki fena idi.

Yukardaki izahlarımızdan anlaşılmuştur ki çocuk suçluluğunun içtimâî âmillerinden birisi de yaşama şartlarıdır. Bir oda içerisinde çocuğun ana baba ve büyük kardeşlerle yaşamak mecburiyetinde kalması, zaruri olarak büyüklerle çocuk arasında daimi temas imkânını sağlayacak ve yaşının ona müsaade ettiği görgü hudutlarını aşmağa mecbur kılacaktır. Halbuki çocuk terbiyesi bakımından vücudun tekamülü ile zekâ ve görgünün tekâmülü arasında tam bir ahenk mevcut olmalıdır.

Ailenin iktisadî düzenindeki kötülüğün tabii neticelerinden biri de, asrımızdaki modern sanayi gelişiminin zaruretleri neticesinde ve bilhassa erkek ile beraber kadının da iş hayatına atılması, çocuğun mürebbiye ve hizmetçi gibi kimselerin ellerine terke mecbur etmiştir. Hizmetçilerin kendilerini dahi idareden aciz oldukları herkezce malûmdur. Bunların nezaretile yetişecek çocuktan ne şahsına, ne ailesine ve ne de memleketine fayda gelmiyeceği zannındayız.

Yine son harb yıllarının icabı olarak, bilhassa şu son senelerdeki hayat pahalılığı küçükleri genç yaşlarında ailelerine maddî yardım için iş hayatına atmıştır ve böylece erken denebilecek bir yaşta dış hayatla temasa gelen çocuk, ahlâkan ve fikren kendisini dış hayatın kötülüklerine karşı müdafaa edecek durumda değildir. İşte geçimin kendisine yüklediği külfetin neticesi olarak ve farkında olmadan bu küçük kimse suçlu olur çıkar.

b — Okul :

Çocuk suçluluğunun dış âmillerini üçe ayırmıştık. Birinci âmil aileyi tetkik ettik. Şimdi de aile ile aile dışı âmiller arasında kalan okulu tahlil edeceğiz. Okul hem aile ve hem de dış hayatla münasebettar olduğu için tetkikimizde bu ikisi arasına ithal ettik.

Her memlekette okula intibak edemeyen tenbel talebe vardır. Bunun

65A

sebepleri muhtelifdir. Bunlar sınıfın arka sıralarında yer alırlar ve ekseri zamanlarad da hakarete maruz kalmaktadırlar. Bu durumda olan çocuklar hocalarına ve sınıflarına karşı gayri şüuri olarak bir kin duymaya başlarlar. Böylece sınıfta kalır ve son çare olarak da okul değiştirirler. Ondan sonra da koğulmaya hazırdırlar.

Okul çocuk için hem terbiye ve hem de bilgi ocağıdır. Bir kere okul çocuğun vakit ve zamanını almak, kendisine maddî bir meşgale temin etmek bakımından faydalıdır. Bugün bir çok memleketlerde çocukları ser-serilikten kurtarmak için onun sırf okula devamını sağlamak maddî meşgale bakımından başlıca alınan tedbirlerdendir.

Okulun diğer bir faydası; çocuğa çalışma itiyadını kazandırıp, onun fikrî ve bedenî gelişimine sebep olmasıdır. Yabancı memleketlerde yapılan istatistiklerde, çocuğun fikrî terbiyesi ve tahsili yükseldikçe suç nisbetinin azaldığı tesbit edilmiştir. İlerde arzedeceğimiz veçhile memleketimizde de durum bu mealdedir.

Ahlâken bozulmuş çocuklar üzerinde terbiyenin tesiri olmayacağı aşıkârdır. Çocuk ekseriya okula gitmemekte, vaktini sokaklarda serseri ve işsiz bir hayatın ve artık herkezin elinde dolaşan şehveti engiz neşriyatla artan tehlikelerine maruz kalarak geçirmektedir. Okula devam etmiş olması halinde ise okuldaki talim ve terbiye ahlâkî ve dinî terbiyenin yerini tutamaz ve ekseriya orada hatta ciddi olarak edindiklerini, çocuğun mektep dışında bulunduğu aile muhiti ve fena arkadaşların refakatile giderir. Bu suretle terbiye fiktanı, okuldan kaçma, fena arkadaşlarla dolaşma... çocuğun suç işlemesine sebep olan belli başlı unsurlardandır (31).

Çocuklara öğretilmesi lâzım gelen bir terbiye de ahlâkî, manevî terbiyedir.

Taassup be irticaa alet edilmemek şartile, hakiki, temiz ve esas kaide-leriyle öğretilip, daima şerden tevakkiyi ve fakat hayra teveccühü emreden, meselâ islâmiyet gibi büyük bir semavi dinin, insanı küçük yaştan başlamak suretile gittikçe kemale erdirmek mevzuunda yapıp yoğurucu, tasfiye edici büyük rolüne gerçekten inanmış bulunuyoruz (32).

Bugün Ceza Kanunlarında yer almış ekser cürümlerin dinen de menfur ve günâhı davet eden hareketlerden olduğundan şüphe yoktur. Bu izahlardan anlaşıldığı gibi ilk okullarımıza konulan din derslerinin yerinde bir hareket olduğu anlaşılmiş oluyor.

Fikrî terbiye ile, manevî ve ahlâkî terbiyenin yokluğuna zamimeten,

(31) Ş. Devrin: s. g. Tercüme eser, Sf. 155.

(32) Sensoy: s. g. m. Sf. 162.

659

mesleki terbiye noksanlığı da çocuk suçluluğunun zuhuru sebeplerinden biri addedilmek lâzım gelir.

Bilmünasebe belirttiğimiz gibi çocuklarda suçluluk tahsil ile ters orantılıdır. Şimdi bu hakikatı rakamlarla izaha çalışacağım :

Profesör Tobben'in belirttiğine göre, küçük suçlulardan ilkökul tahsilini ikmal etmemiş olanlar % 99,1, ortaokul % 09, lise % 09, üniversite % 018, meslek ve sanat sahibi % 56, sanat ve meslek sahibi olmayan % 43 ü teşkil etmektedir (33).

1935, 36, 37 de İstanbul Ceza evlerine getirilmiş suçlu çocukların tahsil durumu şu şekilde idi. % 1 lise mezunu, % 5 orta okulu mezunu veya talebesi, % 30 ilkökul talebesi veya mezunu, % 65 de cahil olanlardı (34).

Diğer bir tetkikte de şu sonuçlar elde edilmiştir.

86 çocuğun 38 i okula gitmiş, 48 i hiç gitmemiş. Gitmeyenlerin mühim bir kısmı köylerinde okul olmadığından gitmediğini, ana babası olmayanlar veya başka surette manen açıkta kalanlar gönderenleri olmadığından, kendilerini düşünenleri olmadığından tahsilsiz kaldıklarından bahsetmektedirler. Okula gidenlerin içinde yalnız iki ortaokul talebesi vardır. Beş tanesi ilkökulu bitirmiştir. Diğerlerinin kimisi bir kaç ay, kimisi de devamlı olarak okula gitmiş, bazıları geçim yüzünden ve bazıları da suç işleme yüzünden okuldan ayrılmışlardır (35).

Ankara Çocuk Islah Evindeki araştırmalarımızda 100 çocuktan 7 si okuma yazma bilmez, 55 i bilir, 38 i ise az bilir. Burada okuma, yazma bilmeyen nisbetinin tenakusu islah evinde okuyup yazma öğrenmiş olmalarıdır.

Tahsilin suçluluk ile alâkasını mükerrir suçlular üzerinde yaptığımız araştırmalarda da tsbit ettik. 645 mükerririn 18 i okuma bilir, 338 i okuma yazma bilir, 289 u okuma yazma bilmez. Bunlardan 12 si üç sınıflı köy okulu mezunu, 156 sı ilkökul, 61 i ortaokul, 17 si lise mezunu, yüksek tahsilli 1, cezaevinde öğrenen 32, gece okulu 4 ve tahsilsiz 362 dir.

Memleketimizde yapılan hususi anket çalışmalarından suçlu çocuklardan bir çoğunun tahsilsiz olduğu, okuma yazma bilmediği, tahsillilerinde ekserisinin ilkökul mezunu olduğu, bundan yukarı tahsillilerin de diğerlerine nisbeten yok denecek kadar az olduğu anlaşılmaktadır.

Memleketimizde tahsilsizliği doğuran âmiller şimdiye kadar halkımızın % 83 ünün mensup olduğu köyde okul olmayışıdır. Şimdi ise bir çok köylerimiz okula kavuşmuş haldedir. Yalnız şimdi endişeyi mücip hal kış

(33) Dr. Tan: s. g. m. Sf. 426.

(34) Taşcıoğlu: s. g. m. Sf. 259.

(35) Taşkiran - Ağaoğlu: s. g. e. Sf. 26.

822 6609

ayları dışında köylü çocukların okula devam etmemeleridir. Bu devam etmeme hususu kanunlarla müeyyide altına alınmışsa da öğretmenlerin ve köy ihtiyar heyetlerinin lâkaydileri kanunun tatbikine mâni olmaktadır.

Anayasamızın 87. maddesile genel ve meccani ilk tahsil mecburiyetini kabul etmiş bulunmaktayız; fakat mücerret böyle bir mecburiyetin vaz'ı bu önemli sosyal problemin halli için kâfi değildir.

Memleketimizde ilkokul çağında bulunan çocuklara ait istatistik, bu kifayetsizliği cevaplandırmış oluyor. Bu istatistiğe nazaran şehirlerimizde okuma çağında olan ve 7 - 16 yaşları arasında bulunan 712025 çocuktan 280,213 köylerimizde ise 3,037,844 çocuktan 2,368,267 —yani % 78 i— bütün memlekette mevcut 3,749,909 çocuktan 2,648,480 —yani % 70,6— çocuk okumamaktadır (36).

c — Çocukları suç işlemeye sevkeden dış sebepler (içtimai muhit) :

Gerek fertlerin gelişiminde, gerekse ırkların tekamül ve tehavvülünde etki yapan âmillerden biri de muhittir. Muhit fertlerin ve milletlerin bünyesi üzerinde esaslı değişiklikler vücuda getirir. Çocuğun ruhi unsurlarını tetkik ettiğimiz zaman görülür ki o unsurların hepsi içtimai muhitin izini taşır. İnsan yavrusu cemiyetten uzak kalsa, farzımahal olarak bu surette yaşayabilse ruhi kabiliyeti itibarile bir hiçten ibaret olup hatta alelade bir hayvandan bile geridir (37).

Çocuk doğduğu andan itibaren birtakım manevî ve fizikî benzeyişlerle karşılaşmak suretiyle, mensup olduğu aile içerisinde gelişir ve onun bir takım itiyatlarını kendine mal eder. Muayyen bir zamandan sonra dış muhitte temasa gelir ve bu dış muhitin sayısız tesirlerine maruz bulunarak, bu tesirler müsbet veya menfi, iyi veya kötü itiyatların teessüsünü inşa eder (38).

İşte dış muhit dediğimiz okul ve aile dışı hayattaki ifsat edici vasıta ve saikleri ele alarak çocukların suçlu olmasında ne gibi bir tesiri olduğunu inceliyeceğiz :

aa — Büyük şehirlerin ifsat edici vasıtaları :

Sokağın bozucu tesirlerine, meyhane, bar, genel evler, sinema veya sair temaşa mahalleri, müstehcen neşriyat... gibi ahlâki ifsat edici tesirlerin inzimamı, zikrettiğimiz mahallerde çocukların her çeşit kimselerle temasa gelmeleri suçluların büyük şehirlerde tekâsüf etmesinin belli başlı sebeplerindendir; hele her türlü ailevî ihtimam, şefkat ve terbiyeden uzak kalmış, himayesiz ve metrük çocukların daha fazla tahammül edemiyerek ve

(36) Sensoy: s. g. m. Sf. 161.

(37) Tan: s. g. m. Sf. 425.

(38) Şensoy: s. g. m. Sf. 136.

İşte dış muhit dediğimiz okul ve aile dışı hayattaki ifsat edici vasıta

604

dış muhitin bozucu tesirleri altında suç işledikleri vakidir.

Petit'in Belçika Çocuk Himaye ve Müşahede Enstitülerinde yaptığı istatistiki araştırmalarında dış muhitten gelen ve çocukları suç işlemeye sevkeden âmilleri şu şekilde tesbit etmiştir :

	Erkek çocuklarda	Kız çocuklarda
Sokağın bozucu tesirleri	% 63,3	% 68
Ahlâk ve âdaba muhalif neşriyatın tesirleri	% 25,3	% 10
Sinemanın tesirleri	% 34,4	% 25
Dansinlerin, barların tesirleri	% 17,6	% 16

Sinemanın da çocuk suçluluğunda tesiri olduğu bir çok müellifler tarafından kabul edilmektedir. Healy ve Brut gibi bazı müelliflerin çocuk suçluluğu ile sinema arasında çok cüzi bir rabitanın mevcudiyetine kani olmalarına rağmen, daha yeni olan Rouvrey'in anketinde, sinemaya yüzde 31,8 nisbetinde bir rol izafe olunmaktadır. Mitchel, Gratte, Costa gibi müellifler de, suçlu çocukların sinemayı muhitlerinin ıstırap verici şeniyetlerinden kurtulmak hususunda bir kaçış yolu telâkki eylediklerinden, sinemanın tehlikelerinden ısrarla bahsetmektedirler (39).

Tobben çocuk suçluluğunun sebeplerini gruplarken beşinci gruba neşriyat, sinema, harb, inkılâplar ve isyanları ithal etmiş ve çocuk kriminaliteindeki tesir nisbetlerini şu şekilde tesbit etmiştir. Neşriyat yüzde 8, sinema yüzde 3, harb yüzde 1, inkılâplar yüzde 7, isyanlar yüzde 3, (40).

Her yeni icat gençliğini, ahlâkını biraz daha bozucu sebeplerden olduğu kabul edilmişse de, sinemayı bunlar arasında kabul etmiyen hukukçulara da raslanmaktadır (41).

Çocuklar macera filimlerini merakla seyredeler ve bu filimlerin kahramanlarından sık, sık bahsetmelerine hergün şahit olmaktadır. Çocuk psikolojisinde kahramanlık gösterisi hâkimdir. Rouvrey bu çeşit filimler çocuğun ruhunda çok kuvvetli bir yer tutan taklit hissini gıdıklar ve bu gıdıklanma hiç umulmayan bir çocukta bir suçun âmili olur demektedir. Doktor İbrahim Zati (1936 da İstanbul Merkez Cezaevine getirilmiş olan çocuklar üzerinde, münhasıran sinemaların tesirinde kalmış olanlar üze-

(39) Şensoy: s. g. m. Sf. 154.

(40) Tan: s. g. m. Sf. 426.

(41) Hamilton: s. g. konferans.

(36) Şensoy: s. g. m. Sf. 181.

(37) Tan: s. g. m. Sf. 426.

(38) Şensoy: s. g. m. Sf. 136.

İşte dış muhit bediîmiz okul ve aile dışı hayatındaki fîsâh edici yaşta

662

rinde hususi bir tetkik yaptığını bu gençlerin büyük bir kısmının polis ve macera filimleri ile kuvvetle alâkadar olduklarını) tesbit etmiştir (42).

Şahsi kanaatımıza göre sinemadan ziyade bazı filimler çocuk ahlâkı üzerine muhtelif bakımlardan menfi tesirler yapmaktadır. Çocukların taklit hassasına daha fazla malik olmaları onları müstehcen filimlerin kötülüklerini zaptetmeğe sevk eder. Böylece çocuk kovboy ve macera filmlerini görünce onları taklitle başlar, ve kendini cemiyetin kahramanları mesabesinde görür. Büluğ çağı çocuklar için tehlikeli bir zamandır. Çocuğu sinemada karâlıklar içerisinde kontrölsüz başı boş bırakmak pek makulâtan değildir. Bunun için küçüklerin istifade edeceği filimlere dahi büyüklerle birlikte gitmesi daha muvafıktır.

Dediğimiz gibi çocuk ruhu üzerine menfi tesir edecek filimler müstesna olmak üzere terbiye, öğretim ve kültür filimleri çocuk için istifadelidir.

Meyhane, dans salonu, barlar ve genel evleri gibi bayağı hareketlerin tekrarlandığı yerlerin de çocuk suçluluğuna basamak teşkil ettiğinden şüphemiz yoktur. Bunun için muhtelif kanunlarda buralara girmenin muayyen yaştan sonra münhasır olduğuna dair hükümlere raslamaktayız.

Büyük şehirlerde sokağın bozucu tesirleri çocuğu ilk defa serseri ve ya dilenci yahut fahişe yapar. Konumuzun müsaadesi nisbetinde bunlardan da bahsetmeyi muvafık gördük.

Serserilik : Çocukların serseriliğini inceleyen kriminalist, terbiyeciler ve ruhiyatçıların ekserisi serseriliğin hususi bir ruh halinden ileri geldiğini kabul ettirmek isterler.

Halbuki çocukların serseriliğinin mebdai içinde yaşadıkları içtimai ve iktisadi hayat şartlarıdır. Çocukların suçları ile serserilik arasında sıkı ve münasebet vardır. Serserilik hapishaneye doğru atılan ilk adımdır. Cezaevinden bir adım önce serserilik bir adım sonrada hapislik başlar. Serseri kimseler üzerinde kanun ve cezaların tesirleri normal kimselere nazaran azalmaktadır.

1921 Fransız Kanunu raportörü M. Flandin (serserilik, dilencilik fuhuş, hırsızlık suçlu çocuğu yetişkin cani yapan ve yekdiğerini takip eden safhalardır) diyor.

Genç kızların serseriliği fuhuşla birlikte yürür. Serseri genç kızlar ilk defa ahlâksızlığa sonra fuhuşa sürüklenirler.

Serserilik hakkında Prof. Magnoly'un düşünceleri şu şekildedir. Serserilik çocuklarda itiyadi bir fiildir. Serserilik alelâde başlar ve devamlı

ışsızlık, sokağın fenalığa götüren hali diğer suçların menşeiini teşkil eder. Çocuk okula devam etmez. Sokaklarda, çarşıda, pazarda avare dolaşır. Dük-kânlardan hırsızlık yapar köprü altlarında viranelerde yatar.

Çocuk serseriliğinin çeşitli sebepleri vardır. Mizaç, tecessüs, haylazlık, tenbellik, cazibe, ihtiyaç, zevk, sefalet, ailenin fena muamelesi ve gayri iradi hareketler bu meyandadır.

Henri Gielb çocuk serseriliğinin patolojik olmadığını, içtimai ve iktisadi âmillerin etkisi ile çocuğun serseri olduğunu iddia etmektedir ve dış muhitin ve aile ocağının serserilikte rolü olduğunu müsbet delillerle isbata çalışmaktadır (43).

Dilencilik : dilenciliginde kökü içtimai ve iktisadi sebeplere dayanır. İlerde bahsettiğimiz sebepler yüzünden serseri olan çocuk günün birinde de dilenci olacaktır. Çünkü serseri şekilde dolaşırken ilk aklına gelen ve kendini tırmalayan açlıdır ve kendisi için de en kolay iş avucunu açarak köşe başında bekleyip ve böylelikle maişetini temin etmektedir. Dilencilikle mücadele için alınacak tetbirler, daha ziyade küçük yaştaki kimseler üzerine teksif edilmelidir. Çünkü bunu bir itiyat ve sanat haline getirdikten sonra onları bu yoldan alıkoymak daha güçtür.

Bahsimizde asıl bizim için önemli olan nokta memleketimizde aile ve okulun dışında bulunan ve çocukları suç işlemeğe sevk eden âmiller nelerdir. Şimdi biraz da bu işi inceliyelim :

Bizde çocuklar tarafından işlenen suçların başında adam öldürme, şeref ve namusa karşı işlenen suçlar geldiği için, çocuklar tarafından işlenen suçların sebepleriyle de mücadele mezkür suçlara münhasır olmalıdır. Memleketimizde küçük suçlular daha ziyade küçük muhitlerde bulunmaktadır. Bu muhitlerde ise serserilik ve dilencilige raslanmaz. Bizdeki küçükler tarafından işlenen suçların ekserisi bir kavgadan meydana gelmektedir.

Memleketimizde çocuklar tarafından en çok işlenen suçlar arasında adam öldürme ve irza geçme gelmekte ise de adam öldürmeye dair bazı adedi bilgilere rasladıkça da irza geçmeğe dair hiç bir şey elde edemedik. Bu hususta tatbikattaki müşahedemiz, kız kaçırmalar ve irza geçmeler ekseri ahvalde evlenme maksadiledir. Bunun için bizdeki evlenme yaşının diğer memleketlerden daha aşağı olmasını hayretle karşılamamalıyız. Bizdeki bozuk mesken şartları cinsi suçların daha çok işlenmesine sebep olmaktadır. Bu yolda alınacak tetbir mesken şartlarının islahına bağlıdır.

II — Çocuklar tarafından kesretle işlenen suçlar ve işleniş tarzları :

Burada konumuzu iki kısma ayırarak incelemeyi muvafık bulduk. Evvelâ yabancı memleketlerde sonra da Türkiye'de çocuklar tarafından kesretle işlenen suçları birtakım istatistiki araştırmalara müsteniden izaha çalışacağız :

A — Yabancı memleketlerde :

Yabancı memleketlerde çocuklar tarafından işlenen suçların başında hırsızlık gelmektedir.

Jules Jolly'nin, —Société Generale Des Prisans'a— çocuk suçluluğunun sebeplerine mütaallik olmak üzere verdiği raporda suçlu çocukların 4/5 i serseri, dilenci ve hırsız olduğunu tebarüz ettirmektedir. Yine 1903 Paris'te, 976 çocuktan 404 serserilikten, 80 ni dilencilikten, 324 ü ise hırsızlıktan zabıtaca yakalanmıştır. Ayrıca 1901 yılında Fransa'da yapılan istatistikte 5006 suçlu çocuktan 3193 nün hırsızlıktan 174 nün serserilikten, 112 sinin de dilencilikten cezai takibata maruz kaldığını göstermektedir.

Georges Paul — Boncour'un 300 suçlu çocuk üzerinde yapmış olduğu anketde hırsızlığın başta geldiğini göstermekte ve hırsızlık fiiline düşen nisbeti yüzde 54 olarak ifade etmektedir (44).

1919 - 1932 yılları arasında adi hırsızlıktan mahkûm olmuş bulunan çocukların miktarı diğer bütün suçların yüzde 50 ile 65 i nisbeti arasındadır.

Çocuk suçlarını önlemek ve onun kaynağını kurutmak meselesi üzerinde düşünülürken bu vakıayı gözönünde bulundurmamak lâzımdır (45).

Almanya'da 1907 - 1917 yılları arasında çocuk suçluluğuna mütaallik istatistiklerin tetkikinden hırsızlığın, çocuk suçluluğunun başında geldiğini müşahede mümkün olduğu gibi, İsviçre, İtalya, Macaristan ve Yunanistan'da yapılmış olan istatistiklerde aynı sonucu vermiş bulunamaktadır (46).

B — Türkiye'de :

Türkiye'de memleketin bütününe şâmil bir araştırma henüz yapılmadığı için, çocuk suçluluğuna ait mevzii araştırmalar izahatımızın kaynağını teşkil edecektir. Türkiye'de çocuklar tarafından işlenen suçların başında yabancı memleketlerdekinin aksine olarak adam öldürme gelir.

Hilmi A. Malik'in suçlu çocuklara mütaallik hazırladığı eserin sonuna koyduğu cetvelde 732 küçük suçludan, 310 u adam öldürmeden, 139 u ir-

(44) Şensoy: s. g. m. Sf. 106.

(45) Tanju: s. g. e. Sf. 28.

(46) Tan: s. g. e. Sf. 428.

MİLLETLERARASI TANINMIŞ GEMİ TASNİF MÜESSESELERİNİN YABANCI HUKUKTAKİ DURUM VE MESULİYETLERİ

İsmail Hakkı A Y I K
Alanya Yargıç Yardımcısı

PLÂN :

- I — Giriş :
- II — Gemilerin sınıflanması ihtiyacı ve tasnif müesseseleri.
- III — Tasnif müesseseleri, bir istihbarat acentası değildir.
- IV — Tasnif müesseselerinin nüfuz ve ehemmiyeti ve alâkalı mevzuatımız.
- V — Başlıca tasnif müesseseleri.
 - A — Lloyd's Register.
 - B — Bureau Véritas.
 - C — Diğer tasnif müesseseleri.
- VI — Tasnif müesseselerinin faaliyet mevzuları.
 - A — İstihbarat ve neşriyat hizmeti.
 - B — Tasnif hizmeti.
 - C — Kontrol hizmeti.
- VII — Tasnif müesseselerinin mesuliyeti ve ademi mesuliyet kayıtları.
 - A — Ademi mesuliyet kayıtları.
 - B — Müesseselerin muhtelif münasebetlerine göre mesuliyetleri
 - a — Müessesenin donatan ile münasebeti.
 - b — Müessesenin aboneli sigortacı ile münasebeti.
 - c — Müessesenin üçüncü şahıslarla münasebeti.

667

Bibliyografya

- CH. LYON-CAEN, L. RENAULT : Traité De Droit Commercial.
(Cilt V, No. 549)
- MARCEL DOMAS : L'Assurance Maritime au Lloyd's
Histoire, Organisation, Commentaire
de la polis.
(Thèse, Paris, 1936)
- VİCTOR DOVER-D. FARROW : A. Handbook to Marine Insurance.
(terc. Bedii İ. Yazıcı)
- MAZHAR NEDİM GÖKNİL : Deniz Ticaret Hukuku.
(İst. 1946, 3 üncü tabı)
- GEORGES RİPERT : Droit Maritime.
(Cilt : I, 1923, 3 üncü tabı)
- GEORGES RİPERT : Précis De Droit Maritime.
(1939, Dalloz)
- YVETTE SAUNIERE : Le Bureau Véritas Société Interna-
tionale de Clasification de navires
et d'aéronefs et sa responsabilité.
(1932, R. Sirey)
- Denizde Can ve Mal Koruma Hakkında Kanun. 14/6/946 T. ve 4922
sayılı.
(Düstur : Tertip 3, Cilt 27, S. 1258, Resmî Gazete No. 6333).
- Gemilerde Yolcuların Sıhî Emniyeti Hakkında Nizamname. 28/1/
943 T. ve 2/19331 sayılı.
(Düstur : Tertip 3, Cilt 24, S. 352, Resmî Gazete, No. 5316).
- Ticaret Gemilerin Teknik Durumları Hakkında Tüzük. 11/2/948
T. ve 3/7040 sayılı.
(Düstur : Tertip 3, Cilt 29, S. 908, Resmî Gazete, No. 6884).
- Ticaret Gemilerinin Teknik Durumları Hakkındaki Tüzüğün 76
ıncı maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında Tüzük. 19/6/1950 T.
ve 3/11415 sayılı.
(Resmî Gazete, No. 7549).

de Classification) Tasnif şirketleri ismini taşıyan bir takım hususî müesseseler vücut bulmuştur. Bu müesseseler tarafından neşredilen ve gemilerin sınıflarını yani onların yaşlarına; inşa tarzlarına, yapıldıkları malzemeye ve saireye göre değişen muhtelif malûmatı ihtiva eden kitaplara (Gemi Tasnif Sicili) denir (1).

II — Gemilerin sınıflanması ihtiyacı ve tasnif müesseseleri.

Gemi tasnif müesseselerinin en lüzumlu oldukları saha deniz sigortası sahasıdır. Sigortacı gemiyi hattâ yükü sigortalamadan evvel geminin yaşı, kıymeti ve sağlamlık derecesi hakkında sarih malûmat sahibi olmak ihtiyacındadır. Deniz sigorta mukavelesinde, rizikoya mâruz bulunan geminin kıymet sınıfı (kotu) âzamî ehemmiyeti haizdir. Çünkü birinci sınıf çelik bir geminin, eski bir tıramp gemiye nisbetle çok daha iyi bir riziko olduğu şüphe yoktur. Binaenaleyh sigortacı primi, geminin sınıfına başka deyimle geminin arzettiği rizikonun derecesine göre tesbit edilecektir (2). Kara sigortalarında, sigortacılar alekser ihtiyaç duydukları malûmatı; kendi acentaları vasıtasıyla topladıkları gibi, bizzat sigortalının vereceği beyanatından da elde etmek imkânına maliktirler. Şüphesiz deniz sigortacıları da bu istihbarat vasıtalarını ihmal etmemekle beraber, büyük bir kıymet taşıyan ve türlü tehlikelere mâruz bulunan gemiler hakkında daha ince ve mütekâmil bir ekspertize daima ihtiyaç hissetmişlerdir.

Görülüyor ki geminin sınıfı, sigorta mukavelesinin inikadına ve hükümlerine müessir esaslı bir unsurdur. Tasnif müesseseleri aşağıda göreceğimiz gibi her ne kadar sigortacılar âleminde vücut bulmuşlarsa da bu müesseselerin bütün deniz ticareti âlemine temin ettiği faydalar hudutsuzdur. Filhakika diğer taraftan başka mukavelelerde dahi geminin sınıfı önemli bir rol oynar. Gemi inşaat ve satımı mukavelelerinde, inşa olunacak geminin, tasnif müessesesinin muayyen bir kotunu alması şartı, veya satılan geminin muayyen bir kota dahil bulunması keyfiyeti her zaman mukavelelere dercediliyor. Bu şart geminin teslimi halinde emniyet verici bir unsur rolünü oynamaktadır. Bu suretle saklı ayıpların mevcudiyeti önlenmiş olur.

Navlun mukavelelerinde dahi geminin kotu gözönünde bulundurulur. Meselâ birinci sınıf tasnif edilmiş bir gemi muhtelif sebeplerden kiracının menfaatine uygun olduğundan kolay müsteri bulur (3). Binaen-

(1) Lyon - Caen et Renault: *Traité De Droit Commercial*, C. V. Nu. 549.

(2) Mazhar Nedim Göknil: *Deniz Ticaret Hukuku*, 1946, S.. 46.

(3) Mazhar Nedim Göknil: a. g. e. S.. 46.

Georges Ripert: *Droit Maritime*, C. I, Nu. 320.

670

aleyh bir donatan yük cezbedebilmek için gemisini daima klasifive ve tamirli bulundurmaya mecburdur.

Tasnif müesseselerinin lüzumu hakkındaki bu sözlerimize ilâve edelim ki, bugün deniz aşırı ticarete işleyen gemilerin adedi o kadar çok iken, gemi sicilleri olmadan her hangi bir gemi hakkında esaslı ve kâfi malûmat elde etmek, hiç bir sigortacı veya bir gemi kiralamak isteyen tüccar ve simsar için mümkün olamazdı. Bunun için tasnif sicilleri dünya gemilerinin çok kıymetli bir kaydını teşkil eder. Bu suretle tasnif müesseselerinin rehberliği altında kiracı veya gönderen ihtiyacına uygun bir gemi bulabilir.

Nihayet, bu müesseseler tarafından gemilerin kayıtlarının tutulması ve daimî bir kontrole tâbi olmaları türlü hilelerin yapılmasını önlemiş, binnetice deniz ticareti sahasında can ve mal emniyetini temin etmiştir denebilir.

III — Tasnif müessesesi bir istihbarat acentası değildir.

Tasnif müesseseleri kara ticareti sahasında rast geldiğimiz istihbarat müesseseleri ile mukayese edilemez (4).

Alelâde istihbarat acentalarının karakteristik vasıfları acaba nelerden ibarettir? Bunların gayesi talep üzerine itimada şayan bir malûmatı ita etmek şeklinde tecelli eder. Bu malûmat muayyen bir şahsın ticarî kredisi veya eda kabiliyetine ait olabileceği gibi başka elemanlara da şâmil bulunabilir. Meselâ muayyen bir şahsın hususî hayatına mütaallik bir malûmat, müstakbel bir gelinin ekonomik ve ahlâkî durumu hakkındaki malûmat olabilir.

Tasnif müessesesinin gayesinin bir istihbarat acentasının faaliyetine bir yakınlık arzettiği her zaman görülebilir. Bununla beraber, müessesese tasnife tâbi tuttuğu gemi veya inşaat malzemeleri hakkında cevabî malûmat verirken bunlar üzerinde mütaaddit muayeneler yapar, daimî bir nezaret tesis eder. Mühendislerin, mühendislerin mütalâalarına müracaatta bulunur. Müessesese hakikati elde etmek zımında, bir hakikat kaynağı olarak, umumî şâyiaları söylentileri nazarı itibara almaz. Geminin ta başlangıçtan sonuna kadar inşaat tarzını kontrol eden müessesese hangi malzemenin istimal edildiğini takdir eder. Ve bu şekilde geminin sağlamlığı hakkında isabetli bir karar verir. Bu itibarla müessesesinin alelâde bir istihbarat acentasının faaliyetine benzer bir hizmet görmediği aşîkârdır (5).

(4) Mazhar Nedim Göknil: a. g. e. S. 46.

(5) Yvette Saunière: Le Bureau Véritas Société Internationale de Classification de navires et d'aéronefs et sa responsabilité. 1932, S. 237.

Diğer taraftan tasnif müesseseleri, gemilerin tasnifi ile iktifa etmeyip onların nezareti ile de alâkadar oldukları ve gemilerin zaman içinde eskime seyrini takip ettikleri ve uğradıkları zararları kaydettikleri göz önünde bulundurulursa istihbarat müesseselerine nisbetle tasnif müesseselerinin faaliyetlerinde geniş bir çeşitlilik görülür. ki bu da onu, istihbarat bürolarından ayırır.

IV — Tasnif müesseselerinin nüfuz ve ehemmiyeti.

Bugün, gemilerin tasnifine mütâallik muamelelerin milli hudutları aşarak milletlerarası bir mahiyet taşıdığı ve bütün medeni memleketler mevzuatı tarafından nizamlandığını görmekteyiz. Gerçi, bu tasnif muameleleri gayri resmidir. Fakat sayın hocamız Profesör Mazhar Nedim Göknil'in dedikleri gibi «Hakikatte bu müesseseler, o derece ehemmiyet peyda etmişlerdir ki, sınıfları ve nizamları, inşaatçı, amatör, sigortacı... bütün denizcilere kendisini tanıtmıştır.» Ve «belki müsbet kanunlardan daha yüksek bir hâkimiyet tesis etmiştir (6).

Son zamanlarda bu müesseseler ve gemilerin tasnifi muameleleri yarı resmî (quasi officiel) bir mahiyet iktisap etmiştir.

Esasen gemilerde, bazı emniyet tedbirleri alınmasını temin etmek ve onların denize elverişlilik derecesine nezaret etmek meselesi mevzu bahis olduğu zaman tabii olarak bir tasnif ameliyesine tevessül edilmiştir. İngiltere'de, 1867 tarihli kanunun talep ettiği yük haddini tesbit vazifesini Board of Trade (İngiliz Ticaret Nezareti), bu müesseselere bırakmıştır. Fransa'da 17 Nisan 1907 tarihli kanun, Bahriye Nezaretince tanınmış bir tasnif müessesesi tarafından birinci sınıf tavsif edilmiş olan gemileri, sefere çıkarmadan evvel yapılacak muayeneden ve bu sınıfı muhafaza ettiği takdirde, muntazam fâsılalarla yapılan devri muayenelerden muaf tutar (7).

Aynı kanun, bu müesseselerden bir franc-bord sertifikası istihsal etmiş olan gemileri, azamî yük haddini tespit ettirmekten muaf tutar. 9/Eylül/1908 tarihli nizamname ile Lloyd's Register ve Bureau Veritas resmen tanınmıştır (8).

İtalya'da 18/Kasım/1919 tarihli nizamname, Registro Navale Italiano'yu bir tammü müessesesi şekline sokmuştur. İtalya'da yalnızca bu sicile kaydedilen gemiler, devlet tarafından verilen prime hak kazanırlar.

(6) Mazhar Nedim Göknil: a. g. e., s. 46.

(7) Lyon-Caen et Renault: a. g. traité, Nu. 549.

(8) Georges Ripert, Droit Maritime C. I, Nu. 321.

100/672

Adı geçen tüzük mütaaddit maddelerinde ticaret gemilerinin tekne durumunun, ana makine ve kazanları ile her türlü yardımcıları ve teferuatı, elektrik ve hamule soğutma veya dondurma tesislerinin, milletlerarası mütaamel gemi tasnifi kurallarına uygun olacağını tasrih etmiştir (madde 12, 21).

Denizde can emniyetinin korunması hakkında Londra'da 1929 yılında akdedilen milletlerarası sözleşmeye katılmamız 11/1/1950 tarih ve 5512 sayılı kanunla kabul edilmiş ve aynı kanunla bu sözleşme ve ilişik ekleri onanmıştır. İlâve edelim ki milletlerarası sözleşmeye katılmamıza ve bu sözleşmenin onanmasına dair olan kanuna gelinceye kadar ki mevzuatımızın ihtiva ettiği kaideler, bu mukavele hükümlerine nazaran bir aykırılık arzetmediklerinden yukarıda mevzubahs ettiğimiz hususlarda esaslı bir değişiklik olmamıştır (10).

V — Başka tasnif müesseseleri :

Bugün bir çok memleketlerde tasnif müesseselerinin kurulmuş olduğu görülmektedir. Fakat bunlar arasında milletlerarası bir kıymet taşıyan ve dünya ölçüsünde tasnif muameleleri yapan yalnız iki müessese vardır. İngiltere'de Lloyd's Register, Fransa'da Bureau Véritas. Bu iki müessese nin deniz aleminde nüfuz ve tesirlerini aşağı yukarı herkez bilmektedir. Hatta millî hudutlar dahilinde faaliyette bulunan diğer tasnif müesseseleri, kendi memleketlerinde dahi bu büyük şöretlerin rekabetine maruzdurlar. Nitekim, bu nüfuz ve tesiri, bu müesseseler tarafında intihap edilmiş ve onlara bir yakınlık ifade eder tarzdaki isimlerde dahi görmek mümkündür. Véritas Austro Hongrois, Véritas Hellene, Norske Véritas, Germanischer Lloyd, gibi (11).

A — Lloyd's Register : Llyod, gemi tasnif müesseselerinin en eskisidir. Onu; Lloyd İngiliz sigortacılar birliği ile karıştırmamak için Lloyd's Register diye isimlendirmişlerdir. Gerçi menşeleri aynıdır. Ve halâ onun tahsisatı ile yaşar. Fakat bu iki müessese tamâmile ayrıdır (12). Onun adı, 17 inci asırda, Londra trower, street'te gemicilerin ve sigortacıların toplandığı bir kahvehane işleten Edward Lloyd'a kadar varır. O zaman Lloyd kahvehanesinde, deniz haberleri bir kürsüden yüksek sesle okunurdu. Bu zamanla 1696 senesinde «Lloyd's Newe» adını taşıyan ve haftada üç defa dağıtılan bir neşriyata inkılâp etti. Bu gazete denizle ilgili bir çok haber-

(10) Ticaret gemilerinin teknik durumlar hakkında Tüzük. Düstur Terfih 3, Cilt 24, S. 352, Resmî Gazete 6884.

(11) Yvette Saunier: a. g. eser. s. 233.

(12) Georges Ripert: Précis De Droit Maritime. Nu. 50.

lar yanında «giden gelen gemilerle, vukua gelen kazaları bildiren bir liste ve her türlü gemi haberlerini» veriyordu. Bu gazeteler zamanla bir deftere geçirilip toplandı. (Lloyd's List) ve çok geçmedi bu defterlerin bir idaresi oldu ve defterleriyle beraber Londra borsasına nakletti. Borsada sigortacılar gemileri tasnif için bu deftere resmen müracaata başladılar.

Lloyd kahvehanesinin ilk günlerinde sigortacıların tuttukları ve el yazısı ile yazılan bu defterler veya «gemi listeleri» bugünkü gemi sicillerinin selefi oldukları şüphesizdir. Bugün bu defterlerden ele geçen matbu en eski nüsha 1764 tarihlidir. 1760 sicilleri Lloyd's sigortacıları tarafından kurulan bir heyetçe tanzim olunduğundan «sigortacılar sicili» adıyla anılır (13). Bu sicilde başlangıçta, geminin yaşı en mühim unsur olarak kabul ediliyordu (14). İnşa yeride biraz nazarı itibara alınıyor, Thames'de yapılan gemiler tercih olunuyordu (15). Oldukça sıkı bir surette tatbik edilen bu usulün husule getirdiği memnuniyetsizlik neticesinde gemi sahipleri 1798 de ayrı bir sicil (Shipowners Register = Donatanlar Sicili) kurmuşlardır. Bu sicilde geminin muhafaza suretinin yaştan ziyade nazarı itibara alındığı görülür.

Bu suretle donatan ve sigortacılar ayrı ayrı siciller tutmaya başlamışlardır. Donatanlar, sigortacılar sicilinde yaş unsuruna aşırı bir ehemmiyet atfedildiğine, sigortacılar ise donatanlar sicilinde fazla gevşek davranıldığına kani idiler. Donatanlar sicili başlangıçta gördüğü rağbete rağmen, tasnif sisteminin pek sıkıcı olmamasından dolayı zamanla fena şöhret kazandı.

Nihayet bu iki sınıf menfaatlerinin çarpışması neticesinde yeni bir sicil idare etmek üzere, gerek donatanların ve gerekse sigortacıların idari nüfuzundan müstakil bir teşekkül kurulması arzu edildi ve yeni bir muayene ve tasnif usulü kabul edilerek, 1834 senesinde (Lloyd's Register of British and foreign shipping = Lloyd's Britanya ve Ecnebi Gemiler Sicili) kuruldu. B usicil o vakitten beri sigortacılar, tüccarlar ve gemi sahiplerinden mürekkep muvazeneli ve tarafsız, temsili bir heyet tarafından idare edilmektedir (16).

(13) Victor Dover - D. Farrow: A. Handbook to Marine Insurance. s. 17.

(14) Georges Ripert: Droit Maritime. Nu. 326.

(15) Victor Dover - D. Farrow: a. g. eser. s. 17.

Müellif Dover'in dediği gibi geminin sınıfında yaş büyük bir rol oynarsa da nazarı itibara alınması lâzım gelen husus bundan ibaret değildir. Yeni bir gemi inşaat tarzındaki dikkatsizlik, malzemesinin fenalığı veya uzun müddettir tamir edilmemiş olması dolayısıyla çok daha eski bir gemiye nisbetle daha fena durumda bulunabilir.

(16) Victor Dover - D. Farrow: a. g. eser. s. 216.

228 678

Bugün İngiltere'de Lloyd's Register'in büyük bir nüfuzu vardır. Hatta bir ara ona resmi bir hüviyet bahsetmek fikri bile yer almıştır. Fakat bu şekil değiştirmeye İngiliz liberal fikirleri mâni olmuştur (17).

Bugün Lloyd's Register'de dünyadaki 100 tondan yukarı bütün serinelere (Amerika'nın büyük göllerinde işleyen ahşap sefineler müstesna) mukayyet bulunur (18). Lloyd's Register of British and Foreign, senelik olarak üç cilt halinde intişar eder (19). Sicilin en çok kullanılan kısmı buharlı gemiler kitabıdır. Burada her gemi için çeşitli malûmatı ihtiva eden 15 sütun mevcuttur.

B — Bureau Véritas :

Lloyd's Register, gemi yekünü itibarile en fazla gemileri tasnif eden bir müessese olmakla beraber onun müşterilerinin ekserisinin İngiliz olduğu görülür. Halbuki buna karşılık Bureau Véritas'ın milletlerarası tesiri daha büyüktür. (20).

1828 tarihinde sigorta şirketlerinin geçirdikleri buhran sırasında Anvers'de (Bureau de Renseignements pour les assurances Maritimes — Deniz Sigortaları için istihbarat Bürosu) kurulmuş ve bu teşekkül tarafından «Lloyd Français» isminde bir sicil neşredilmiştir. 1829 da bu istihbarat ajansı, Bureau Véritas ismini alarak bir tasnif müessesesi şekline münkâlip olmuştur. 1832 de idare merkezi Paris'e naklonulmuş Lloyd's Register'e bir rakip olabilmesi için uzun seneler lâzım gelmiştir. «1870 senelerinde Lloyd's Register'le mânasız bir rekabete girişmiş gemileri cezbetmek için her iki müessese de yersiz müsamahalarda bulunmuşlardır (21).

Bureau Véritas başlangıçta dahiideki rakiplerile, armatör ve gemi inşaatçıları ile büyük mücadelelerde bulunmuştur. Bugün bunlar nihayete ermiş ve Véritas milletlerarası en büyük istihbarat ve tasnif müessesesi haline gelmiş faaliyet sahasını da gemilerden başka tayyarelerin, otobüslerin, makina ve motörlerin inşa ve sınıflanmasına ve gayrimenkullerin inşaatını kontrol gibi mevzulara mütâallik olarak genişletmiştir (22).

C — Diğer tasnif müesseseleri :

Milletlerarası nüfuz ve şöreti haiz bulunan bu iki tasnif müessesesinden maadda, kendi millî hudutları arasında faaliyette bulunan müesseseler

(17) G. Ripert: Droit Maritime, C. I, Nu. 323.

(18) Büyük göllerde işleyen ahşap gemiler Great Lakes Reister'e kayıtlıdır.

(19) Ciltlerin muhteviyatı hakkında bakz. V. Dover - D. Farrow, s. 216.

(20) G. Ripert: Droit Maritime, C. I, Nu. 324.

(21) Victor Dover - D. Farrow: a. g. e., s. 220.

202 b76

talep eden armatörler ve muayyen bir kota dahil olan bir gemi teslim etmeği taahhüt eden gemi inşaatçılarıdır (26).

B — Tasnif hizmeti :

Tasnif şekilleri müesseselere göre değişmektedir. Başlangıçta gayet basit olmalarına rağmen zamanla giriftleşmiştir. Eskiden Lloyd's Register gemileri, yaş itibarıyla üç sınıfa tasnif ederdi. Bugün ise istenen malumat yalnız yaşa değil başka cihetlere de taallük etmektedir (27). Filhakika Lloyd's Register'de kuruluşundan itibaren işi evvelâ tahta, sonra demir, daha sonra da çelik teknelere mahsus olmak üzere muayyen kaidelere göre yapılagelmiştir. Tasnif şartları, deniz mimarlığı ve gemi inşaatındaki terakülere göre zaman zaman ayarlanmıştır.

Kot, geminin inşaat tarzına göre değişir. Ve her müessesenin kullandığı ayrı ayrı sembolik alâmetler, harfler ve şifreler ile gösterilir. Lloyd's Register de mükemmel gemilere mahsus 100 AI sınıfı vardır. Ve halen gemiler bu sınıftan aşağıya doğru tasnif edilmektedir (28).

Lloyd's Sicili kaidelerine göre, birinci sınıf sefineler 100 AI ile işaretle edilir. Baştaki malta haçı tekne ve teçizatın Lloyd's Register eksperlerinin nezaret ve kontrolü altında inşa ve monte edildiğine işarettir. Bütün remiz ancak Lloyd's Register komitesinin vazettiği bütün şartları yerine getiren tekneler için kullanılır.

Vérité sicilinin en yüksek sınıfı 3/3 L. I. I dır (29). Ayrıca Véritasın nezaret ve murakabesi altında inşa edilen gemilere bir yıldız işareti konur (30).

Umumiyetle diğer müesseselerin en yüksek sınıfı Lloyd's Register'in en yüksek sınıfı olan (100 A I) ye muadil sayılır (31). İlâve edelim ki kulla-

(26) G. Ripert: Droit Maritime, C. I, Nu. 328.

(27) G. Ripert: Droit Maritime, C. I, Nu. 326.

V. Dover - D. Farrow: a. g. e., s. 215.

(28) (AI) işareti gemi inşaatının en yüksek noktasını ifade etmez. (A) remzi tekneye, (I) ise teçizata aittir. (AI) işareti alâkalı sefinenin tekne ve teçizatının efficace olduğuna delildir. (A—) ise geminin tamirli, fakat teçizatın gerektiği gibi olmadığını anlatır. (V. Dover... s. 215)

(29) 3/3 işareti birinci sınıf bir geminin 3 bölmesi su ile dolduğu takdirde bile sakin denizde yüzmesi lâzım geleceği düşüncesiyle kullanılmaktadır. (I) harfi geminin cihanşumul seyriseferine müsait olduğunu ifade eden (Long cours) kelimesinin baş harfinden ibarettir. Birinci (I) ise gemide bulunan ahşap aksamın tam efficace olduğuna delâlet eder. (V. Dover... s. 220)

(30) G. Ripert: Droit Maritime, C. I, Nu. 327, Not. 2.

(31) V. Dover - D. Farrow: a. g. e., s. 220.

677

nılan işaretler ve semboller farklı olmakla beraber, bu tasnif tarzı umumi hatları itibarile Lloyd's Register'den Bureau Véritas'a sirayet etmiştir. Diğer tasnif müesseseleride aynı şekilleri istimal etmektedir. Lloyd's Register veya Bureau Véritas'ın birinci sınıfı armatör ve sigortacılar bakımından önemli bir garantiyi teşkil eder (32). Birinci sınıfı ihraz edemeyen bir geminin vaziyeti hakkında daima ciddi şüpheler uyanabilir.

C — Kontrol hizmeti :

Fhemmiyetle işaret etmek lâzımdır ki müessese tarafından kot'un verilmesi, inşaat esnasında bir nezarete ihtiyaç gösterir. Bu itibarla müessese ajanları, gemi tezgâhlarına girerler. Lloyd's Register, Kot'u verebilmesi için geminin inşaatı esnasında yapılmış beş muayeneye lüzum gösteriyor. Müessesenin daimi memuru olan eksper-mühendisler tarafından yapılan bu muayeneler neticesinde verilen raporlara müsteniden umumi heyet tarafından gemi tasnif edilir. Donatının bu rapora itiraz hakkı vardır.

Tahtadan yapılan gemiler hakkında verilen kot, onun inşaat tarzına göre yalnız muayyen bir zaman müddeti için hüküm ifade eder. Geminin evvelden derpiş olunan yaşa vusulü halinde, yapılacak bir muayeneden sonra lüzum gösterilecek tamiratın yapılması üzerine verilen kotu temdit edebilir.

Demirden veya çelikten gemiler hakkında verilen kot'lar ise bilâkis muayyen bir zaman müddetile takyit edilmemişlerdir. Fakat gemi, daimi olarak bu kot'u muhafaza edebilmek için hasar ve tamir hallerinde müessesenin muayenesine tâbidir (33). Bu halde kuru havuza çekilen gemiyi Register'in eksper-mühendisleri ziyaret ederler ve tamir dolayisile açılan her tarafını muayeneden geçirirler. Klasifiye bulunan bir geminin bu muayenesi neticesinde, tamir hususunda yapılacak tavsiyelere riayet olunmalıdır. Esasen bilâhare bu tavsiyelere riayet edilip edilmediğini tespit için bir muayene daha yapılır ve bunlara riayetsizlik geminin sınıfının silinmesini intaç edebilir.

Bu türlü icap ettikçe yapılacak muayenelere müessese tasnif edilmiş bütün gemiler tâbidir. Ancak müessese tarafından birinci sınıf olarak tavsif edilen gemiler bu sınıfı muhafaza edebilmek için bu istisnai muayenelerden başka ayrıca devri muayenelere de tâbidirler. Meselâ Lloyd's sicilinde 100 A I sınıfına dahil gemiler 4, 8, 12 yaşlarında ve şayet klâsifiye kalacaklar ise bilâhare gene her dört senede bir hususi bir muayeneye tâ-

(32) G. Ripert: Droit Maritime, C. I, Nu. 326.

(33) G. Ripert: Droit Maritime, C. I, Nu. 327.

679

bi tutulur. İlk üç muayeneye 1 numaralı muayene denir. Bunu mütaakip 16, 20, 24 yaşlarında yapılacak olana 2 ve sonrakine 3 numaralı muayene denir. Bunlardan herbiri evvelkine nisbetle daha dakik bir muayene teşkil eder. O kadar ki 2 inci üç numaralı muayeneye sıra gelince yani gemi 24, 26 yaşlarında iken dış kaplamanın bazı yerlerinden delikler açılarak mütaaddit kalınlıkların muhafaza edilmekte olduğunun ve ciddi bir çürüme vukua gelmediğinin eksper-mühendise ispatı gerekir (34).

İlave etmeliyiz ki, bu hususi muayenelerin icrasını mümkün kılmak için müessesenin nizamnamesinde muayyen olan mühletler içinde donatan tarafından mürcaaat edilmelidir.

Görüyoruz ki müessese tarafından, gemisi birinci sınıf tasnif edilmiş olan odnatan birtakım mükellefiyetlere tâbi tutuluyor demektir. Bu vaziyetler karşısında bazan donatan muayene zamanının geldiğine dair bir ihbariyeye aldığı halde, mezkûr sınıfın idamesinin çok pahalıya mal olduğunu veya gemisini başka bir yere tasnif ettireceğini ileri sürerek teknesini klâsifiye tutmak istemediğini veya klâsının geri alınmasını istediğini müesseseye bildirir. Müessese sicile buna göre kayıt düşürür. Bazan donatan gemisini muayene ettirmek için müracaatta çok gecikir ve verilen müddetten yersiz surette istifade edebilir. Bu halde cari kaidelere riayet olunmamış demektir ki; geminin sınıfı sicilden silinir. Veyahut gemi arızalanmış olup da müessesenin eksper-mühendislerine göre tamamilen tamir edilmedikçe sınıfını muhafaza edemeyeceği bildirildiği halde, donatan bu tamirleri yapmazsa sınıfı çizilir.

Şuna da işaret edelim ki, bazı gemiler mütaaddit sicillerde klâsifiye bulunurlar. Bu takdirde geminin mütaaddit sicil idareleri tarafından yapılacak muayeneleri geçirmesi lâzımdır (35).

Bu muayeneler neticesinde gemi müsbet bir durum arzederse bir denize elverişlilik şahadetnamesi (Certificat de Navigabilité) verilir. Geminin denize elverişliliğine mütallık bu daimi nezaret tasnif müesseselerinin ajanlarının mühim vazifelerini teşkil eder (36).

VII — Tasnif müesseselerinin mesuliyeti ve ademi mesuliyet kayıtları:

Gemi tasnif müesseselerinin gemi inşaatına nezaret, gemi tasnifi, istisnai ve deyri muayenelerin icrası, istihbarat ve sicillerin neşriyatı gibi geniş ve çeşitli faaliyetleri mevcuttur. Bu faaliyetlerin de gerek müessesenin, gerek eksper ve mühendislerinin ve ajanlarının bir hatasından ve

(34) V. Dover - D. Farrow: a. g. e., s. 217.

(35) V. Dover - D. Farrow: a. g. e., s. 220.

(36) G. Ripert: Droit Maritime, C. I, Nu. 327.

Müessese ile alâkalı şahsın durumuna göre ayrı ayrı incelemeyen evvel, umumi olarak bu kayıtların muteberiyeti ve ademi muteberiyeti hakkında iki telâkkinin doktrin ve içtihatlarında mevcut olduğuna işaret etmeliyiz.

Ademi mesuliyet kayıtlarının muteberiyetini kabul etmeyen telâkkinin taraftarları, irade prensibinden hareket etmektedirler. Mademki kayıtlar diğer tarafın iradesinin mahsulü olarak ileri sürülmemiştir. Bunun muteberiyetine hukuken mesâğ yoktur. Böyle bir kaydın diğer tarafca kabul edilmiş bulunduğunu iltizam etsek bile, her türlü ihmal ve kusurların tevliht edeceği mesuliyetten peşinen feragat etmek, ahlâkî mülâhazalarla telif edilemediği gibi âmme intizamına da aykırıdır, deniyor (40).

Ademi mesuliyet kayıtlarının muteberiyeti hakkındaki telâkkiye gelince buna göre; kayıtlar hüküm ifade eder, çünkü akit serbestisi prensibi (Fransız Medenî Kanunu madde 1134) bunu âmirdir. Nitekim mevzu hukukun, bazı hallerde buna cevaz verdiğine dair Fransız hukukundan misaller veriliyor, ve meselâ bey aktinde, bahriyelilerin ihtiyat sandıklarında, kara nakliyatında, ademi mesuliyet kaydına cevaz verildiği görülüyor. Ve kusurların sigortalıması nasıl hukuken tecviz ediliyorsa kusurdan mütevellit mesuliyetin de peşinen bertaraf edilmesine cevaz verilmelidir (41) deniyor.

İlâve edelim ki Jurisprudence ademi mesuliyet kayıtlarının mutlak kıymetini kabul etmiyor. Muhtelif münasebetlere göre bunlara aşağıda temas edeceğiz.

B — Müesseselerin, muhtelif münasebetlerine göre mesuliyetleri.

Müessese ve alâkadarlar arasındaki münasebetlerden doğan mesuliyetleri ayrı ayrı tetkik edelim. Gemi tasnif müesseseleri, tasnif meselesi etrafında donatan ve gemi inşaatçısı ve istihbarat ve neşriyat meselesi etrafında da sigortacı ve yalnız sicilli tetkik eden her hangi bir alâkadar ile münasebettar bulunmaktadır.

a — Müessesenin donatan ile münasebeti; Ripert'e göre müessese ile donatan arasındaki mukavele hususî bir mahiyet arzeder. Tasnif müessesesi her ne kadar hususî ve müstakil bir müessese ise de nizamnamesi ne uygun olarak donatan tarafından yapılan bir geminin muayenesi talebini reddetmekte serbest değildir. Zira hakikatte onun istisnai durumu, fiilî bir inhisar arzeder. Ehemmiyetli ve bir çok neşriyatı dolayısıyla

(40) Yvette Saunière: a. g. e., s. 272.

(41) Yvette Saunière: a. g. e., s. 274.

umuma karşı daimî olarak icapta bulunur. Donatanın talebi hukukî olarak ancak bu icabın kabulünden ibarettir.

Donatan tarafından talep edilmiş olan geminin inşaatına nezaret etmek keyfiyetinin tasnif müessesesine havale edilmesi halinde; donatan ile tasnif müessesesi arasında bir vekâlet veya hizmet mukavelesi vardır. Buna göre müessese ajanları tarafından ika edilmiş hatalardan mesuldür. Fakat bu mesuliyeti yalnızca, kendisine isnad edilebilen nezaret kusuru için mevcuttur. Halbuki müessese geminin plânlarını değil, kullanılmış malzemenin doğruluğunu taahhüt eder. Buna göre o, malzemenin vasfına taallük eden inşaat ayıbından mesul tutulabilir.

Müessese, muayenelerin icrası esnasında yapılan hatalardan da prensip itibarıyla mesuldür. Bu muayeneleri yapan eksperler müessesenin ajanlarıdır. Ve mesuliyeti taahhüt ederler. Fakat ancak eksperin nizamnameye aykırı hareket etmesi halinde bir hata vardır. Zira donatan tarafından kabul edilen bu nizamname taraflar arasında bir kanun teşkil eder. Ve müessesenin vecibelerini tâyin eder.

Tasnif müessesesi bütün bu güçlüklerden kurtulmak için yukarıda da umumî surette işaret ettiğimiz gibi memurların kusurlarından mesul olmaları nizamnamelerine dercediyorlar. Bu kayıtlar Ripert'e göre tamamen müteberdir (42). Mahkeme içtihatları ademi mesuliyet kayıtlarının mutlak kıymetini kabul etmiyor. Fransız Temyiz Mahkemesi 15 Mart 1923 tarihli bir kararında ağır kusur ve hafif kusur arasında makul bir tefrik yapıyor ve tasnif müesseselerinin hile veya ağır kusurlarından dolayı mesuliyetlerini bertaraf edemeyeceklerini beyan ediyor (43).

Tasnif müesseseleri gemiyi tasnif ettikleri sınıfı ile sicillerine geçirmeyi taahhüt ederler. Fakat aynı zamanda nizamnamelerinde hususî istihbarat ajansı olduklarını beyan ederek sicildeki hata ve ihmallerinden dolayı mesul olamayacaklarını kaydederler. Ripert'e göre bir mukavele ile donatana bağlı olan müessesenin ağır kusur halinde, mesul olmamasını kabul etmek müşküldür (44).

(42) G. Ripert: Droit Maritime, C. I, s. 391.

(43) G. Ripert: a. g. Précis, Nu. 51.

(44) G. Ripert: Droit Maritime, C. I, s. 392.

Paris İstinaf Mahkemesi Meşhur Le Gualès de Merzobean hâdisesine mütaallik 11 Şubat 1922 R. li kararında, ayıplı bir gemiye birinci sınıf sertifikası veren Bureau Véritas'ın ağır hatasından mesuliyetini kabul ile 60.000 frank tazminat ödemeğe mahkûm etmiştir. (Yvette Saunière: a. g. e., s. 308)

5168351

b — Müessesenin aboneli sigortacı ile münasebeti. Aboneli sigortacıda, tasnif müessesesine bir mukavele ile bağlıdır. Müessese sigortacıya karşı gemiye nezaret etmeği, onun nizâmî ve istisnâî muayeneleri ni icra etmeği ve doğru istihbaratı bildirmeye taahhüt eder. Bu vekalet veya hizmet mukavelesidir.

Bu mukavelenin esasına göre, bütün ücretli vekiller gibi müessese tabîi olarak bütün kusur, hata veya ihmallerinden mesul olacaktır. (Fransız Medenî Kanunu madde 1991 - 1992). Fakat mukavele nizamnameye atıf yapmaktadır. Ve nizamname ademi mesuliyet kayıtlarını ihtiva etmektedir. ki yukarıda dediklerimize geliyoruz. Ripert'e göre sigortacılarla olan münasebetlerde bu kayıtlar muteberdir. Bir istihbarat ajansı, hata ve ihmallerinden dolayı abonelerine karşı mesul olamayacağını kararlaştırabilir. Fakat müessese hile ve ağır kusurundan mesuliyetini bertaraf edemez (45).

C — Müessesenin üçüncü şahıslarla münasebeti.

Bir de müessese ile mukavele yapmaksızın, müessesenin gemi sicili neşriyatından istifade eden alâkahılar vardır. Bunlar bilhassa sadece sicili satın almayı daha ekonomik bulan abonesiz sigortacılar, gemi alıcıları ve gemi yolcularıdır. Denebilir ki, müessese bu alâkadarları tanımaz ve onlara karşı hiç bir mükellefiyeti ve borcu mevcut değildir. Fakat aynı zamanda, yanlış istihbaratı muhtevi bir bülteni neşretmeğe de müessesenin hakkı olduğu iddia olunamaz (46).

Netice olarak denebilir ki, müessese ile bu alâkadarlar arasında bir mukavele yoktur. Diğer taraftan müessese istihbaratının garantisiz verilmiş olduğunu sicilleri üzerinde sarahaten gösterir. Buna göre müesseseye aleyhine hüküm vermek müşküldür (47). Bununla beraber Fransız

(45) G. Ripert: Droit Maritime, C. I, s. 392.

(46) G. Ripert: Droit Maritime, C. I, 393.

(47) 14 Mayıs 1923 tarihli Dunkerque Mahkemesinin bir kararında mesele şu şekilde vaziedildiğini görüyoruz. Bureau Véritas ile gemi alıcısı arasında, bir hukukî münasebetin mevcut olmaması, Véritas'ın hususî nezareti altında inşa edilen gemide her hangi bir ayıbın zuhuru halinde Bureau Véritas'ın mesuliyetine tevessül etmek için her türlü sebepleri refetmektedir.

Hâdis: Merlin isiminde bir şahıs denize elverişlilik (Navigabilité) derecesi tam olan bir gemi satın alıyor. İrlanda'ya yaptığı ve bir kaç ay devam eden bir balık avı seferinden avdet ederken yeni ve sağlam olarak aldığı geminin omurgasının tamamen çürümüş olduğu görülüyor. Geminin bu hale gelmesi için yaptığı bir kaç aylık seyahat sebep olamayacağı cihetle geminin teslim anında bu fena hâlde olduğunu kabul etmek zarurî oluyor. Bu itibarla Merlin, geminin satıcısı Vennin; ve geminin inşaatına nezaret etmiş olan Bureau Véritas aleyhine

682

TATBİKATTA ASLİ MÜDAHALEYazan : Nejat Aydın **A Y S O Y**

Gerede Sorgu Yargıcı

P l â n

- 1 — Konu,
- 2 — Üçüncü şahsın müdahalesi ve dâvanın ihbarı,
- 3 — Asli müdahale,
- 4 — Müstakil dâva yolu.

1 — Konu :

İnceleme konumuzu aşağıda yazılı Yargıtay kararı ve bununla ilgili hükümler teşkil etmektedir.

Bu tetkike bizi sevk eden Yargıtay Birinci Hukuk Dairesinin 18/11/1948 tarihli ve E: 7243 — K: 5280 sayılı kararında (.....) (İ) nin Yeni Yapar köyü hududu içinde vaki hudutları belli 1838 metre murabbaında bulunan tarlaya nizasız ve fasılasız yirmi beş yıldan fazla bir zamandanberi mutasarrıf bulunduğu bahsile namına tescili talebile hasımsız olarak açtığı dâvaya (M), müddaabihin tapulu malı olduğundan bahsile dâvanın reddi talebile müdahale talebindé bulunarak yapılan yargılama sonunda; müddaabihin tapuda kayıtlı olmadığı ve 25 - 30 senedenberi dâvacının fasılasız ve nizasız malik sıfatile elinde bulundurduğu tapu kaydı ve şهادetle sabit olduğundan dâvacı namına tesciline... ve müdahil (M) yazılı bir dilekçe ile son celsede gelmiş ise de iddiasını isbat için bir belge ibraz etmemiş olduğundan müdahil sıfat ile mahkemeye kabulü hakkındaki talebinin reddine dair Asliye Hukuk Yargıçlığından verilen sayılı ilâmın dairece incelenmesi müdahil (M) tarafından süresi içinde verilen dilekçe ile istenilmiş olmakla gereği düşünöldü :

Karar — Temyiz eden müdahil (M) Asli müdahil olarak dâvaya girmiş ve tescili istenen gayrimenkulün tapulu malı olduğunu iddia etmiş olmasına göre Harç Tarifesi Kanunu uyarınca gereken peşin harç alındıktan sonra bahsettiği tapu senedi kendisine ibraz ettirilerek usulen seçilcek bilirkişiler marifetile münazaalı yere uygulandırmak gerekirken bundan zuhul edilmiş olduğu gibi olması yolsuz ve temyiz itirazları bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün Hukuk Usulü Muhakemeleri Ka-

687

nunun 428 inci maddesi gereğince bozulmasına ve dosyanın mahkemesine geri gönderilmesine ve 620 kuruş temyiz masrafının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 18/11/1948 tarihinde oybirliğiyle karar verildi) denilmektedir.

2 — Üçüncü şahsın müdahalesi ve dâvanın ihbarı :

Bu karar okununca, aslı müdahil ile ilgilenmemek mümkün değildir. Zira Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununumuz üçüncü faslının dördüncü kısmında elli üç - elli sekizinci maddeleri içinde üçüncü şahsın dâvaya müdahalesini düzenlemiş bulunmaktadır. 53 üncü maddede (hakkı veya borcu bir dâvanın neticesine bağlı olan üçüncü şahıs iki taraftan birine iltihak için dâvaya müdahale edebilir) denilmekte ve taraflardan birine iltihak suretile olan bu müdahale fer'i müdahale (Intervention accessoire) diye adlandırılmaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 49 - 52 inci maddelerinde tanzim olunan, iki taraftan biri dâvayı kayıp ettiği takdirde üçüncü şahsa rücu hakkı olduğu mülâhazasında bulunursa, makamına kaim olarak dâvayı takip veya dâvada üçüncü şahıs sıfatı ile kendisine iltihak etmesi lüzumunu o şahsa ihbar etmesi hali ki, dâvanın ihbarı dışında, üçüncü şahsın dâvaya katılmasını ve şekil ve şartlarla neticesini düzenleyen hükümlere bu kanunda rastlanamamaktadır.

3 — Asli müdahale :

Bu durum karşısında, hemen hatıra şu soru geliyor.

Acaba, Yargıtay kararında sözü edilen asli müdahilden maksat nedir?

Soru karşısında, hemen şunu ilâve edelim ki, Yargıtay kararının müdahile ilişen hükümlerini Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun dâvanın ihbarını ve üçüncü şahsın müdahalesini düzenleyen 49-58 inci maddelerinden bir veya bir kaçına dayamak imkânsız görülmektedir.

Bu hal karşısında, yabancı kanunların bazılarında asli müdahale (Intervention princıpile) deye kabul edilen müdahale şekline kadar gitmekten başka çare kalmıyor.

Bilindiği üzere, asli müdahale başlı başına bir dâva zımında müdahaledir. Bu müdahale şeklinde, üçüncü şahıs taraflardan birinin iddiasını kazanması için yardım etmek üzere dâvaya girmez bilâkis asıl dâvanın taraflarını hasım tutarak kendi hakkının üstün olduğunu iddia eder ve kendi lehine hüküm ister.

Yargıtay kararında bahis olunan müdahalede adlandırışı ve izahı bakımından, bu şekilde asli bir müdahale hali göze çarpmaktadır.

Gerçi karar metninden bu kolayca anlaşılıyorsa da, asli mühim olan nokta Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunumuzda düzenlenmediği halde, hiç bir gerekçe gösterilmesine lüzum görülmeden, asli müdahale yolunun yaşayan hukukumuzda ithal edilmesi keyfietidir.

4.— Müstakil dâva yolu:

Burada hemen hatıra şu soru geliyor :

Acaba, Yargıtayca incelenen kararda, müdahale talebi (Müdahil - M - yazılı bir dilekçe ile son celsede gelmiş ise de iddiasını isbat için bir belge ibraz etmemiş olduğundan) bahsile değilde, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununda asli müdahale yolu kabul edilmemesi ve dâvacı hasım gösterilerek açılacak dâvanın bu dâva ile birleştirilmesi talep edildiği takdirde bu hususun düşünülüp bir karar verilmesi ve bu şekilde her iki dâvanın birlikte yürütülmesinin mümkün bulunması gerekçesi ile red olursa idi, —Yargılama sırasında— Yargıtay Birinci Hukuk Dairesi yine aynı kararı mı verecekti?

Buna cevap verebilmek için Yargıtayca incelenen kararın özelliğini de ortaya koymak gerekmektedir. Yukarda da yazılı olduğu üzere mahkeme kararında (müdahil. H. yazılı bir dilekçe ile son celsede gelmiş ise de iddiasını isbat için bir belge ibraz etmemiş olduğundan müdahil sıfatile mahkemeye kabulü hakkındaki talebin reddine) denilmiştir.

Yargı tarafından yazılan gerekçeden müdahale talebinin ret edildiğini anlamak güçtür. Müdahale talebi ret edildiği kararda yazılı olduğu halde, yazılan gerekçenin esas hakkında bir ret kararile bizi karşı karşıya koyduğunda şüphe yok gibidir. Bu halde asli müdahale yolu fiilen mahkemece kabul edilip yargılama yapılarak karar verildiğine göre, asli müdahilin dâvacıyı hasım göstererek mevcut hükümlere göre açacağı dâvanın bu dâva ile birleştirilip yürütülmesi halinde de tarafların durumları yani iddia ve defileri aynı olacaktır. Her iki halde de tarafların menfaatlerinde göze çarpan benzerlik karşısında, süratle dâvanın hallini sağlayacak yolun takibine Harç Tarifesi Kanununun hükümlerine de uymak ve tutulan yolun yani asli müdahalenin gerektirdiği işlemlerin yapılması kaydile devamda faide mülâhaza olunabilir. Fakat daha başlangıçta uzun da olsa kanunî yolun yargıç tarafından benimsenerek takibi ve asli müdahalenin kabul edilmemesinden dairenin bir yolsuzluk görmeyeceğini zanediyoruz.

Nitekim aynı dairenin 19/6/1945 tarihli ve 3261/3055 sayılı kararında, üçüncü şahsın isteği müstakil bir dâva mahiyetinde olduğuna göre müdahale talebinin kabul edilmesi lâzım geldiğine işaret olunmuş ve Yargıtay Ticaret Dairesince alınan 27/4/1948 tarihli ve 582/2028 sayılı

080 689

BİBLİYOGRAFYA

Dr. Suat BERTAN - Dr. A. Homberger: Aynı Haklar : 3 üncü kısım, Zilyedlik ve Tapu Sicilli. Ankara Yeni Cezaevi Matbaası 1950, Sayfa : IV - 446, Lira : 3.

Kıymetli Hukukçularımızdan Yargıtay Ázası Suat Bertan tarafından Bern Üniversitesi Profesörlerinden Dr. A. Homberger'in İsviçre Medenî Kanunu şerhinin 2 nci tab'ından (İsviçre Medenî Kanunu madde : 919 - 977; bizim Kanunu Medenî madde : 887 - 935) Adalet Bakanlığı adına tercüme edilmiş ve bu kere de basılmış bulunmaktadır.

«Zilyedlik ve Tapu Sicilli» İsviçre'de aynı haklara dair yazılmış önemli ve mufassal iki şerhten biri ve kıymet cihetinden dünyaca tanınmış olan Zürih Şerhi serisine dahil bulunmaktadır.

Müellif kitabın önsöz yazısında konu hakkında; Zilyedlik hukukuna ve tapu sicilline (İsviçre Medenî Kanunu madde 919 - 977) dair olan mevzuubahis şerh Profesör C. Dr. Wieland tarafından kanunun mevkiî meriyete girmesinden evvel yani 30 seneye yakın bir zaman evvel yazılmış olan aynı haklara dair şerhin 2 nci tab'ının bir kısmı bulunmaktadır. Bu arada geçen zaman ve bu müddet zarfında vukua gelen iktisadî ve hukukî değişiklikler ikinci tabıda, birinci tab'ın yalnız noksanlarının itmamı ve yeniliklerin işlenmesiyle ne için iktifa edilmediğini ve bugünkü tatbikat ve ilmî ihtiyaçlara faydalı olmak mülâhazasıyla hareket edilmek istenildiği takdirde ikinci tab'ının müstekillen tesis ve arzı icabetmesi sebebinin izah eder. Zahirî görüldüğü gibi her iki eser esas fikir bakımından tab'ı yekdiğerinden o kadar fazla ayrılmaz. Bu yeni eserde müellif gayretini mütaaddit şekil hukukuna taallük eden hükümleri bilhassa tapu sicilli hukukundaki esas hakka dair aynı haklar kaidelerine tâbi kılmağa ve bu suretle tatbikata has olan şekil hukukuna taallük eden hükümlerin esas hakka taallük eden hükümlerin zararına olarak genişlemesine dair tehlikeyi önlemeğe teksif etmiştir. Adet itibariyle muhakkak oldukça fazla olan İsviçre Medenî Kanununun diğer sicillerine ait hukukta olduğu gibi tapu sicilli hukuku da yukarıda zikrolunan tehlikeye daha az mâruz değildir.

Son yirmi senenin tecrübesinin gösterdiği gibi tehlike burada bilhassa şekle taallük eden tapu sicilli hukuku esas hakka dair mülâhazaların zararına olarak kanunda inkişaf etmiş olsa idi tapu sicillinde iste-

nilen kat'î ve emin nizamın menfaati çok pahalıya elde edilmiş olurdu.» demektedir.

Kitap iki kısımdır : Birinci kısım; Zilyedlik bölümünde : Mukaddime, Zilyedliğin tarifi, aslî ve fer'î zilyedlik, geçici inkıtâ; hazır bulunan kimseler arasında devir, gaipeler arasında, teslim edilmeksizin, emtiayı temsil eden evrak hakkında; zilyedliğin himayesi, tecavüze karşı müdafaa, zilyedliğin gasbından doğan dâva, zilyedliğin ihlâlinden mütevellit dâva, dâvanın istima kabiliyeti ve müruruzaman; hakkın himayesi : Mülkiyet karinesi, Fer'î zilyedlik halinde karine, Zilyed aleyhine dâva, Tasarruf ve geri isteme hakkı : Emanet verilmiş mallarda, Arzu hilâfına elden çıkmış mallar hakkında, Hâmiline muharrer evrak hakkında, Suiniyet halinde; Gayrimenkullerde karine; Mesuliyet, Hüsnüniyet sahibi zilyed, İstifade, Tazminat, Suiniyetli zilyed; İktisabî müruruzaman; İkinci kısım «Tapu Sicilli» bölümünde : İlk mülâhazalar, Teşkilât, Tapu sicilli, Umumiyet itibariyle, Tescil Mevzuu, İstisnalar, Siciller, Tapu kütüğü, Tapu kütüğü sahifeleri, Müsterek sahife; Yevmiye defteri, Evrakı müsbitte; Nizamnameler, Tapu sicilli plânları, Tapu sicillinin tutulması, mntaka, salâhiyet, mütaaddit mntakalarda bulunan gayrimenkuller, Sicil muhafızlığı daireleri, Tesisat; Tapu Sicilli memurları, Mesuliyet, Mürakabe, İnzibatî cezalar, Tescil, Tescili lâzım gelen haklar, Mülkiyet ve aynî haklar, Şerhler, Şahsî haklar, Tasarruf tahditleri, Muvakkat tescil, Âmme hukukundan doğan tahditler, Tescilin şartı, Talepler, Tescillerde, Terkinler için, Talepte bulunan sıfatını ispat, Müteber şekilde tevsiq, Vesaikin ikmalî, Tescilin tarzı, Umumî olarak, İrtifak haklarında ihbar mükellefiyeti, Tapu sicillinin aleniyeti, Tesiri, Tescil yapılmamanın hükmü, Tescilin hükmü, Umumî olarak, Hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara karşı, Tescillerin terkin ve tebdili, Haklı sebep olmaksızın yapılan tescillerde, Aynî hakkın sukutu hali hakkındaki izahları bulunmaktadır.

Eserin tercümesi akıcı bir üslup ve anlaşılması kolay kelimelerle tercüme edildiğinden okuyucuları sıkımsayacak bir kıymet taşımaktadır. Doğru ve iyi olarak dilimize çevirmek için sarfettiği büyük çalışmasından dolayı kıymetli mütercimi tebrik ederiz.

Mehmet Fahrettin ÖRCÜN : Son değişikliklere göre Temyiz Mahkemesi Teşkilât Kanunu ve dairelerden çıkan emsal içtihatlar. Ankara Biricik Basımevi: 1950, Kr. 150.

Ardahan Yargıç Yardımcısı Mehmet Fahrettin Örcün; Yargıtay 2.

Dördüncü kısımda : İnfazın ikmali, İdam - Vasi - Meşruten.

Beşinci kısımda : İnfazı ilgilendiren kanunlar, Ceza ve Tevkif Evleri Umum Müdürlüğünün vazife ve salâhiyeti hakkındaki kanun, 1721 No.lu Ceza ve Tevkif Evlerinin sureti idaresi hakkında kanun, 2023 No.lu mahkûmların çalıştırılmasına dair olan kanun, Mahkûmların çalıştırılmasına dair olan kanun, Mahkûmların çalıştırılmasına dair Bakanlık tamimi, Fakir ve yardıma muhtaç mahkûm ve mevküflara verilecek yemeğin ihzar ve tevziine dair talimatname, 2548 No. lu cezaevleriyle yiyecek bedellerinin ödenmesine ve mahkeme binaları inşası karşılığı bedellerinin ödenmesine ve mahkeme binaları inşası karşılığı alınan harçlara dair kanun ve bunun tatbikine dair talimatname, Emniyet cezasının infazına dair talimatname, Jandarma salâhiyet kanununun ilgili maddeleri ve hükümlü seçimine ait talimatname ve eki cedvel.

Eser bilhassa mesleke yeni intisap eden savcılarla cezaevi müdürleri ve memurlarına tatbikatta çok faydalı olacaktır.

İsteyenlerin Ankara'da Berkalp, Çankaya, İstanbul'da Üniversite Kitap Evlerinden ve eser sahibinden tedarik edebileceklerini hatırlatırız.

İleri Hukuk Dergisi. Sayı : 63, Kr. 75.

Mardin Milletvekili M. Kâmil Boran tarafından her ay muntazaman kıymetli hukuk yazıları ve Yargıtayın seçme kararlarile neşrolunan derginin Eylül 950 sayısı aşağıdaki münderecatı muhtevidir :

Kemal Hakkı Kut'un : İcra hukukunda iştirak halinde mülkiyet başlıklı yazıları ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun : «Vergi kaydı mülkiyeti ifade etmemesi ve iktisap zamanaşımı savunması halleri», «Muhakemenin iadesi talebi ve esas hakkında karar verilmesi»; Yargıtay İcra ve İflâs Eairesinin : «Babasile birlikte yaşayan nafaka borçlusunun borcundan dolayı ana ve babanın mallarına müracaat hali»; Yargıtay Hukuk Dairelerinin : «Noter senedine karşı muvazaa iddiası hakkında tanık dinlenmesi ve bina üzerindeki hakkın başkasına devretmeği vaad ve taahhütün mülkiyeti devir mahiyetinde olamayacağı», «Zamanaşımı iddiasının halli noktasından hukuk yargıcı ceza mahkemesinin kararına bağlı olduğu», «Tapuda gayrimenkulün kayıtlı olduğu babanın ölümünden sonra nizağsız ve fasilasız 20 yılı aşan zamandanberi kullanan adına tescili»; Yargıtay Ticaret Dairesinin : «Koordinasyon heyeti kararile el konulan sabun imal taahhüdü ve mecburiyet tahmili bir taraflı tasarruf olup heyet kararının devamile mukayyet bulunduğu ve kararın yürürlükten kalktıktan sonra dâvalının muvafakatı olmaksızın imarına mecbur edilemeyeceği», «Satılan ma-

698

lın teslim mahal mahkemesinin yetkisi», Nr. Necmeddin M. Berkin'in : «İflâs Hükümleri» yazısı.

★ Aynı Dergi. Sayı : 64.

Dr. Necmettin M. Berkin : Hisse senetleri; Orhan Önder : İngiltere hukukunda polis vazife ve salâhiyeti (terceme);

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun : İcra dairesince cebri icra ile gayrimenkulün satışında kanuna muhalefete ihalenin feshi ve tapu senedinin iptali dâvasını gören merci - Muhekm Kaziyye.

Yargıtay Hukuk Dairelerinin : Tapuda kayıtlı olmyan tarlanın hibe-si zilyedliğin mahiyetinde olup olmadığı — Âmme intizamı esasına dayanan görev ve yetkinin mahkemece re'sen nazara alınması — Hakkın suiistimali-ne dair bir içtihat — Gayrimenkul dâvalarında tapuda gösterilen yol ve dereden en yakın yol dereye mahmul olacağı esası — Gayrimenkul için su nöbetinin kadim taamüle uyulması hali — Bir şeye iyi niyetle zilyed bulunanın o şeyin reddini istemesinin şartları — Memurun mevkufiyet hallerinde maaşın kat'ı ve istirdadı halleri.

Yargıtay Ticaret Dairesinin : İstihkakı olmadığı halde yanlış verilen ücretin iadesi ve ittila tarihi — Alacaklı iflâs masasına müracaattan evvel rehnin paraya çevrilmesi yolunda takipte bulunmağa icbar edilemeyeceği — Dâvalıya ödenen aylık fazlasının istirdadında dâva zamanı — Kira bedelini ödemekte temerrüt — Tahliye talebine hak bahşedecek kanunî şartlar.

Yargıtay İcra ve İflâs Dairesinin : Şüyuun izalesi kararı üzerine yapılan icra muamelelerinin kazai murakabesi; İcraca satılan gayrimenkulün intifaı kabil olmadığı ve akitte hata bulunduğu iddiasının tespiti hakkındaki kararları ve Dr. Necmeddin Berkin'in İflâs hükümleri adlı kitabı ilâ-ve forması.

★ Son İçtihatlar. Yıl : VII, Cilt : V, Sayı : 32, Kr. 50.

İstanbul Posta Kutusu 283 adresinde ayda bir yayınlanan «Son İçti-hatlar Dergisi» nin Eylül 950 nüshası Yargıtay'ın başlıkları aşağıda gösterilen hukuk ve ceza kararlarını ihtiva etmektedir :

Hukuk Bölümü : Haksız iktisap — Varlık vergisi için satılan malların satış ihalelerinin feshi sebepleri — Ecri misil tabirile anılan alacaklar — Tahliye işleri — Hasımlı veraset dâvaları — Karının ayrı yaşama hakkı ve nafaka — Muvazaa iddiası karşısında ilâmlar — Vasiyetnamenin iptali —

200 696

Terekeden mal kaçırılması — Aynı hakların hudut ihtilâfları — Şüyuun giderilmesi mevzuunda en önemli kararlar — Menkul mallarda şüyuun giderilmesi — Gayrimenkul satışının feshi — Hukuk Usulü istinkâf ve red mevzuundaki kararlar.

Ceza Bölümü : Cezada yaş tashihi — Adli tevbih — Heyetlere hakaret — Rüşvet suçu — Yanlış hüviyet verme — Taş ve sopa ile yaralama — Meclis kürsüsünden hakaret — Yağma suçu — Orman Kanununundan doğan suçlar — Af Kanunu — İthal mallarının tâyini hakkındaki kararlar.

İdarî Kaza Kararları Bölümü : Vergi itiraz komisyonlarının kararları — Kaldırılan Kazanç Vergisinde tâbi dükkânların ikamet yeri için irad tefriki hakkında. Ayrıca değişen kanun metinleri ve en son yayınlanan İçtihat Birliği kararları.

★ **Pratik Hukuk Mecmuası.** Seri : II, Yıl : 2, Sayı : 9.

Ord. Prof. Mustafa Reşit Belgesay ile İstanbul avukatlarından Emet Belgesay taraflarından her ay neşrolunan kıymetli derginin 950 yılı Eylül ayı sayısı analiz edilen şu iki kararı ihtiva etmektedir :

Ord. Prof. Mustafa Reşit Belgesay : -Mukavelesiz diğerinin gayrimenkulünü işgal edenlerin tazminat mükellefiyeti»; Doçent Dr. İlhan Etem Postacıoğlu :)Bayiin müflise gösterdiği malı geri alma hakkının hapis hakkile çatışması».

★ **Tatbikatta Yargıtay Kararları.** Yıl : 2, Sayı : 17, Kr. 50.

İstanbul 4 üncü Tiraret Mahkemesi üyesi Hayrettin Sezik tarafından her ay neşrolunan derginin Eylül ayı sayısı Yargıtayın özetlerini aldığımız Ticaret ve Hukuk daireleri kararlarile ve Haşiyeli Ticaret Kanunu ilâve formasile çıkmıştır :

Yargıtay Ticaret Dairesinin : Kefalet mektubunun muteber sayılması — Hâkem kararının mahkemeler hükmüne tevdiinde müddet yoktur — Maden cevherinin satılması adi umurdandır — Ticaret odası ve borsaların kayıt ve aidat alacakları — Taahhüdün ademi ifası sebebiyle kâr mahrumiyeti ve fiyat farkı — Kollektif şirket şeriki ile ortaklığa müsteniden fesih talebi — Telif hakkının devri — Yazı tetkikatlarında intihap edilecek bilirkişi — Tavzih (hâkem kararlarında) — Taahhüdün ademi ifasında pey akçesinin bir misli fazlasile ödenmesi — Mukaveleden doğan hakdan ferağat — Kira mukavelesinin yapılmaması, görev ve müsemma kira karşılığı.

888 692

Yargıtay Hukuk Daireleri Kararları : Başkasının arsasına hüsnüniyetle bina inşaatı ve temlik hakkının kullanılmaması — Tapuda kayıtsız gayrimenkullerde zilyedlik — Ecnebilerin yaptıkları dinî inkâh ve boşanma — Medenî Kanununun 132 nci maddesindeki iki aylık müddet — Zaman aşımına tâbi olmıyan boşanma sebebi — Babalık dâvasında dâva ikame müddeti ve manevî tazminat — Tahliye (manevî evlâdın mesken ihtiyacı sebebiyle) — Mecurda, kiracının oğlunun oturması — Müstecirin, mecuru terketmesi — Mümeyyiz olmıyanın tasarrufu, hacir hükmünün tesiri.

Hukuk ve İctihatlar Dergisi. Yıl: IV, Sayı: 28, Kr. 100.

Konya'da Avukat Hasan Halis Sungur tarafından dört yıldır her iki ayda bir neşrolunan bu kıymetli hukuk dergisinin 950 yılı Temmuz - Ağustos aylarına ait nüshası : Savur Yargıcı Kemal Hakkı Kut'un : Türk Ceza Kanununun 29 uncu maddesine göre adli tevbih, Sinop S. Yargıcı A. Ulvi Aksoy'un : Sanık ve müdafî başlıklı makaleleri ve Halis Sungur'un derlediği Yargıtay Hukuk Dairelerinin «Muteber olmıyan akid, İstirdat dâvası — Evlenmek vâdiyle kızlık bozmak, (tazminat) — Gayrimenkullerin zilyedliğinin devri — Velâyetin nez'i ve iştirak nafakası — İmzanın inkârı, İrtikâp — İhtara rağmen kiranın ödenmemesi, Tahliye dâvası — Kira bedelinin fazla olduğu iddiası — 2490 sayılı kanun — İhale edilen odunların müddetinde çıkarılamaması bedelinin istirdadı dâvası — Mukabil dâva — Kamulaştırma, Bedelin tezyidi dâvası (iki tane) — Avukatlık ücreti (iki tane) — Başkasının mülküne ağaç dikme, Müdahalenin men'i dâvası — Kastamonu C. Savcısı Ömer Köni'nin derlediği : Tapu kaydı yargılamanın iadesini gerektirir belgelerden değildir — Nafaka borcu vermemek — Yargıcın istinkâfı — Yenisehir Hukuk Yargıcı Hamit Aytunca'nın derlediği : Mirasçılar arasında suiniyetle tasarruf — Kırıkkale Yargıcı Hasan Basri Tarman'ın derlediği : Şu'fa, Görev — İştirak halinde mülkiyet — Senet ve şahit — Müdahalenin men'i — Ilgaz Yargıcı Ali Göktürk'ün derlediği : Men'i müdahale, Zilyedlik — Şahısların mer'aya müdahaleleri, Köy aleyhine men'i müdahale dâvası — İlâm hükmündeki senedin icraya vaz'ı — Halis Sungur'un derlediği Yargıtay Ceza Dairelerinin : Türk Ceza Kanununun 29 uncu maddesinde yazılı adli tevbihe ait fıkra ancak hafif hapis cezası bakımından tatbik kabiliyetini muhafaza eder — Döğmek — Konya C. Savcısı Yardımcısı Muhsin Akıncı'nın derlediği : Çocuğu okula göndermemek (beş tane) — Kastamonu C. Savcısı Ömer Köni'nin derlediği : Görevi kötüye kullanmak (4 tane), Orman Kanunundaki yedieminliği — İhtilâs —

İktisadî Hayat : Dr. A. Memduh Yasa : — Kore Harbi ve fiyat hareketleri — Türkiye sınaî kalkınma bankası — Yeni dış istikrazları;

Sosyal Hayat : Ziya Tataç : — İşçi sendikaları Birliği toplantısı : — İ. E. T. T. işçilerinin talepleri — Yeni sanayi kanunu hazırlanması — Tarım işçileri hakkında kararlar;

Dış Memleketlerde Sosyal Hayat : Doçent Dr. Sahir Erman : Roman-ya'da yeni ceza hukuku — Fransa'da şahsi hürriyetin korunması — Belçika'da alkolizmle mücadele — İngiltere'de ölüm ve dayak cezaları;

Milletlerarası kongreler : Doç. Dr. S. Erman : Siyasî ilimler ve Anayasa tarihi milletlerarası akademisi — Sosyal ilimler Avrupa kurları — İsviçre cezacıları ve hakikat serumları — Belçika ile Lüksemburg ceza hukuk birliğinin Louvain toplantısı — Çocukların himayesi hakkında istişari komisyon toplantısı — Ziya Tataç : Kopenhag devletler hukuku konferansı — Dr. Halid Kemal Elbir : Paris Hukuk Haftası;

İçtihat Tahlili : Dr. H. K. Elbir : Kardeşin evlâd edinilmesi ve Adoptio İmitatur Naturam, fikri — ve ikinci sene umumî fihristleri v. s.

K â z ı m D E R E L İ

Sosyal Hukuk ve İktisat Mecmuası, Sene : 2, Sayı : 24
 İstanbul'da Posta Kutusu 1828 adresinde her ay muntazaman çeşitli konularla ilgili yazılarla yayımlanan «Sosyal Hukuk ve İktisat» Dergisi Eylül 1920 yazında bir nüshasıyla ikinci yıl koleksiyonunu tamamlamış bulunmaktadır.
 Bu sayı aşağıdaki maddelerle ihtiva etmektedir.
 Makaleler : Selim Bekiroğlu : Devlet fabrikalarının hususi teşebbüsüne Doçent Dr. Sahir Erman : Yeni Basın Kanunumuzun göre basın suçlarından dolayı cezai mesuliyet. Dr. Cahit Talas : Sosyal politik ve bir ka cımsal; N. I. Franko : Grévin mahiyeti;

Handwritten marks and signatures at the bottom of the page.

Yargıtay Kararları

Hukuk Bölümü

DAVA Yargıcın istinkâfı üzerine merci tâyinine yetkisi bulunmayan mahallî adalet encümenince dosyanın tevdi edildiği mahkeme tarafından verilen karar gerçekte kanunî bir mahiyet iktisap edemez.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

Esas : 4/48-8 — Karar : 1

DÂVA : Lofceli oğlu Mustafa ve ortakları şirketi vekili avukat Sinan Ozan ile Hayrettin Yenentürk vekili avukat Esat Cağa arasındaki dâvadan dolayı İstanbul asliye onuncu yargıçlığından verilen 4/3/1946 tarih ve 656 sayılı hüküm dâvacı vekili avukat Sinan Ozan'ın temyizine binaen Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesince 4/7/1946 tarih ve 3631/3149 sayılı kararını havi ilâm ile bozulmuş ve dâvalı vekili tarafından vuku bulan karar tashihi dileği de 26/4/1947 tarihli kara rîle red edilerek dâva dosyası mahalline geri gönderilmekle yeniden yapılan yargılama sırasında : Asliye Mahkemesi Onuncu Hukuk Yargıcının vâki istinkâfı üzerine dâva dosyasının İstanbul Adalet Komisyonunun 25/11/1947 tarih ve 4483 sayılı kararı ile İstanbul Asliye Dördüncü Hukuk Yargıçlığına tevdi üzerine mezkûr yargıçlıkça yapılan yargılama sonunda : Eski hükümde ısrara dair verilen 1/3/1948 tarih ve 47/474 sayılı hükmün de duruşma icrası suretile temyizen incelenmesi dâvacı taraf vekili avukat Sinan Ozan tarafından verilen dilekçe ile istenilmesine ve olayın duruşmaya tâbi mevadden olduğu anlaşılmasına mebni taraflara çağrı kâğıdı gönderilmişti.

Duruşma icrası için tâyin olunan 28/12/1949 tarihine rastlıyan çarşamba günü muayyen zamanda temyiz eden dâvacı vekili avukat Sinan Ozan ve aleyhine temyiz olunan dâvalı vekili Ankara avukatlarından Burhan Arat bir kıt'a vekâletname ile gelerek hazır olup temyiz müddeti hakkında aleyhine temyiz olunan vekilinin diyeceği olmadığı sorularak ve temyiz dilekçesinin süresi içinde verilip kaydedildiği incelenerek anlaşılmiş olmakla Hukuk Genel Kurulunca tarafların şifahî izahları dinlendikten sonra vaktin darlığından ötürü işin incelenerek karara bağlanmasının başka bir güne bırakılması tensip kılınmıştı.

701

Bugün Hukuk Genel Kurulunca dosyada mevcut kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Yargıcın istinkâfı üzerine; merci tâyinine yetkisi bulunmayan mahal- li Adalet Encümenince dosyanın tevdi edildiği mahkeme tarafından veri- len karar, gerçekte kanunî bir mahiyet iktisap edemeyeceğinden bu se- beple yerinde görülen temyiz itirazları veçhile ısrar kararının Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 429 uncu maddesi gereğince BOZULMASINA ve diğer cihetlerin tetkikine mahal olmadığına ve aşağıda müfredatı yazılı 907 kuruş temyiz ilâmı harcının ileride haksız çıkacak taraftan alınması- na 4/1/1950 tarihinde çoklukla karar verildi.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Esas : 4/44-7 — Karar : 2

TAAHHÜT İŞİNİN DAVA OLUNAN TARAFINDAN İKİNCİ MÜTAAHHİT SIFATIYLA BAŞKA BİRİSİNE DEVREDİLDİĞİ ANLAŞILMASI HALİNDE VUKUA GELEN KAZA SEBEBİYLE BİRİNCİ MÜTAAHHİT ALEYHİNE AÇILAN TAZMİNAT DÂVASININ TARAFLAR ARASINDA HÜKÜKİ BİR RABİTA BULUNMAMASI SEBEBİYLE REDDİ İCABEDER.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

Esas : 4/44-7 — Karar : 2

DÂVA : Dâva olunanın Devlet Demir Yollarına teslimini taahhüt ettiği taşocağında çalışmakta iken vukua gelen kazada oğulları Hüseyin ölmüş olduğundan bahisle iki bin lira tazminatın dâva olunandan tahsiline karar verilmesi istenmiştir.

HÜKÜM : Tafsilâtı tutanak ve ilâmında yazılı olduğu üzere; Dâva dilekçesinde sözü geçen taahhüt işinin dâva olunan tarafından ikinci mütaahhit sıfatile Ali isminde birine devredildiği dosya içindeki vesika mün-dericatı ve dinlenen şahitlerin beyanatı ile sübut bulmuş ve bu sebeple dâvacıların dâva olunandan tazminat istemeğe hakları bulunmamış olmasına mebni dâvanın reddine dair verilen hüküm Yargıtay Dördüncü Hukuk Da-iresince; dâvalının Devlet Demir Yollarına karşı taahhüt ettiği taş çıkarma işini tamamen veya kısmen başkasına devretmekten memnu olduğu sözleşmenin 13 üncü maddesinde yazılı bulunmuş ve son oturumda bir kazaya meydan vermemek için gerekli tetbirleri aldığı söylemek suretile de taş ocağını doğrudan, doğruya kendisi işlettiğini dâvalı kabul ve ikrar etmiş iken taahhüdün Ali'ye devredilmiş olduğundan ve saireden bahsile dâvanın reddine karar verilmesi yolsuz olduğu beyanile bozulmuş olmak- la yeniden yapılan yargılama sonunda : Dâva, dâvalının doğrudan doğruya haksız fiiline istinat etmeyip Borçlar Kanununun 55 inci maddesine dayan-

makta ve müteveffa ile müddealeyh arasında hiç bir hukukî rabita bulunmamakta ve zikri geçen mukavelenin 13 üncü maddesinin olay ile alakası görülememekte ve dâvalının son oturumdaki ifadesi husumeti kabul değil husumet itirazının ademi kabulü halinde esasa karşı bir cevap teşkil etmekte olduğundan ve saireden bahsile evvelki hükmünde ısrara karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN : Mahmut Sağlam ve Pamuk Sağlam vekilleri avukat Selâmi Dirmil.

YARGITAY KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek; 6/2/1946 tarihli ve 186/120 sayılı ilk hükmü 8/5/946 tarihli lâyiha ile dâvacılardan Pamuk dahi temyiz etmiş ve özel dairece inceleme diğer dâvacı Mahmud'un temyizine hasren yapıp Pamuğun temyizine karşı bir karar verilmemiş olduğu cihetle evve mirde bu cihet hakkında bir karar verilmek üzere dosyanın Yargıtay 4 üncü Hukuk Dairesine tevdiine karar verilmiş ve müşarünileyh dairece; Pamuğa ait dilekçenin süre aşımından dolayı reddine ve dosyanın Mahmuda ait ısrar hükmü incelenmek üzere Hukuk Genel Kuruluna iadesine karar verildiği 31/1/1948 tarihli ilâm mündericatından anlaşılmış olmakla ısrarı kapsıyan son hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşılduktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

İsrar kararında yazılı mucip sebeplere nazaran varit görülmiyen dâvacıların temyiz itirazlarının hepsinin reddile hükmün onanmasına ve aşâğıda müfredatı yazılı 655 kuruş temyiz ilâmı harcının temyiz edenden alınmasına 11/1/1950 tarihinde çoklukla karar verildi.

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek; ısrarı kapsıyan son hükmün son oturumda temyiz edildiği anlaşılduktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Dâva ve delil mahiyetine ve hükmün dayandığı gerekçelere göre; özel dairenin bozma ilamı doğru ve uyumak gerekli iken hükmünde yazılı diğer Tapuda dâvacı adına kayıtlı bulunan arsa üzerine yapılan barakanın dâvalı tarafından inşa edildiği sabit olması halinde barakanın ref'i suretiyle müdahalenin men'ine karar verilmek lâzımdır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

Esas : 4/78-22 — Karar : 3

DÂVA : Müvekkili Turgut Alp'in İskenderun Maliye hazinesinden teferru ettiği İskenderun ikinci mntıkada kain 935 parsel sayılı gayrimenkulünü dâvalı Hanna ve Elvira Mansurun fuzulen işgal etmiş olduklarından müdahalenin meni isteminden ibarettir.

HÜKÜM : Tafsilâtı tutanak ve ilâmında yazılı olduğu üzere; Müddeabih arsanın dâvacıya ait olduğu tapu kaydı mündericatından anlaşılmiş olup barakanın Elvira tarafından inşa ettirildiği şahadetle ve vergisinin de onun tarafından verildiği mübrez makbuzlar mündericatından anlaşılmiş olup dâvacı vekili dâva olunanların bu barakayı fuzulen müdahalede bulduklarını ve barakanın müvekkilinin malı olduğunu isbat edememiş ve bu hususta dâva olunanlara yemin de teklif etmeyeceğini beyan etmiş olmasına binaen dâva olunanların fuzulen müdahale eyledikleri sabit olmadığından dâvanın reddine ve dâvacı barakaya vâki müdahalenin men'ini talep etmiş olmasına ve barakanın arsadan kal'i ve kaldırılması şeklinde bir dâva açmamış ve bu yolda bir iddiada sepketmemiş bulunmasına mebni dâvanın bu bakımdan görülmesine ve bu hususta şimdiden karar ittihazına mahal olmadığına dair verilen karar Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesince; Tapuda dâvacı namına kayıtlı bulunan arsa üzerine yapılan barakanın dâvalılardan Elvira tarafından inşa edildiği şahadetle ve diğer dâvalı Hanna'nın da Elvira ile birlikte oturduğu kendi ikrarile sabit bulunmuş ve bu suretle dâvalıların mülkiyeti dâvacıya ait arsaya müdahale ettikleri anlaşılmiş ve barakanın ref'i suretile müdahalenin men'ine karar verilmek gerekli iken sözü geçen barakanın kal'i istenmemiş olduğundan bahsile dâvanın reddedilmesi yolsuz olduğu beyanile bozalmış olmakla yeniden yapılan yargılama sonunda : Bazı sebep ve düşüncelerle evvelki hükümde ısrara karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN : Halil Turgut Alp vekili avukat Ahsen Aral.

YARGITAY KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek; ısrarı kapsıyan son hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Dâva ve def'in mahiyetine ve hükmün dayandığı gerekçelere göre özel dairenin bozma ilâmı doğru ve uymak gerekli iken ilâmında yazılı düşüncelerle eski hükümde ısrara karar verilmesi yolsuz olduğundan son hükmün dahi Hukuk Usulü M. K. nun 429 uncu maddesi gereğince BÖZÜLMASINA ve aşağıda müfredatı yazılı 870 kuruş temyiz ilâmı harcının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 11/1/1950 tarihinde çoklukla karar verildi.

Varlık vergisi için Hazinece dâvacıya satılan eşya ile Hazinesin sonradan kazanç vergisi borcu için haciz koyduğu eşyanın, dâvacıya satılan eşyaya dahil olup olmadığı incelenmeksizin karar verilmesi yolsuzdur.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

Esas : 4/86-27 — Karar : 4

DÂVA : Dâvalılardan Aramın Varlık Vergisi borcundan dolayı dökümhane içindeki makineler alat ve edevatı hazinece satılığa çıkarılarak müvekkili tarafından satın alınmışken yine mumaileyhin Kazanç Vergisi borcundan dolayı dökümhane içindeki eşya üzerine haciz konulmuş olduğundan bahsile sözü geçen eşyalar üzerine hazinenin vâki müadhesinin men'i ve yargılama giderile vekâlet ücretinin dâva olunana yükletilmesine karar verilmesi isteminden ibarettir.

HÜKÛM : Tafsilâtı tutanak ve ilâmında yazılı olduğu üzere; dâvacının hazineye vergi borcu olan Arama ait eşyayı satın aldığı 943 yılındanberi bu eşyalar kaldırılmadığı ve dükkânın kontratını namına ciro ettirmediği veya başka bir sözleşme yapmadığı gerek dükkânın ve gerekse mahcuz eşyanın Aramın zilyedliği altında kaldığı ve Aramın eskisi gibi buraya gelerek müşterilere mal gösterdiği anlaşılmiş ve bu suretle dâvacının Medenî K. nun 690 ıncı maddesinde belirtilen kötü niyetinden ötürü iddia ettiği satış hazine hakkında bir hüküm ifade etmemekte bulunmuş olduğundan yerinde görülmeyen dâvanın reddine dair verilen hüküm Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesince; dâvacı İhsan'ın dâva edilen eşyayı kazanç vergisinden hazineye borçlu olan Aramdan satın almayıp adı geçen Aramın Varlık Vergisi borcundan dolayı hazinece açık arttırma suretile dâvacıya ihale edildiği ve bu eşyaların bulunduğu dökümhanenin anahtarı da Maliye şubesince kendisine teslim olunarak fiilen zilyedliğini ve mülkiyetini iktisap ettiği dinlenen şahitlerin şهادetinden ve maliyenin cevap yazısından anlaşılmiş iken maddî hâdise yanlış tasvir edilerek sözü geçen eşyanın borçlu Aramın zilyedliğinde kaldığından ve Medenî K. nun 690 ıncı maddesi gereğince bu satışın hazine hakkında bir hüküm ifade etmeyeceğinden bahsile dâvanın reddedilmesi yolsuz olduğu beyanile bozulup mahalline gönderilmekle yeniden yapılan yargılama sonunda : Bazı sebep ve düşüncelerle evvelki hükümde ısrara karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN : İhsan Demir Ören vekili avukat Hasan Tahsin Aynı.

YARGITAY KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek : ısrarı kapsıyan son hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Eşyanın Kazanç Vergisi borçlusu Aramdan satın alınmayıp Aramın Varlık Vergisi borcundan dolayı hazinece dâvacı İhsana bilmüzayede ihale edilmiş olmasına göre Varlık Vergisi için hazinece dâvacıya satılan eşya ile hazinenin sonradan Aramın Kazanç Vergisi borcu için haciz koyduğu eşyanın dâvacıya satılan eşyaya dahil olup olmadığını evvelemerde incelenerek sonuna göre bir karar verilmesi gerekli ve bu bakımdan bozmaya uymak lâzım iken ilâmında yazılı ve dâva ile ilgili olmayan sebeplerle eski hükümde ısrara karar verilmesi yolsuz olduğunda nson hükmün dahi Hukuk Usulü M. K. nun 429 uncu maddesi gereğince bozulmasına ve aşağıda müfredatı yazılı 905 kuruş temyiz ilâmı harçının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 11/1/1950 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

Kadastro komisyonunca müddeabih yerin ihya edildiği kabul edildikten sonra ihyanın, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun hükmü kalkmış olduğundan bahsile Hazine namına tescil edildiği ve mezkûr parselin tapusuz ve nizasız olarak dâvacıların murisi ve dâvacılar tarafından uzun müddet (50 sene) tasarruf edildiği ve bu yerin sahipli veya umuma ait yerlerden olmadığı anlaşılması halinde Hazine adına olan kaydın iptali ile dâvacılar namına hisseleri nisbetinde tesciline dair verilen hüküm doğrudur.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

Esas : 949/146 — Karar : 5

DÂVA : Dâvacıların; Karacaşehir köyünde Karabayır mevkiinde hudutları belli 78 ada 37 parsel sayılı yer babaları Hüseyin tarafından uzun müddet nizasız ve fasılasız tasarruf ve işgal edilerek ölümünden sonra kendileri tarafından sürülüp ekilmek suretile intikalen uzun müddet mutasarrıf oldukları halde kadastroca maliye hazinesi adına kaydedilmiş olduğundan yanlış tesbitin düzeltilmesine ve namlarına tesbit ve tesciline karar verilmesi isteminden ibarettir.

HÜKÜM : Kadastro komisyonunca müddeabih yerin ihya edildiği kabul edildikten sonra ihyanın Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun hükmü kalkmış olduğundan bahsile hazine namına tescil edilmiş olduğu kadastro dosyası mündericatından anlaşılması ve mezkûr parselin tapusuz ve nizasız olarak dâvacıların murisi ve dâvacılar tarafından uzun müddet tasarruf edildiği ve bu yerin sahipli veya umuma ait yerlerden olmadığına yapılan keşif ve dinlenen tanıkların şahadetleriyle tahakkuk ettiğinden ve saireden bahsile hisseleri nisbetinde tashihen dâvacılar namına tescil edilmesine dair verilen hüküm Yargıtay Birinci Hukuk Dairesince; dâva dilekçesin-

de tesbitin yolsuz olduğunu münazaalı gayrimenkulün yirmi senedenberi malik gibi kullandığını ve haliden ihya ettiğini beyan ve iddia eylemiş olduğuna ve tanıkların münazaalı yerin köyden uzak umuma ait olmadığını söylemiş olmaları o yerin Medenî Kanununun 642 nci maddesinde yazılı bulunan devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerden olduğunu göstere miyeceğine ve devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlere Medenî Kanununun 639 uncu maddesi uygulanamayacağına göre ve münazaalı yerin hangi nevi topraklardan olduğu tesbit olunmak ve varılacak sonuç dairesinde karar verilmek lâzım gelirken bu cihet tesbit edilmekiszin kaydın düzeltilmesine ve tescile karar verilmiş olması yolsuz olduğu beyanile bozulup mahalline iade edilmekle yeniden yapılan yargılama sonunda : bozma ilâmındaki sebepler ihyanın (20) sene evvel vâki olduğuna göre doğru olup ancak ihya; yirmi sene değil elli sene evvel olmuş ve dâvacı tarafın dâva dilekçesinde ihyanın yirmi sene evvel yapıldığına dair hiç bir yazı bulunmamış ve dâva dilekçesinin içinde dâvacıların murislerinin ölümünden sonra dâvaya kadar süren kendi tasarruflarının 23 yıla balığ olduğunu ve ondan önce tasarrufun uzun yıllar murislerinin elinde olduğunu söyledikleri açıkça yazılı bulunmuş ve dâvacılar duruşmada (Uzun yıllar) izah suretile ihyanın (50) sene evvel vâki olduğunu iddia ve isbat eylemişler ve ihyanın 50 sene evvel vâki olduğu kadaastro dosyasile ve mahkemece yapılan soruşturma ve inceleme ile tahakkuk ve teyit eylemiş ve ihya tarihine ve tasarrufun süresine ve Yargıtay ilâmındaki diğer sebeplere göre bozmaya uyulmamasına ve 14/2/1948 tarihli eski hükümde ısrar olunmasına karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN : Eskişehir Maliye hazinesine izafeten vekili avukat Enver Haktanır.

YARGITAY KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek; ısrarı kapsıyan son hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüştülüp düşünöldü :

Medenî Kanununun mer'iyetinden önce dâvacıların murislerinin eski kanun gereğince hakkı kararı ve tasarrufu gerçekleşmiş olmasına göre temyiz dilekçesinde ileri sürölen itirazlar yerinde bulunmamış olduğundan reddile usul ve kanuna uygun olan ısrar kararının ONANMASINA ve 2613 sayılı Kanununun 38 inci maddesi gereğince harç ve damga resmi alınmamasına 11/1/1950 tarihinde çoklukla karar verildi.

Müdahale isteğinin müstakbel bir dâva konusu teşkil ettiği mahkemece kabul edilmiş olmasına nazaran lâzım gelen harçlar ikmal edildikten sonra iddiaların incelenmesi ve varılacak sonuca göre bir karar verilmesi lâzımdır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

Esas : 1/949/149-59 — Karar : 6

DÂVA : Dâvacı, murisi babası Musa'dan kendisine irsen intila eden hudut ve mevkileri belli iki kıt'a tarla ve bir parça çayıra dâvalının müdahalesinin önlenmesini istemiştir.

HÜKÜM : Süleyman Söylemez ve Süleyman Kayanın müdahil sifatiyle dâvaya duhul taleplerinin reddine ve müdeabih gayrimenkuller dâvacı tarafından mübrez tapu hududu içinde bulunduğu ve dâvalının fuzülen müdahale ettiği mahallen yapılan keşif ve bilirkişilerin beyan ve ifadelerile anlaşıldığından dâvalının vâki müdahalesinin önlenmesine dair verilen hüküm Yargıtay Birinci Hukuk Dairesince; dâva edilen Mustafa'nın münazaalı gayrimenkul üzerinde bir hakkı bulunmadığı halde müdahalede bulunduğu bilirkişilerin keşif sırasında beyanlarile sabit olduğuna göre Mustafa'nın itirazı yerinde değilse de; Süleyman Söylemezle, Süleyman Kayanın müdahaleleri aslı müdahale mahiyetinde olduğuna ve aslı şekilde vâki müdahalelerinde kabul edilmeyeceği hakkında kanunda bir hüküm olmadığı gibi dâvaların en az masrafla görülmesi hâkimin easslı vazifelerinden olduğuna göre bunların lâzım gelen harçlar ikmâl ettirildikten sonra iddialarının incelenmesi ve varılacak sonuç dairesinde karar verilmesi lâzım gelirken yazılı düşüncelere dayanılarak dâvalarının red edilmiş olması yolsuz ve bu müdahil Süleyman Söylemezle, Süleyman Kayanın itirazları bu bakımdan yerinde olduğu beyanile bozulmuş olmakla yeniden yapılan yargılama sonunda : Bazı sebep ve düşüncelerle eski hükümdede ısrara karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN : Mustafa Deniz, Süleyman Söylemez, Süleyman Kaya.

YARGITAY KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek; ısrarı kapsıyan son hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan ve temyiz edenlerden dâvalı Mustafa hakkındaki hüküm kesinleşmiş olduğundan diğer temyiz edenlere hasren inceleme yapılması kararlaştırıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Müdahale isteğinin müstakbel bir dâva konusunu teşkil ettiği mahkemece de kabul edilmiş olmasına göre bozma kararına uymak lâzım gelirken bazı düşünceler ileri sürülerek ısrara karar verilmesi kanuna uygun bulunmamış ve bozma dileği bu bakımdan yerinde görülmüş olduğundan

tirdadını isteyebileceği yazılı bulunmasına ve dâvanın mahiyeti yüzde üç teberrü namile fahiş faiz alınmak ve bazı tediyelerin hesaba katılmamak suretile icraen haksız olarak tahsil edilen paranın istirdadı talebinden ibaret olmasına her ne kadar bu hususlara ait itirazların icra tetkik merciince reddine karar verilerek kesinleşmiş ise de; takip hukukuna ait kesin kaziyeye ile hukuk yargıcı bağlı bulunmamasına binaen tarafların iddia ve müdafaları incelenerek elde edilecek sonuca göre bir karar verilmek gerekli iken aksine yazılı bazı düşünce ve sebeplerle dâvanın reddine karar verilmesinin yolsuz olduğundan ötürü bozulup mahalline geri gönderilmekle yeniden yapılan yargılama sonunda : Bazı sebep ve düşüncelerle eyvelki hükümde ısrara karar verilmistir.

TEMYİZ EDEN : Hatice Atiye Sağlık vekili avukat Daniş Sait Somersan.

YARGITAY KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek; ısrarı kapsıyan son hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüülüp düşünöldü :

Dâvanın mahiyeti yüzde üç teberrü namfyle fahiş faiz almak ve bazı tediyeleri hesaba katmamak suretile haksız olarak tahsil olunan fazla paranın istirdadı talebinden ibaret olmasına ve takip hukukuna ait muhkem kaziyeye hukuk hâkimini takyit etmemesine göre bozma ilâmı doğru ve teberrü ve fazla tediye iddiasını tetkik suretile bu bozmaya uymak gerekli iken ilâmında yazılı sebeplerle eski hükümde ısrara karar verilmesi yolsuz olduğundan son hükmün dahi Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 429 uncu maddesi gereğince BOZULMASINA aşağıda müfredatı yazılı 907 kuruş temyiz ilâmı harcının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 11/1/1950 tarihinde oybirliğile karar verildi.

321

2644 sayılı Tapu Kanununun 36 ncı maddesi hükmüne göre yabancıların, köy sınırları içinde miras yolu ile mal iktisap edebilmeleri mümkün olduğu gibi 37 ncı madde gereğince, mahkemelerinden verilmiş veya yetkili makamlardan verilip mahkemelerimizce onanmış mirasçılık belgelerine müsteniden terekeye dahil mallar hakkında dâva hakları da mevcuttur.

Yargıtay 5. Hukuk Dairesi

Esas : 1424 — Karar : 2940

Dâva dosyasında bulunan İçişleri Bakanlığının 24/Mart/1947 tarih ve

710

1341/764 sayılı yazısında Bulgaristan'ın bağımsızlığı tarihi olan 9/5/1909 tarihinden önce Bulgaristan'a gidip orada yerleşmiş olan Musa oğlu Recep (Necip) in o tarihten itibaren ahden Bulgaristan uyruğu olarak tanınması lâzım geleceği bildirilmiştir.

1939 yılında Bulgaristan'da ölen Musa oğlu Recep'in Türk Vatandaşlık Kanununun dokuzuncu maddesi hükmünce Bakanlar Kurulu kararla Vatandaşlıktan ıskat edildiği ve 12 ci madde uyarınca da mallarının tasfiye olunduğu hakkında bir muamele de mesbuk bulunmamış olmasına ve 2644 sayılı Tapu Kanununun 36 ncı maddesi hükümlerince yabancıların da köy sınırları içinde de miras yolile mal iktisap edebileceklerine göre aynı kanunun 37 ncı maddesi gereğince mahkemelerimizden verilmiş veya yetkili makamlardan veriliş mahkemelerimizce onanmış mirasçılık belgesine müsteniden ölü Musa oğlu Recep (Necip) in mirasçılarının Türkiye'de Musa oğlu Recepten (Necip) ten kalan mallar hakkında dava hakkı bulunmuş iken 442 sayılı Köy Kanunu hükümlerince köylerde yabancıların mal iktisap edemeyeceklerinden vesairenden bahsile yazılı olduğu üzere davanın reddi cihetine gidilmesi yolsuz ve temyiz itirazları bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün bu sebepten Hukuk U. M. Kanununun 428 inci maddesi gereğince BOZULMASINA ve aşağıda yazılı 870 kuruş temyiz masrafinin ilerde haksız çıkacak atraftan alınmasına 28/11/1949 gününde oy birliğiyle karar verildi.

1 - ... yerden çıkan ...

2 - ... Kanununun 36 ncı maddesi uyarınca ...

2290 sayılı Belediye ve Yapı ve Yollar Kanunu ile Asarîatika Nizamnamesinin 4 üncü maddeleri gereğince kalenin müstemilâtından olan kuleler arkasında inşa edilen baraka üzerinde mülkiyet ve intifa iddiasında bulunulamaz.

Yargıtay 5. Hukuk Dairesi

Esas : 1689 — Karar : 9150

DÂVA : Dâvalının 3026 sayılı Asarîatika Nizamnamesinin 4 üncü maddesine göre hazîneye ait olan Ankara Kalesinin doğusundaki 34 ve 35 inci istihkâm kaleleri arasına tenekeden temelsiz bir baraka yaptırılmış olduğundan bahsile müdahalesinin önlenmesi ve barakanın yıkılıp enkazının dâvalı tarafından alınmasına karar verilmesi istenilmiştir.

HÜKÜM : Asarîatika Nizamnamesinin 4 üncü maddesi veçhile Ankara Kalesinin hazîneye ait bulunmasına mebni dâvalı Ayşe'nin kale divarına bitişik olan evinin bitişik kısmının kesilerek kale divarları ile arasının birer metre açık bulundurulmasına ve bu ameliyenin Ayşe tarafından ya-

711

pılmasına ve yapılmadığı takdirde icraen yaptırılarak masrafının Ayşe'den alınmasına ve Ayşe'nin dâva konusu yeri satın aldığı üçüncü şahıs Necibin dahili muhakeme edilmesi hakkındaki talebinin reddine karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN : Hazine vekili avukat Bedrettin Özelci.

YARGITAY KARARI

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu görüldükten ve dosyadaki bütün kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği hakkında görüşülüp düşünüldü :

Dâva dosyasında bulunan 9/6/941 tarihli noter senesinde kalenin müstemilâtından olan kuleler arkasındaki baraka enkazı 450 liraya satılmış ve kalenin müstemilâtından olan nizalı yer üzerinde mülkiyet ve intifa iddiasında bulunulamıyacağı Asarîatika Nizamnamesinin 4 üncü ve abidelerin her tarafı en az on metre açık bulundurulması 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanununun 4 üncü maddeleri hükmü gereğinden bulunmuş olduğu halde bu cihetler gözönünde bulundurulmaksızın yazılı olduğu üzere karar verilmesi yolsuz olduğundan hükmün H. U. M. K. nun 428 inci maddesi gereğince BOZULMASINA ve aşağıda yazılı 745 kuruş temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 13/1/1950 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Ziraat Bankasınca açık arttırma suretiyle üzerine ihale ve tapuca 341 tarihinde yapılan tescile müsteniden dâvalının o tarihtenberi iyi niyetle zilyed bulunduğu yerin tapu komisyonu kararıyle tekrar dâvalı adına tapuca kaydolanması, dâvalının iyi niyetle mukaddem tarihli tapu senedine dayanan hakkını iptal edemeyeceğine ve nizalı yerin dâvalıya ait tapu kayıtlarına uygun olduğu anlaşılmasına nazaran müdahalenin önlenmesi hakkında açılan dâvanın reddi kanuna uygundur.

Yargıtay 5. Hukuk Dairesi

Esas : 87 — Karar : 77

DÂVA : Müvekkilinin babası Hüseyin iskanca verilen yer ve sınırları belli tarlayı dâvalı bankadan satın aldığı tapusu olduğu ileri sürülerek fuzuli müdahale edilmekte olduğundan bahsile vâki müdahalenin önlenmesine ve tahakkuk edecek zararın tazminine karar verilmesi istenilmiştir.

KARAR : Dâva konusu gayrimenkulün Ziraat Bankasından satın alarak uhdesine tescil ettirmek suretile 341 yılındanberi dâvalının elinde ve ta-

lesinin önlenmesine ve diğer üç arık miktarındaki suyun da dâvacı köy halkının ihtiyacına kâfi geleceği cihetle dâvacıya aidiyetine ve bu üç arık suyun irtifak hakkı olarak Yusufça köyü adına tapuya tesçiline karar verilmıştır.

TEMYİZ EDEN : Dâvalı vekili.

YARGITAY KARARI

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu görüldükten ve dosyadaki bütün kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

1 — 1934 yılında açılıp hükme bağlanan dâva dosyasının 1939 yılında hükümet konağı yangınında ziyaa uğradığı anlaşılmış ve bu hükmün kesinleştiği tesbit edilememiş olmasına göre bu noktaya yöneltilen temyiz itirazları yerinde değildir.

2 — Dâva ve hüküm sahipli yerden çıkan kaynak üzerinde dâvacı lehine irtifak hakkı tesisine taallük ettiğine göre kaynağın çıktığı yerin tapuca kimin uhdesinde bulunduğu kayden tesbit edilmek ve husumet kayıtlarına sahiplerine yöneltmek gerektir.

3 — Hükmün dayandığı Medenî Kanununun 666 ncı maddesi hükmü herkesin tabii ve hukuki bir iştiraki olması lâzım gelen yağmur ve kar suları gibi tabii olarak akan sulara ait olup gayrimenkul sahibinin müstakil tasarrufuna tâbi kaynaklara şâmil değildir. Bu gibi kaynaklar hakkında Medenî Kanununun 679 uncu ve sonraki maddeleri uygulanmak icabeder. Olayda nızalı suyun sahipli yerden çıkmış bir kaynak olduğu kabul edildiğine göre 666 ncı maddenin olayda uygulanmasında doğruluk görülmüştür.

4 — Tarafların dinlettikleri tanıklar dâvalının faydalandığı sudan arta kalan kısmını ötedenberi dâvacı köye ait yerlerden geçtiği bildirilmişlerdir. Şehadet nızalı suyun belli bir miktarı üzerinde dâvacının kadim kullanma hakkının mevcudiyetini isbat edecek mahiyette değildir. Bu şehadete dayanılarak belli miktardan suyu dâvacıya terketmeye dâvalı icbar edilemez.

5 — Dâvalının su ihtiyacı tesbit edilirken nızalı kaynaktan faydalanması mümkün olan bütün arazi gözönünde tutulmak gerekirken halen faydalandığı kısmın nazara alınması doğru değildir. Dâvalı tarafından ileri sürülen temyiz itirazları bu bakımlardan yerinde görüldüğünden hükmün bu sebeplerden Hukuk U. M. Kanununun 428 inci maddesi gereğince BOZULMASINA ve aşağıda yazılı 870 Kr. temyiz masrafının ilered haksız çıkacak taraftan alınmasına 20/1/1950 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 186 nci maddesi, yargılama sırasında vukubulan temlikler hakkında uygulanır. Bir hakkın doğumu için asıl olan iyiniyettir. Ancak halin icabına göre kendisinden beklenen ihtimamı göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz.

Yargıtay 5. Hukuk Dairesi

Esas : 1640 — Karar : 191

DÂVA : Müvekkillerinin hissedar buldukları dâva dilekçesinde yeri ve sınırları ve numaraları yazılı bir bap ev ve bostan odasına müstemil ve Ayvalık bahçesi denilmekle maruf gayrimenkulün diğer hissedarları Marika ve Katina taraflarından sahip oldukları 2/8 hisseleri dâvalılardan Ahmet ve Faika 2000 lira bedelle satılmış ve müvekkillerinin şuf'a hakkını kullanacaklarını haber almaları üzerine adı geçen dâvalılar tarafından aynı hisse diğer dâvalı İsmail Özkala 4000 lira bedel ile satılmış olduğundan bahsile müvekkillerinin şuf'a hakkı dolayısıyla satılan hissenin ilk satış bedeli 2000 lira karşılığında müvekkilleri adına teşçiline karar verilmesi istenilmiştir.

KARAR : Tafsilatı tutanak ve ilâmında yazılı olduğu üzere, dâvanın birinci satış tarihinden itibaren kanuni süresi içinde açıldığı anlaşılmış ve dâva konusu gayrimenkulün 2/8 hissesinin malikleri Marika ve Katina taraflarından iki bin lira mukabilinde dâvalılardan Ahmet ve Faika ve Ahmet ve Faik taraflarından 4000 lira bedelle diğer dâvalı İsmail Özkala satıldığı tapudan alınan karşılık yazı münderecatile anlaşılmış ve dâvacıların şuf'a hakları birinci satışa taallük etmekle ancak bu satıştaki bedelle ilzam olunabileceklerinden kabulü zaruri bulunmuş ve 2000 lira bedelle satın alınan hissenin 11 gün sonra 4000 liraya satılmış olması dolayısıyla hâdisede muvazaanın vücudu dahi müstebat bulunmamış ve dâva mevzuu gayrimenkulün dâvalılardan İsmail İhsan adına kayıtlı bulunmasına göre diğer dâvalılara husumet müteveccih bulunmamış olmasına mebni dâva konusu 2/8 hissenin dâvacıların adedine göre dâvacılar adına altıda birer hisse nisbetinde sicil kaydının tashihine ve birinci satış bedeli iki bin liranın, ferağ harcı ve taviz bedeli ve diğer masrafla birlikte balığ olduğu 2155 lira 10 kuruşun altıda bir nisbetinde her dâvacıdan alınarak dâvalılardan İsmail Özkala verilmesine ve diğer dâvalılar hakkındaki dâvanın husumet noktasından reddine karar verilmiştir.

TEMYİZ VE DURUŞMA İSTEYEN : Dâvalılar vekili avukat Osman Nuri Lermi.

YARGITAY KARARI

Duruşma için tâyin olunan 17/1/1950 tarihine rastlayan salı günü belli saatte temyiz eden dâvalılar adına bir kıt'a vekâletname ile avukat Nadire Dinçay ve aleyhine temyiz olunan dâvacılar vekili avukat Talât Gö-

hakkında bir deyeceği olmadığı sorularak ve temyiz dilekçesinin süresi içinde verilip kaydedildiği incelenerek anlaşıldıktan ve taraflar vekillerinin şifahi izahları dinlenip duruşmanın bittiği bildirildikten sonra vaktin darlığından ötürü işin incelenerek karara bağlanmasının başka bir güne bırakılması tensip kılınmıştır.

Bu kere dosyadaki bütün kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâva dosyasındaki tapu kayıt ve diğer kâğıtlar mündericatına göre dâvacıların 82/768 ve 35/96 payına sahip oldukları Çengelköyde Yeni Su Yolu Defterzâde sokağında eski 6, 13, 13 mükerrer yeni 3/1, 13, 5 sayılı bir bap ev ve bostan odasını füştemil ayvalık bahçesi denilmekle anılan gayrimenkulün 2/8 payı sahipleri Marika ve Katina 27/6/1946 tarihinde iki bin lira bedelle dâvalılardan Ahmet ve Faika ve bunlar tarafından da 8/Temmuz/1946 tarihinde dört bin lira bedelle diğer dâvalı İhsan İsmail Özkala satılmış ve dâvalılar aleyhine 15/7/1946 tarihinde şuf'a dâvası açılmıştır. Bu hakkın doğumu için asıl olan iyiniyet olmakla beraber halin icabına göre kendisinden beklenen ihtimamı göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamayacağı kanunun açık ve kesin esas kaide ve hükümleri gereğindedir. Nizalı gayrimenkulün 2/8 hissesinin tapuca ferağı ile şuf'a haklarını kullanma yetkisi gelen paydaş dâvacılara kanuni süre içinde dâvalılardan Ahmed ve Faik tarafından diğer dâvalı İsmail İhsan Özkala bir misli fazla bedelle devreylemeleri ve İsmail İhsan Özkal'ın kanuni şuf'a süresi geçmeksizin meşfu hisseyi satın almak suretile gereken ihtimamı göstermemiş olması itibarile olayda iyiniyet iddiasında bulunamaz. Binaenaleyh takdiri yargıca ait bulunan delillerle meşfu hissenin İsmail İhsan Özkal tarafından devren iktisabının kötüniyetle vukubulduğu mahkemece kabul edilerek olveçhile hüküm verilmesinde bir yolsuzluk görülememiştir. Yargılama sırasında vukubulan temliklerde uygulanması gereken Hukuk U. M. Kanununun 186 ncı maddesi hükümleri olayda, meşfu hisse dâva açılmadan temlik edilmiş olmak itibarile uygulanamaz. Ancak bu husus tekrar soruşturma ve yargılamayı gerektirir esasa müessir bir hata teşkil edemeyeceğine ve dâvacı esas olayda haklı çıkmış olmasına binaen dâvalıların yerinde olmıyan temyiz itirazlarının hepsinin reddile sonucu kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA ve aşağıda yazılı 3879 kuruş temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 21/1/1950 gününde oyçokluğu ile karar verildi.

MUHALEFET ŞERHİ

İyiniyetle iktisap iddiasında bulunan dâvalılardan İhsan'ın kötü niyeti isbat edilmeden yazılı olduğu üzere karar verilmesi yolsuzdur. Hükmün bozulması lâzımdır.

7/16

Şu'fa dâvası, şuyuun giderilmesi dâvasının geri bırakılmasını gerektirmez. Şu'fa hakkına mütaallik ilâm ibraz edildiği takdirde meşfu hisseye düşen satış bedelinin istirdadı mümkündür.

Yargıtay 5. Dükük Dairesi

Esas : 110 — Karar : 98

DÂVA : Hudutları ve mevkii yazılı iki kıta zeytinlik dâvalılar ile aralarında müşterek olduğundan bahsile işbu gayrimenkullerin aynen taksimi mümkün olmadığı takdirde satılarak şuyuun giderilmesi istenilmiştir.

HÜKÜM : Şuyuun giderilmesi istenilen iki kıta zeytinliğin taraflar arasında taksimi kabil olmadığı bilirkışı marifetile mahallinde yapılan inceleme sırasında düzenlenen tutanak münderecatile anlaşılmiş olmasına mebni işbu gayrimenkullerin satılarak şuyuun izalesine karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN : Dâvalılardan Mehmet Ali Öz.

YARGITAY KARARI

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu görüldükten ve dosyadaki bütün kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği hakkında görüşülüp düğünöldü :

Yargılama ve keşif tutanakları münderecatına ve şu'fa dâvası şuyuun giderilmesi dâvasının geri bırakılmasını gerektirmeyip şu'fa dâvası kazanılarak ilâm ibraz edilmek suretile meşfu hisseye düşen satış bedeli alınabileceğine göre yerinde olmayan temyiz itirazlarının hepsinin reddile hüküm onanmasına ve elde edilecek satış bedelinden yüzde bir nisbetinde alınacak harçtan peşin alınan 50 kuruşun tenzilinden sonra mütebakisinin muktazi damga resmî ile birlikte hissedarlardan hisseleri nisbetinde tahsiline 23/1/950 gününde oybirliğile karar verildi.

Nizalı tarlanın orman olarak tahdit edildiği anlaşıldığı takdirde tarlanın aynı üzerinde bir hak iddia edilemez. Ancak 4785 sayılı kanuna tevfikan bedelini dâva etmek mümkündür.

Yargıtay 5. Hukuk Dairesi

Esas : 228 — Karar : 240

DÂVA : Dâvalının devlet ormanından tarla açmak suretile müdahale etmekte olduğundan bahsile vâki müdahalenin önlenmesine ve 80 kuruş idare zararının dâvalıdan tahsiline karar verilmesi istenilmiştir.

KARAR : Dâva konusu yerin dâvacının murisinden intikalen tapu ile tasarrufu altında bulunduğu anlaşılmasına ve usulen kamulaştırılmadıkça orman sınırları içinde kaldığı iddiasile müdahalesinin meni istenemeyeceğine binaen dâvanın reddine karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN : Dâvacı vekili avukat Fuat Dinçmen.

YARGITAY KARARI

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu görüldükten ve dosya içindeki kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâva dosyasında bulunan 4/6/949 tarihli tahdit mazbatası ve ilişigi belgeler münderecatına göre nizalı tarlanın orman olarak tahdit edilmiş olmasına göre dâvalının aynı hakkında bir iddia serdine hakkı olmayıp ancak 4785 sayılı kanun hükümleri dairesinde bedelini isteyebileceği halde bu cihet gözönünde bulundurulmaksızın tahdit içerisine giren nizalı yerlerin dâvalının tapulu yeri olduğundan bahsile dâvanın reddi cihetine gidilmesi yolsuz ve temyiz itirazları bu bakımdan yerinde olduğundan hükümün H. U. M. K. nun 428 inci maddesi gereğince **BOZULMASINA** ve aşağıda yazılı 600 kuruş temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 31/1/950 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Heyelân sebebiyle ev yerinden bir kısmının dereye kaymasından dolayı komşu gayrimenkulden bir kısmının bedeli mukabilinde cebri temlik istenemez.

DÂVA : Evinin dört metre yakınında heyelân başlamış ve bu sebeple gayrimenkul kendisine yetersiz hale gelmiş olduğundan bahsile dâvalının arazisinden bir miktarının mübadele veya bedel mukabilinde kendisine verilmesi istenilmiştir.

YARGITAY KARARI

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu görüldükten ve dosyaaaki bütün kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Nizalı 302,5 metre kare yer 1926 da dâvacı belediyece yangın sahası olarak kamulaştırıldığı halde 1931 de iskân dairesince İbrahim ve Mustafa'ya tahsis edildiği ve şuyunun giderilmesi dâvası sonunda bunlardan İbrahim ile onun karısı diğer dâvalı Şerife adına 1941 de teşçil edildiği anlaşılmasına ve belediyece kamulaştırılmış bir saha iskânca tahsise tâbi tutulamıyacağına ve tahsisin kanun hükümlerine göre olayda 3667 sayılı kanunun uygulanamayacağı uyulan bozma kararı gereğinden bulunmasına ve hükmün dayandığı gerekçelere göre yerinde olmayan bozma dileğinin red-dile usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA ve aşağıda yazılı 1541 kuruş temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 7/2/950 gününde oybirliğiyle karar verildi.

72

YARGITAY KARARI

Yargıtay Kararları**CEZA BÖLÜMÜ**

Memur sayılmasını gerektiren kanunî mesnet gösterilmeden vatmana hakaretten 266/1 inci maddenin uygulanması yolsuzdur.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi

Esas : 2293 — Karar : 2530

Görev sırasında vatman Kudret ve polis memuru Ali Kapsız'ı tahkir etmekten sanık Şefik Canbaz oğlunun Suçüstü Kanununa göre yapılan yargılama sonunda T. C. K. nun 266/1, 59, 69 ve 89 uncu maddeleri gereğince bir ay on üç gün hapis ve 250 lira ağır para cezalarıyla mahkûmiyetine ve cezalarının teciline dair İstanbul 3 üncü Asliye Ceza yargıçlığından verilen 11/1/1950 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi sanık tarafından süresinde istida ve şartı ifa edilerek dâva evrakı onama isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle oluru düşünüldü :

Dosyaya, gerekçeye ve takdire göre polis olmayan hakaretlerini mahkûmiyete ait itirazlar yerinde değilsede :

1 — Memur sayılmasını gerektiren kanuni mesned gösterilmeden vatmana hakaretten 266/1 inci maddenin uygulanılması.

Bozmayı gereklendirmiş ve itiraz bu bakımdan yerinde görülmüş olduğundan onama isteminin reddile hükmün BOZULMASINA, depo parasının geri verilmesine ve 500 kuruş bozma harcının haksız çıkacaktan alınmasına 28/2/1950 de oybirliğiyle karar verildi.

SON KARAR : Bozma kararına uyularak yapılan yargılama sonunda dava konusu gayrimenkul dâva olunanlara 1866 sayılı kanun gereğince verilmiş olduğu İskan Müdürüğünden alınan karşılık yazı mündericattile anlaşılmasından dolayı bozma kararına göre bu dâvada 3667 sayılı kanun hile suretiyle sahte ferağ muamelesi yaptırmak suçu T. C. Kanununun 342 nci maddesine temas eder.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi

Esas : 1641 — Karar : 2594

Annesi Şerife 15/1/1949 tarihinde öldüğü halde ölümünü mütaakip teyzesi Mahi Oflazı sicil memurluğuna götürerek emvali gayrimenkulesi hakkında diğer mirascıların zararına ferağ muamelesi yapmağa azmettir-

NTP
722

mekten sanık Mehmet Oflaz ve hüviyeti hakkında memura karşı yalan beyanda bulunmak tan sanık adı geçen Mari Oflazın yapılan yargılama sonunda T. C. K. nun 64/son, 343 üncü maddeleri gereğince bunlardan Mehmed'in iki ay on beş gün, Mehinin üç ay hapislerine dair Şabanözü Asliye Ceza Yargıçlığından verilen 28/12/949 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi sanıklar tarafından süresinde istida ve şartı ifa edilerek dâva evrakı onama isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle oluru düşünüldü.

1 — Hâdisenin hibe suretile sahta ferağ muamelesi yaptırmaktan ibaret olup 342 nci maddeye gireceği ve mahkemenin görevi dışında bulunduğu gözedilmeden duruşma yapılarak hüküm verilmesi.

Yolsuz olduğundan başka cihetlerin incelenmesine yer olmaksızın ve kazanılmış hak mahfuz kalmak üzere hükmün **BOZULMASINA** 1/3/950 de oybirliğiyle karar verildi.

Pencere camı gayrimenkulün menkul aksamındandır.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi

Esas : 1471 — Karar : 2624

Başkalarına tecavüz edecek derecede sarhoş olmak, görev sırasında ve ifa ettiği görevden dolayı polis memuru Celâl Saygıneri tahkir etmek ve karakol binasının iki pencere camını kırmak suretile ızrardan sanık teker-rüre tâbi ve ayrıca mü'ccel iki ay hapis cezasına ait mahkûmiyetleri bulunan Mehmet Sadettin Sarac'ın yapılan yargılama sonunda T. C. K. nun 572, 266/1, 272, 516/3, 522, 51/2, 81, 73, 95 ve 5435 sayılı kanunun ikinci maddeleri gereğince ve takdiren on sekiz gün hapsine nezarete ve tutuk kaldığı günlerin mahkûmiyetinden mahsubuna ve müeccel cezasının ayrıca infazına dair Bartın Asliye Ceza yargıçlığından verilen 26/12/949 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi sanık tarafından süresinde istida ve şartı ifa edilerek dâva evrakı C. Başsavcılığından :

Müdafaaya ve nezarethane denilen yerin evsafına göre işin kaza olmayıpta kasden vukua geldiği yolundaki kat'î deliletin gösterilmemesinin yolsuzluğundan bahisle bozma isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle oluru düşünüldü :

Ahmedin şahadetine göre tebliğnamedeki mütalâa yerinde değilse de:

1 — Pencere camının gayrimenkulün menkul aksamından olduğu gözedilmeden 516.ncı maddenin ilk fıkrası yerine 3 üncü bendi ile ceza tâyini.

Bozmayı gereklendirmiş ve itirazlarla istem bu bakımdan yerinde görülmüş olduğundan hükmün BOZULMASINA ve 500 kuruş bozma harcının haksız çıkacaktan alınmasına 2/3/950 de oyçokluğu ile karar verildi.

Savcılıktan esas mütalâa alınmadan mahkûmiyet kararı verilmesi yolsuzdur.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi

Esas : 1949 — Karar : 2675

Gayri meşru karısı Cemileyi tenasül aletini kızgın maşa ile on beş gün işinden kalacak derecede yakmak suretile yaralamaktan sanık Mustafa Cebecinin T. C. K. nun 456/1, 457 ve 59 uncu maddeleri gereğince bir ay dört gün hapsine ve maşanın zor alımına dair Azdavay Asliye Ceza yargıçlığından verilen 21/9/949 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi üst dereceli Kastamonu C. Savcılığı tarafından süresinde istida edilerek dâva evrakı C. Başsavcılığından :

1 — Şiddet ve takdir sebebi gözedilmeksizin cezanın aşağı hadden üstün tâyini.

2 — 457 nci madde ile (yaranın mahiyeti nazara alınmaksızın) cezanın artırılması.

Yolsuz olduğundan bahsile ve diğer bir sebepten bozma isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle oluru düşünüldü :

Suçun kasden ve ateşte kızdırılmış maşa ile işkence şeklinde yapılmış olmasına binaen tebliğnamenin ikinci ve üçüncü bendleri yerinde değilse de :

1 — Savcılıktan esas mütalâası alınmadan mahkûmiyet kararı vermesi.

Bozmayı gereklendirmiş ve itirazlarla istemler bu bakımdan yerinde görülmüş olduğundan hükmün BOZULMASINA 2/3/950 de oybirliğiyle karar verildi.

Dövme fiilinde muhtarla birlikte olan üyelerin icral görevleri olup olmadığı düşünülmeden cezalarının 251 inci madde ile artırılması yolsuzdur.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi

Esas : 2433 — Karar : 2798

Mehmet Kayayı görevde dögmekten sanık muhtar Sefer Selçuk ve

üyeleri İsmail Can ve Mustafa Kubılayın T. C. K. nun 456/4, 251, 59 uncu maddeleri gereğince yirmi ikişer lira yirmişer kuruş ağır para cezalarıyla hükümlülüklerine dair Burdur Asliye Ceza Yargıçlığından verilen 29/12/949 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi oyer C. Savcılığı tarafından süresinde istida edilerek dâva evrakı bozma isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle oluru düşünöldü.

1 — Dövme fiilinde muhtarla birlikte olan üyelerin icraî görevleri olup olmadığı düşünölmeden cezalarının 251 inci madde ile artırılması.

2 — Erteleme istemleri hakkında bir karar verilmemesi.

Bozmayı gereklendirmiş ve itiraz bu bakımdan yerinde görölmüş olduğundan hükmün istem gibi BOZULMASINA 4/3/950 de obirliği ile karar verildi.

Tedbirsizlik ve dikkatsizliğin mevcut bulunmadığı hallerde sanığın ehliyeti olup olmadığının araştırılmasına lüzum yoktur.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi

Esas : 1968 — Karar : 2968

Dikkatsizlik ve tedbirsizlikle Binnaz Sontaşın ölümüne sebebiyet vermekten sanık Ali Ünsalın; beraetine dair Ordu Asliye Ceza yargıçlığından verilen 26/12/949 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi oyer C. Savcılığı tarafından süresinde istida edilerek dâva evrakı C. Başsavcılığından ;

1 — Sanığın ehliyeti olup olmadığının araştırılmaması.

2 — Toplanan deliller sanığın tedbirsiz ve dikkatsizce hareket etmiş olduğunu gösterdiği halde beraet kararı verilmesi yolsuz olduğundan bozma isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle oluru düşünöldü :

Mağduru ezilmekten kurtarmak için sanığın yaptığı harekette aksaklık olmadığının bilirkişi beyanlarından anlaşılmasına göre hâdisenin ehliyetsizlikten doğduğunun kabulüne imkân olmamakla sanığın ehliyetnamesi olup olmadığının neticeye müessir bulunmayacağı cihetle tebliğnamenin birinci bendi ve hâdisenin mağdurun sağından giden makinenin sağına geçmek istemi üzerine sanığın makineyi daha sağa almasından değil makinenin sağa alınmasına rağmen yine mağdurun kapalı gözle yine sağa yürümesinden ileri gelmiş olması itibariyle tedbirsizlik ve dikkatsizlik bahsa konu olamayacağı ve toplanan delillerin tedbirsizlik ve dikkatsizliği de-

ğil aksini göstermesine binaen ikinci bendi ve itirazlar yerinde olmadığından reddile hükmün ONANILMASINA 9/3/950 de oybirliği ile karar verildi.

Taayyün etmiş ve ayrıca bir tahkik muamelesine lüzum kalmamış olan halde tazminat için hukuk mahkemesine müracaatta muteberiyete karar verilmesi yolsuzdur.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi

Esas : 1978 — Karar : 2961

Tedbirsizlik ve dikkatsizlik neticesi devlet ormanının yanmasına sebebiyet vermektan sanık farik ve mümeyyiz Hıdır Ateş ve Mustafa Yılmazın; yapılan yargılama sonunda : Mustafa'nın beraetine ve Hıdır Ateş'in T. C. K. nun 383 ve 54 üncü maddeleri gereğince bir gün hapsine ve idarenin tazminattan dolayı hukuk mahkemesine müracaatta muhtariyetine dair Silifke Asliye Ceza yargıçlığından verilen 21/12/949 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi müdahil orman idaresi tarafından süresinde istida edilerek dâva evrakı bozma isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle oluru düşüldü :

Men'î muhakeme kararı verilmiş olan Mustafa'nın sanık sıfatıyla yargılanılarak beraetine karar verilmesi yolsuzluğu müdahile temyiz hakkı sağlayamayacağından bunu istihdaf eden itirazların reddine:

1 — Uygulanılan maddede para cezası da olduğunun gözëtilmemesi.

2 — Taayyün etmiş ve ayrıca bir tahkik muamelesine lüzum kalmamış olan tazminat için hukuk mahkemesine müracaatta muhtariyetine karar verilmesinde isabet bulunmaması.

3 — Vekâlet ücreti hakkında bir karar verilmemesi.

Bozmayı gereklendirmiş ve istem bu bakımdan yerinde görülmüş olduğundan Hızır hakkındaki hükmün itiraz gibi BOZULMASINA ve depo parasının geri verilmesine 9/3/950 de oybirliği ile karar verildi.

Kaçırılmış olan kızını kurtarmak kastıyla başkasının evine girilmesi halinde mesken masuniyetini ihlâl kastı mevcut değildir.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi

Esas : 2103 — Karar : 2981

Tahir Sansar ve Hakkı Balcının gündüzün konut dokunulmazlığını

defaatle bozmaktan sanık kimselerden Adem ve İsmailin; T. C. K. nun 64, 193/1, 80, 56 ve 89 uncu maddeleri gereğince İsmail'in dört ay ve Ademin üç ay on gün hapislerine ve cezalarının ertelenmesine ve 150 şer lira manevî tazminatın diğer sanıklarla birlikte kendilerinden alınarak müdahillere verilmesine dair Ödemiş Asliye Ceza yargıçlığından verilen 7/2/949 tarihli hükmün sanıklar tarafından temyiz edilmesi üzerine bunlara ait kısmın onanılmasını mutazammın daireden çıkan 18/3/949 tarih ve 2994/4356 sayılı ilâmın;

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 9/1/950 günlü ve 4/444/32 ve 29 sayılı kararında işaret buyrulduğu üzere kaçırılan kızın namusunu kurtarmak maksadiyle eve girildiği ve binaenaleyh hâdisede suç unsuru bulunmadığı halde bu cihetin nazara alınmayarak İsmail ve Âdem hakkındaki hükmün onanılmasında isabeti mütalâa edilmemiş ve bu cihetin kararın tashihini mucip ahvalden görülmüş olmakla adı geçen suçlular hakkında onanmaya mütedair kararın tashihen kaldırılarak genel kurul kararında gösterilen sebepten dolayı hükmün bu suçlular hakkında bozulması lüzumu C. Başsavcılığından 21/2/950 tarih ve 200/950 numaralı tebliğnamede istemde istenilmiş ve dosya tekrar daireye gönderilmekle incelendi.

Düzeltilme istemi yerinde olduğundan 18/3/949 gün ve 2994/4356 sayılı kararın İsmail ve Âdem haklarındaki onama kısmının kaldırılmasına karar verildikten sonra gereği müzakere olundu.

1 — Kaçırılmış olan kızlarını aramak ve kurtarmak kasdiyle eve girilmiş olduğuna göre konut dokunulmazlığını bozmak suçu kasıd ve unsuru bulunmadığı düşünülmeden mahkûmiyet kararı verilmesi.

Bozmayı gereklendirmiş ve itirazlar bu bakımdan yerinde görülmüş olduğundan hükmün BOZULMASINA depo paralarının geri verilmesine ve 500 kuruş bozma harcının haksız çıkacak taraftan alınmasına 9/3/950 de oybirliği ile karar verildi.

Adalet Dergisine abone olma ve kitap alma şartları

1 — Adalet Dergisine abone olmak ve Adalet Bakanlığı tarafından bastırılan kitaplardan satın almak isteyenler:

a) Yayın Müdürlüğüne bir mektupla adreslerini ve abone veya kitap isteklerini bildireceklerdir.

b) Kitap veya abone bedelini buldukları yer mal satdığına yatıracaklar ve karşılığında alacakları (hasılatı müteferrika) makbuzunu ya mektuplarına bağlı olarak gönderecekler, yahut ta oturdukları yer C. Savcılığına teslim edeceklerdir.

c) C. Savcılığı teslim aldığı makbuzu ve istenilen kitap veya aboneyi ve alıcının adresini Adalet Bakanlığına gönderecektir.

d) Kitap ve dergiler ayrıca posta ücreti istenilmeksizin Bakanlık Yayın Müdürlüğünden alıcının adresine yollanacaktır.

e) Adalet Dergisinin kapağında gösterilen kitaplardan başkasını almak isteyenler o kitabın mevcudu olup olmadığını daha önce Yayın Müdürlüğünden sormaları ve ona göre istemeleri lâzımdır.

Dergiye konulması istenilen yazılar doğrudan doğruya Bakanlığa gönderilir. Yazıların Dergiye konulup konulmayacağı bildirilmez ve konulmayan yazılar geri verilmez. Dergideki yazılarda öne sürülen düşünce inanlar yazarların düşünce ve inanlarıdır.

730